

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lenart Milan Lah

**Sistemi blaginje in dohodkovna neenakost:
primerjalna analiza izbranih držav**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lenart Milan Lah

Mentorica: red. prof. dr. Zinka Kolarič

**Sistemi blaginje in dohodkovna neenakost:
primerjalna analiza izbranih držav**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Sistemi blaginje in dohodkovna neenakost: primerjalna analiza izbranih držav

Tako dohodkovna neenakost kot sistemi blaginje sta področji, o katerih je bilo napisano že mnogo strokovne literature. To delo se razlikuje v tem, da obravnava povezavo med obema tematikama in prikazuje, kako sistemi blaginje določajo nivo dohodkovne neenakosti. Analiza se osredotoča na obravnavo dohodkovne neenakosti z vidika sistemov blaginje in ne toliko z vidika posameznih držav. Na podlagi podatkov Eurostata in OECD-ja je prikazano, kako v skladu z Esping-Andersenovo teoretsko podlago še vedno, kljub zmanjševanju razlik, veljajo najnižje stopnje neenakosti v socialdemokratskem sistemu, nekoliko višje so v kontinentalnem sistemu, sledi liberalni, najvišje stopnje dohodkovne neenakosti pa so značilne za mediteranski sistem. Med dohodkovno neenakostjo posameznih držav in povprečjem sistemov so odstopanja majhna, kar daje podporo smiselnosti obravnavanja tematike z vidika sistemov blaginje. Del analize je tudi slovenski sistem, za katerega so značilne najnižje stopnje dohodkovne neenakosti, kar je bržkone posledica gradualističnega prehoda iz socializma.

V nalogi je prikazana povezava med izbranimi dejavniki dohodkovne neenakosti, ki so uvrščeni v glavne sfere (država blaginje, trg dela in gospodinjstva) sistemov blaginje, in sistemi blaginje. Na podlagi Pearsonovih koeficientov je prikazana močna povezava med izbranimi kazalniki in dohodkovno neenakostjo. V sistemih, za katere je značilna večja vloga države (socialdemokratski, kontinentalni in slovenski), se je izkazalo, da je vloga socialnih transferjev, ki vplivajo na zniževanje neenakosti, večja, kot je ta v liberalnem in mediteranskem sistemu, v katerih država igra le marginalno vlogo. Prav tako je delež socialnih izdatkov v BDP večji v sistemih z večjo vlogo države. Za sisteme, v katerih ima trg večjo vlogo, je značilna večja neenakost v plačah, ki vpliva na večjo dohodkovno neenakost še pred procesom prerazdeljevanja države. Del teh razlik bi lahko izhajal iz dejstva, da imajo ti sistemi večji delež zaposlenih v zasebnem sektorju, za katerega velja, da so plače bolj neenakomerno porazdeljene. Spremenjena vloga žensk v gospodinjstvih, ki se odraža v njihovi vse večji aktivnosti na trgu dela, naj bi zavirala naraščanje neenakosti v zadnjih desetletjih. Pregled po sistemih kaže, da je stopnja aktivnosti žensk močno podpovprečna le v mediteranskem sistemu, za katerega je sicer značilna pomembna vloga družine. Nizka aktivnost žensk torej sovпада z najvišjimi stopnjami neenakosti v mediteranskem sistemu.

Stopnje dohodkovne neenakosti sistemov blaginje so v zadnjih dvajsetih letih konvergirale, se približevale med seboj. Obenem se kaže tudi zmanjševanje razlik med določenimi izbranimi kazalniki, ki naj bi imeli vpliv na dohodkovno neenakost. Ali smo morda priča tudi konvergiranju sistemov blaginje?

Ključne besede:

dohodkovna neenakost, dejavniki dohodkovne neenakosti, sistemi blaginje, sfere sistemov blaginje, Esping-Andersen

Welfare Regimes and Income Inequality: A Comparative Analysis of Selected Countries

Vast literature is available about income inequality and welfare regimes. This work differs from the existing literature by combining both fields together and demonstrates how welfare regimes influence or even determine the level of income inequality. The analysis focuses mostly on welfare regimes and not on individual countries. Based on Eurostat and OECD data, it is shown that, according to the theoretical concept of Esping Andersen's welfare regimes typology, levels of income inequality have been the lowest in the social democratic regime, followed by the continental regime and the liberal regime, while the biggest income inequalities have been observed in the Mediterranean regime. The discrepancies in levels of income inequalities among countries from regime averages have been small, giving support to this kind of analysis. Part of the analysis also included the Slovenian regime which is characterised by low income inequality levels as a result of the gradual transition from the socialist regime.

The work confirms the link between selected factors of income inequality, which are classified in spheres of welfare regimes (welfare state, labour market and family) and welfare regimes. Results of Pearson's coefficients indicate a strong correlation between most of the selected factors of income inequality and inequality itself. Further, in welfare regimes where the state has a predominant role (social democratic, continental and Slovenian) it turned out that the role of social transfers (one of the state indicators) has been more significant than it has been for the liberal and Mediterranean regimes in which the state only plays a marginal role. In regimes where the market has a predominantly role, bigger earnings inequality has been observed, ultimately contributing to higher income inequality. Some of these differences might be explained by regimes having a bigger private sector characterised as having more unequal earnings than in the public sector. The changed role of women, reflected in women's higher activity rates in the labour market, has been suppressing the growing forces of income inequality in the last few decades. The regime overview indicates that only the Mediterranean regime has significantly lower activity rates for women than the other regimes, which is in line with the theory that classifies the Mediterranean regime as familialistic.

A process of the convergence of income inequality rates has been identified among welfare regimes in the last two decades. Further, the differences of some other factors have become smaller among welfare regimes. Thus, are welfare regimes also currently participating in this convergence process?

Key words:

Income inequality, factors of income inequality, welfare regimes, spheres of welfare regimes, Esping Andersen

KAZALO

UVOD	9
I. TEORETSKI DEL	13
1 DOHODKOVNA NEENAKOST	13
1.1 EKONOMSKI VIDIK DOHODKOVNE NEENAKOSTI.....	13
1.1.1 VPLIV RASTI NA DOHODKOVNO NEENAKOST	14
1.1.2 VPLIV DOHODKOVNE NEENAKOSTI NA GOSPODARSKO RAST.....	15
1.2 SOCIOLOŠKI VIDIK DOHODKOVNE NEENAKOSTI	16
2 DEJAVNIKI DOHODKOVNE NEENAKOSTI	19
2.1 KLASIFIKACIJA DEJAVNIKOV DOHODKOVNE NEENAKOSTI	20
3 SISTEMI BLAGINJE	24
3.1 ESPING-ANDERSEN – KLASIFIKACIJA SISTEMOV BLAGINJE.....	25
3.2 SOCIALNA TVEGANJA, DEKOMODIFIKACIJA IN STRATIFIKACIJA	27
3.3 OSTALE KLASIFIKACIJE	29
4 TIPOLOGIJA SISTEMOV BLAGINJE	32
4.1 SOCIALDEMOKRATSKI SISTEM	32
4.2 KONSERVATIVNO KORPORATIVISTIČNI – KONTINENTALNI SISTEM.....	33
4.3 LIBERALNI SISTEM.....	35
4.4 MEDITERANSKI – JUŽNI SISTEM.....	36
4.5 POSTSOCIALISTIČNI ALI SLOVENSKI SISTEM?.....	38
4.5.1 SLOVENSKI SISTEM	40
4.6 POGLAVITNE ZNAČILNOSTI SISTEMOV	42
4.7 HOMO LIBERALISMUS, HOMO SOCIALDEMOCRATICUS, HOMO FAMILIUS ... HOMO AEQUALIS ALI HOMO INAEQUALIS?.....	43
5 KOMPONENTE SISTEMA BLAGINJE IN DOHODKOVNA NEENAKOST	45
5.1 VPLIV DRŽAVE BLAGINJE NA DOHODKOVNO NEENAKOST	45
5.2 INSTITUCIJE TRGA DELA IN DOHODKOVNA NEENAKOST	46
5.3 SPREMEMBE V STRUKTURI DRUŽIN/GOSPODINJSTEV IN VPLIV NA DOHODKOVNO NEENAKOST	48
II. EMPIRIČNI DEL	50
6 ANALIZA POVEZANOSTI MED DOHODKOVNO NEENAKOSTJO IN SISTEMI BLAGINJE.....	50

6.1 CILJI IN HIPOTEZE	50
6.2 MERE NEENAKOSTI	51
6.2.1 LORENZOVA KRIVULJA	52
6.2.2 GINIJEV KOLIČNIK	53
6.2.3 ATKINSONOV IN THEILOV INDEKS	53
6.3 RAZISKOVALNA METODA IN VIRI PODATKOV	55
7 ANALIZA IN INTERPRETACIJA PRIDOBLENIH REZULTATOV	58
7.1 PRIMERJAVA STOPENJ DOHODKOVNE NEENAKOSTI MED SISTEMI BLAGINJE	58
7.1.1 PORAZDELITEV DOHODKA MED SISTEMI BLAGINJE	62
7.2 VPLIV DRŽAVE BLAGINJE NA DOHODKOVNO NEENAKOST	64
7.3 VPLIV TRGA DELA NA DOHODKOVNO NEENAKOST	68
7.3.1 DELEŽ DELOVNO AKTIVNIH V JAVNEM SEKTORJU	72
7.3.2 ALI NA RAZMERJE MED PLAČAMI VPLIVAJO INSTITUCIJE NA TRGU DELA?	73
7.4 VPLIV DRUŽINE/GOSPODINJSTEV	76
7.4.1 POVEČEVANJE AKTIVNOSTI ŽENSK.....	77
7.4.2 STRUKTURA GOSPODINJSTEV	79
8 POVZETEK REZULTATOV ANALIZE IN POTRDITEV/ZAVRNITEV HIPOTEZE	82
9 SKLEPNE MISLI	88
LITERATURA.....	90

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Vplivi dejavnikov na neenakost glede na avtorja; (+) deluje v smeri povečevanja neenakosti, (-) v smeri zmanjševanja	22
Tabela 4.2: Sistemi blaginje in glavne značilnosti; lasten prikaz	42
Tabela 6.3: Povprečje Ginijevega indeksa v izbranih letih in standardni odklon vrednosti med podatki LIS in Eurostat	56
Tabela 7.4: Primerjava odstopanj Ginijevega indeksa držav od povprečja sistema	62
Tabela 8.5: Vrednost kazalnikov v sistemih blaginje: obdobje 2004-2014	85

KAZALO SLIK

Slika 6.1: Porazdelitev dohodkov in Lorenzova krivulja	52
Slika 7.2: Gibanje Ginijevega indeksa, sistemi blaginje (povprečje držav v sistemu), obdobje 1995–2014	58
Slika 7.3: Gibanje Ginijevega indeksa v izbranih državah mediteranskega sistema, 1995–2014	60
Slika 7.4: Ginijevega indeksa v državah liberalnega sistema, 1995–2014	60
Slika 7.5: Gibanje Ginijevega indeksa v državah socialdemokratskega sistema, 1995–2014	60
Slika 7.6: Gibanje Ginijevega indeksa v državah kontinentalnega sistema in slovenskega, 1995–2014	61
Slika 7.7: Dohodkovna porazdelitev glede na kvartilne skupine v sistemih blaginje 2005–2013	63
Slika 7.8: Ginijev indeks ekvivalentnega razpoložljivega dohodka pred socialnimi transferji (pokojnine vključene v socialne transferje) in Ginijev indeks ekvivalentnega razpoložljivega dohodka po socialnih transferjih	65
Slika 7.9: Delež socialnih izdatkov (nadomestila za socialno zaščito, stroški administracije in ostali stroški) v BDP – povprečje posameznega sistema	66
Slika 7.10: Socialni izdatki glede na vrsto izdatka, sistemi blaginje, povprečje 2005–2012... ..	68
Slika 7.11: Razmerje med neenakostjo zaslužkov od dela (merjeno z 9. decilna skupina/1. decilna skupina) in Ginijevim indeksom, obdobje 1995–2012	69
Slika 7.12: Razmerje med neenakostjo zaslužkov (merjeno z 9. decilna skupina/5. decilna skupina) in Ginijevim indeksom, obdobje 1995–2013	71

Slika 7.13: Delež delovno aktivnih v javnem sektorju* (dejavnostih O,P in Q) in Ginijev indeks, 2008–2014	72
Slika 7.14: Delež gostote sindikatov po sistemih, sistemi blaginje, povprečje obdobj 1995–1999, 2000–2004, 2005–2009, 2010–2013	73
Slika 7.15: Strogost zakonodaje varnosti zaposlitve in Ginijev indeks, obdobje 1995–2013 .	75
Slika 7.16: Razmerje minimalna plača nasproti mediane plač zaposlenih za polni delovni čas v razmerju z Ginijevim indeksom, obdobja med 1995 in 2013	76
Slika 7.17: Stopnja aktivnosti žensk, 1995–2014	77
Slika 7.18: Stopnja aktivnosti žensk in Ginijev indeks, obdobje 1995–2014	78
Slika 7.19: Struktura gospodinjstev, izbrana leta 2005– 2014	79
Slika 7.20: Delež otrok (mlajši od 17 let), ki živijo v enostarševskih gospodinjstvih, in Ginijev indeks, 2003–2013	81
Slika 8.21: Korelacije med izbranimi kazalniki in Ginijevim indeksom na osnovi Pearsonovih koeficientov	83

UVOD

Neenakost med dohodki postaja vse pomembnejši kazalnik, ki vpliva na stopnjo zadovoljstva prebivalcev v razvitih državah. Še nekaj desetletij nazaj je kot splošno sprejeto dejstvo veljalo, da je glavno merilo razvitosti držav bruto domači proizvod na prebivalca, zadovoljstvo državljanov pa da je *a priori* vezano na stopnjo razvitosti. V zadnjem obdobju je ta povezava na močno majavih tleh, saj podatki dokazujejo, da obstaja močna povezanost med dohodkovno neenakostjo in različnimi družbenimi kazalniki, ne potrjujejo pa povezave med temi istimi kazalniki in velikostjo BDP-ja. Podatki kažejo pozitivno korelacijo med stopnjami dohodkovne neenakosti in indeksi zdravja in socialnimi problemi. V državah, za katere je značilna manjša razpršenost dohodkov, so značilne višje stopnje pričakovane življenjske dobe, višje stopnje pismenosti, manjše stopnje umrljivosti dojenčkov, manj zapornih kazni, večji nivoji zaupanja in večja socialna mobilnost. Višja kot je stopnja dohodkovne neenakosti v državi, nižji so omenjeni indeksi (Wilkinson&Pickett, 2011). Zniževanje neenakosti v družbi bi potemtakem moralo soditi v sam vrh politik razvitih držav.

Dejstvo je, da je dohodkovna neenakost v času relativno konstantna; stopnja neenakosti v državi se ne spreminja na kratki rok¹, razen v nekaterih izjemnih primerih. V sedanjih državah članicah Evropske unije je bil zadnji primer drastične spremembe neenakosti ob prehodu bivših socialističnih držav iz centralno planskega gospodarstva v tržno gospodarstvo. V nekaterih državah vzhodne Evrope, ki so ubrale tranzicijski model t. i. »Shock« terapije, je to povzročilo občutnejše povečanje dohodkovne neenakosti v relativno kratkem časovnem obdobju. Nasprotno se v državah, ki so prevzele gradualistični model oz. postopnejšo pot prehoda iz socialističnega v kapitalistično gospodarstvo, dohodkovna neenakost ni občutneje povečala (med te se uvršča tudi Slovenija). Vendar kljub izjemam in relativno marginalnemu spreminjanju dohodkovne neenakosti na kratek rok, se ta na dolgi rok vendarle vidno spreminja. V zadnjih treh desetletjih je bil tako v večini industrializiranih držav prisoten trend povečevanja razlik med dohodki bogatih in revnih (Checci in Garcia-Penalosa, 2008; OECD, 2011; Atkinson, 2003). Glede na to, da naj bi se dohodkovna neenakost v zadnjih desetletjih v razvitih državah počasi, a konstantno povečevala, je preučevanje trendov gibanja dohodkovne neenakosti in primerjanja držav glede na stopnje dohodkovne neenakosti pomembna tematika oblikovalcev politik, ekonomistov in sociologov.

¹ Znani ekonomist Robert Solow je že leta 1960 zapisal (Solow, 1960): "Relativna distribucija osebnega dohodka je vidik ekonomskega življenja, ki se spreminja počasi, če se sploh kaj spreminja."

Že v svojem diplomskem delu sem preučeval dohodkovno neenakost v povezavi z razvitostjo evropskih držav. Med preučevanjem me je vse bolj začelo zanimati vprašanje, od kod sploh izvira dohodkovna neenakost v družbi. Kaj je razlog, da so stopnje dohodkovne neenakosti na Portugalskem toliko višje od stopenj dohodkovne neenakosti na Finskem? Večina študij se osredotoča na dejavnike, ki vplivajo na že obstoječe stanje neenakosti, redko katero delo pa išče izvor »začetnega stanja«. Ko sem spoznal Esping-Andersevo teorijo sistemov blaginje, sem morda dobil odgovor, da prav sistemi na nek način določajo odnos družbe do neenakosti in posledično tudi stanje dohodkovne neenakosti. Sistemi pa, po mnenju Esping-Andersena, temeljijo na uveljavljenih institucijah, normah in vrednotah, ki so zakoreninjene med prebivalci posameznih držav (Esping-Andersen, 1999, 172).

Esping-Andersen (1999) opredeli sisteme blaginje kot način, kako se v državi prek medsebojnega delovanja treh komponent (država, trg in družina) zagotavlja blaginja in socialna varnost državljanov. V Evropi ločimo več sistemov blaginje, države pa lahko klasificiramo v posamezni sistem glede na omenjene odnose – hierarhijo med tremi komponentami (vlogami, ki jih igrajo tri komponente), ki so se oblikovali skozi zgodovino. Najbolj uveljavljeni sistemi so trije, in sicer socialdemokratski, ki je značilen za skandinavske države, liberalni, značilen za anglosaksonske države, ter konservativno-korporativistični, v katerega spadajo države kontinentalne Evrope. V nalogi bom dodal še mediteranski sistem, ki je značilen za države južne Evrope, in pa sistem, ki naj bi bil značilen za Slovenijo.

Podobno kot stopnje dohodkovne neenakosti so tudi sistemi blaginje v državah relativno konstantni in med njimi države v glavnem ne prehajajo. Ena redkih izjem, ko je država prešla iz enega sistema v drugega (angl. regime shifting), je bila Velika Britanija v 70-ih letih prejšnjega stoletja, ko se je iz socialdemokratske usmerjenosti obrnila v bolj liberalno smer (Esping-Andersen, 2000, 87). Nedavni primer so tudi bivše socialistične države, ki so šele v času tranzicije v svoje delovanje aktivno vključile trg, torej eno izmed komponent zagotavljanja blaginje in tako drastično posegle v način delovanja sistema blaginje.

Cilj naloge je pokazati, kako so sistemi blaginje in dohodkovna neenakost medsebojno prepleteni. Sistemi blaginje namreč preko dogajanja na trgu (predvsem se to nanaša na trg dela), delovanja države blaginje in »sestave gospodinjstev« (vloge družinskih članov pri zagotavljanju blaginje) vplivajo na dohodkovno neenakost. Povezava na prvi pogled zglada preprosta in logična, vendar je v nekaterih primerih veliko bolj zapletena. Dejavniki, ki

vplivajo na dohodkovno neenakost, niso povsem jasni, prav tako ni jasen vpliv dejavnikov, niti variiranje vpliva dejavnikov med različnimi sistemi. Kot primer naj predstavim nadomestilo za brezposelne: radodarnейše nadomestilo poveča dohodke brezposelnim, kar deluje v prid zniževanju dohodkovne neenakosti med delovno aktivnimi in brezposelnimi. Po drugi strani, višje nadomestilo za brezposelne zahteva višje prispevke, kar pomeni višjo ceno dela za delodajalce, in tako vpliva na zmanjševanje zaposlovanja, kar pomeni več brezposelnih, ter tako deluje v smeri povečevanja dohodkovne neenakosti. Prav tako lahko višje nadomestilo destimulativno vpliva na aktivno iskanje zaposlitve brezposelnih.

Namen naloge je v prvem delu predstaviti dva vidika dohodkovne neenakosti, in sicer ekonomskega in sociološkega. Še pred desetletjem so prevladovale ekonomske raziskave na področju dohodkovne neenakosti, zadnja leta pa se je opazno povečalo zanimanje sociologov za to temo. V nadaljevanju naloge so predvsem pomembni dejavniki, ki jih stroka izpostavlja kot relevantne pri vplivu na dohodkovno neenakost. Predstavitvi dejavnikov neenakosti sledi del, ki je namenjen predstavitvi sistemov blaginje. Opredelil bom različne klasifikacije sistemov in temelje, na katerih so le-ti osnovani. Podrobneje bom predstavil tri sisteme, katerih značilnosti je v dobršni meri opisal Esping-Andersen, ter dodal še mediteranski in slovenski sistem blaginje.

V zaključku prvega dela bo predstavljen teoretični okvir, ki temelji na povezanosti med sferami sistemov blaginje in dohodkovno neenakostjo. Dejansko bom združil, kar velja za dejavnike neenakosti, in tisto, kar velja za komponente sistemov blaginje. Na ta način bom tudi prvotno dve vsebinsko ločeni tematiki (dohodkovno neenakost na eni strani in sisteme blaginje na drugi) zaokrožil v smiselno celoto.

V empiričnem delu želim ugotoviti, ali obstaja povezava med stopnjami dohodkovne neenakosti in sistemi blaginje in s tem dokazati ali zavrniti tezo, da sistemi blaginje vplivajo oz. celo določajo nivo dohodkovne neenakosti v neki državi. Države so glede na teoretsko podlago umeščene v posamezni sistem blaginje, delovanje sistemov na dohodkovno neenakost pa bom ugotavljal s primerjalno analizo med sistemi. Predpostavljam namreč, da je vpliv komponent sistemov blaginje možno meriti z vplivom posameznih dejavnikov, ki so določeni bodisi z delovanjem trga dela, države blaginje ali pa vloge, ki jih imajo pri

zagotavljanju blaginje gospodinjstva. Vpliv teh izbranih dejavnikov pa omogoča določitev kanalov, preko katerih sistemi blaginje posredno vplivajo na dohodkovno neenakost².

Tretji del naloge vsebuje predstavitev rezultatov primerjalne analize in potrditev ali zavrnitev glavne hipoteze. V sklepnih mislih zaokrožim v celoto povezavo sistemov blaginje ter dohodkovne neenakosti. Na podlagi dobljenih rezultatov bo moč sklepati, od kod izvirajo razlike v stopnjah dohodkovne neenakosti med sistemi blaginje. Večja odstopanja dejavnikov dohodkovne neenakosti bodo tako indicirala, na katera področja bi se lahko države v določenih sistemih blaginje osredotočale v prihodnje, če bi želele zmanjšati oz. vsaj omejiti trende naraščajoče dohodkovne neenakosti.

² Analiza bo podobna raziskavi Filipovič in Rakar (2008), ki sta na podoben način ugotavljali povezavo med sistemi blaginje in nestrpnostjo v družbah.

I. TEORETSKI DEL

1 DOHODKOVNA NEENAKOST

Na splošno lahko študije socialne neenakosti razdelimo na dve vrsti. Prva vrsta neenakosti je neenakost med osebami, med katerimi prevladuje dohodkovna neenakost. Druga vrsta neenakosti daje poudarek preučevanju razlik med različnimi podskupinami. Primera slednje sta neenakost med spoloma in rasna neenakost.

V obeh vrstah obstaja neka pozitivna kvantitativna spremenljivka, ki je središče preučevanja. Pogosto so te spremenljivke dohodki ali plače. Razlika med obema vrstama neenakosti je v enoti preučevanja: pri dohodkovni neenakosti je glavna enota oseba, medtem ko je glavna enota pri preučevanju neenakosti npr. med spoloma, podskupina, v tem primeru moški na eni strani in ženske na drugi. V primeru neenakosti med podskupinami mora tako obstajati še neka druga spremenljivka (spol, rasa, izobrazba ...), ki določa te podskupine, ki jih nameravamo preučevati (Jasso in Kotz, 2008).

Stopnja dohodkovne neenakosti v določeni državi je pogosto odvisna od števila podskupin in pomembnosti le-teh. Predvsem v državah v razvoju naj bi prav velike razlike med etničnimi skupinami in rasami, ruralno in urbano populacijo, migranti in nemigranti značilno vplivale na stopnjo dohodkovne neenakosti (OECD, 2011). Kljub temu bo fokus naloge temeljil na dohodkovni neenakosti, torej neenakosti med osebami.

1.1 EKONOMSKI VIDIK DOHODKOVNE NEENAKOSTI

Ekonomske študije dohodkovne neenakosti se najpogosteje osredotočajo na medsebojno povezavo med dohodkovno neenakostjo in gospodarsko razvitostjo ali gospodarsko rastjo. Ekonomsko literaturo lahko pri tem razdelimo na dve smeri. Prva smer se ukvarja s preučevanjem vpliva, ki ga ima gospodarski razvoj na gibanje dohodkovne neenakosti. Za to delo bo preučevanje te smeri relevantno, saj se tovrstne analize ukvarjajo tudi z identificiranjem dejavnikov, ki pojasnjujejo, kako gospodarska razvitost vpliva na dohodkovno neenakost. Druga, za to delo manj pomembna smer, pa se ukvarja s preučevanjem vpliva dohodkovne neenakosti na gospodarsko rast in razvoj držav, torej ravno obratno.

1.1.1 VPLIV RASTI NA DOHODKOVNO NEENAKOST

Začetki preučevanja dohodkovne neenakosti, ki temeljijo na podlagi statističnega merjenja neenakosti, segajo v šestdeseta leta prejšnjega stoletja. Leta 1955 je ekonomist Simon Kuznets objavil znameniti prispevek z naslovom »Economic Growth and Income Inequality«, v katerem preučuje povezavo med gibanjem dohodkovne neenakosti in razvojem držav (Kuznets, 1955). Njegova hipoteza je bila, da je stopnja dohodkovne neenakosti nizka v začetni fazi razvoja države, nato se neenakost z razvojem povečuje do neke točke razvitosti, ko se neenakost začne zniževati. Graf, ki prikazuje gibanje dohodkovne neenakosti skozi razvoj države, na abscisni osi meri razvitost države v BDP, na ordinatni osi pa stopnjo dohodkovne neenakosti, ima znano obliko grbe (angl. *Hump shaped curve*). Kljub dejstvu, da je njegova hipoteza temeljila na šibkih empiričnih dokazih, je ta članek sprožil vrsto kasnejših raziskav, ki so se osredotočale na preučevanje korelacije med dohodkovno neenakostjo in razvojem oziroma rastjo države.

Kuznets se je ukvarjal z dvema glavnima vprašanjema, in sicer, ali se dohodkovna neenakost povečuje ali znižuje v času ekonomske rasti ter kateri so dejavniki, ki vplivajo na trende dohodkovne neenakosti (Kuznets, 1955). V obdobju, ki je sledilo, je bil poudarek ekonomistov predvsem na vprašanju, kako neenakost vpliva na rast in ne toliko na strani vpliva razvoja države na neenakost. Bržkone je bila to posledica dejstva, da se takrat neenakost v razvitih državah več desetletij ni občutneje spreminjala, vse do sedemdesetih let prejšnjega stoletja (Alderson in Nielsen, 2002; Myles, 2003). Rast dohodkovne neenakosti v naslednjih desetletjih, predvsem v ZDA in nekaterih drugih razvitih državah, pa je sprožila tudi zanimanje raziskovalcev za iskanje vzrokov temu pojavu.

Med glavne dejavnike, s katerimi se pojasnjuje naraščajoče trende dohodkovne neenakosti v zadnjih desetletjih, sodi v prvi vrsti globalizacija ter z njo povezani dejavniki. Med temi Alderson in Nielsen (2002) v ospredje postavljata tri dejavnike, ki naj bi najbolj vplivali na rast dohodkovne neenakosti:

1. rast neposrednih tujih investicij, deindustrializacija (vse več zaposlenih v storitvenem sektorju) ter vse cenejše delo;

2. večje sodelovanje med razvitim severom in manj razvitim jugom – poslovanje/menjava naj bi nižala povprečne plače na severu s povečanjem konkurence; hkrati naj bi vplivalo na vse večje razlike v dohodkih bolj kvalificiranih delavcev v primerjavi z manj kvalificiranimi;
3. migracije – vse več imigracij, pri čemer gre za vse več migracij manj kvalificiranih delavcev.

1.1.2 VPLIV DOHODKOVNE NEENAKOSTI NA GOSPODARSKO RAST

Druga smer se je prav tako začela razvijati v podobnem času kot prva, in sicer s prispevki W. Arthur Lewisa (1954) in Nicholasa Kaldorja (1957), ki sta začela z raziskovanjem vpliva dohodkovne neenakosti na gospodarsko rast (Furman in Stiglitz, 1998). Raziskovalce, ki so se od takrat pa do danes ukvarjali z raziskavami vpliva neenakosti na rast, lahko nadalje razdelimo na:

- Zagovornike neenakosti – večja neenakost je predpogoj za večjo rast. Večja neenakost naj bi namreč zagotavljala več varčevanja, s tem tudi večjo akumulacijo kapitala in posledično večjo gospodarsko rast. Tako Kaldor (1957) meni, da se vse plače potrošijo in le dobički zagotavljajo akumulacijo kapitala. Pasinetti (1962) podpira pozitiven vpliv neenakosti na rast z argumentom, da imajo bogatejši manjšo mejno nagnjenost k potrošnji. To pomeni, da bo neenakost, ki zagotavlja bogatim še višje relativne dohodke, preko zmanjšanja potrošnje in posledično zvišane stopnje varčevanja prispevala k rasti. Vsesplošen argument zagovornikov pozitivnih učinkov neenakosti pa izvira iz misli Josepha Schumpetra. Že on je posredno namreč trdil, da neenakost vodi v višjo stopnjo podjetništva, povečano intenzivnost dela in večjo akumulacijo kapitala preko višje stopnje varčevanja (Siebert, 1998).
- Nasprotnike velikih razlik v dohodkih – (pre)velike razlike v dohodkih državljanov zavirajo gospodarsko rast. Obstajajo trije splošno sprejeti mehanizmi, skozi katere naj bi neenakost porazdelitve dohodka negativno vplivala na gospodarsko rast države:

- a) Fiskalna politika – Alesina in Rodrick (1994) zagovarjata tezo, da višja kot je neenakost, večji so pritiski na vlado po povišanju davčnih stopenj. To pa destimulira varčevanje in akumulacijo kapitala, kar se odraža v nižji rasti.
- b) Politična stabilnost – s povečano neenakostjo se poveča tudi politična nestabilnost, ki pa negativno vpliva na rast preko nižjih stopenj investicij (Benabou, 1996). Polarizacija v državi naj bi namreč privedla do tega, da se posamezne interesne skupine zaprejo same vase. Tako nekatere izmed teh skupin pridobijo politično moč ter s tem nadzor nad gospodarstvom, kar pa naj bi vodilo v kartelizacijo, zaprtost trgov in splošno izgubo učinkovitosti.
- c) Človeški kapital – akumulacija človeškega kapitala bo nizka v primeru, da je sposojanje otežkočeno in drago, saj revnejši prebivalci ne bodo imeli možnosti investirati v človeški kapital. Neenakost v porazdelitvi dohodka s tem povzroča nek začaran krog revnih. To se odraža v nižjem povprečnem nivoju delovne sile (Furman in Stiglitz, 1998, 230).

Med analizami, ki zagovarjajo neenakost, in analizami, ki ji nasprotujejo, naj bi bila ključna razlika v načinu analize. Analize, ki zagovarjajo neenakost, so panelne analize, medtem ko študije nasprotovanja neenakosti temeljijo na meddržavni primerjavi (angl. Cross-Section analyses) (Castells-Quintana in Royuela, 2014).

1.2 SOCIOLOŠKI VIDIK DOHODKOVNE NEENAKOSTI

Za razliko od ekonomistov so sociologi relativno malo prispevali k preučevanju dohodkovne neenakosti (Myles, 2003; Kenworthy, 2007; Esping-Andersen, 2007; Green, 2007). To se zdi dokaj nenavadno, glede na to, da je družbena stratifikacija eno glavnih področij v sociologiji. Green (2007, 737) slikovito opiše stanje, da je sociologija kolektivno obrnila hrbet vprašanju, ki bi ji moralo biti blizu tako po vsebini kot tudi po srčnosti.³ Myles (2003) je napisal članek z naslovom »Where Have All the Sociologists Gone?«, v katerem išče pojasnilo za dejstvo, da se sociologi v zadnjih desetletjih niso pretirano ukvarjali s trendom naraščajoče dohodkovne neenakosti. Odgovor na v naslovu zastavljeno vprašanje najde predvsem v spodletelem pojasnjevanju naraščanja neenakosti s pristopom praznih prostorov (angl. Empty places approach) (Myles, 2003). Ta pristop je namreč predpostavljal, da bo z deindustrializacijo in

³ »Why sociology, on the whole, turned its collective back on a question that one would think would be near and dear to the hearts of sociologists«

spremembami v delitvi dela prišlo do razkroja srednjega sloja, saj bo čedalje več zaposlitev bodisi v visoko plačanih poklicih bodisi v nizko plačanih poklicih. Dejansko se je dohodkovna neenakost v 70-ih in zgodnjih 80-ih prejšnjega stoletja povečevala, kar je zadovoljilo sociologe v takratnem času, vendar je kompozicija po poklicih ostala dokaj nespremenjena, kar pa pomeni, da naj bi se rast neenakosti med plačami povečala predvsem na račun razlik znotraj poklicnih skupin (Myles, 2003, 554–555). Pristop praznih prostorov tako ni vzdržal, sociologi pa so nato v osemdesetih in devetdesetih bolj ali manj »prepustili« primat preučevanja dohodkovne neenakosti ekonomistom. Je pa potrebno omeniti, da naj bi se prav v zadnjih letih sociologi vse bolj začeli vključevati v raziskave dohodkovne neenakosti (Kenworthy, 2007, Green, 2007, Esping-Andersen, 2007, Diprete, 2005). Predvsem se njihove raziskave osredotočajo na dejavnike, ki vplivajo na dohodkovno neenakost (Diprete, 2005, Alderson in Nielsen, 2002, Esping-Andersen, 2007).

Še eno pomembno dejstvo, ki je bržkone še potenciralo pasivnost sociologov, je to, da so ekonomisti pri raziskovanju dohodkovne neenakosti »zapluli« že močno v sociološke vode (Green, 2007). Tu se na mestu zastavlja vprašanje, kako sploh ločiti med tem, kaj so sociološke in kaj ekonomske raziskave dohodkovne neenakosti. Kenworthy meni, da je težko ločiti med popolnoma »sociološkimi« raziskavami in popolnoma »ekonomskimi« raziskavami (2007, 589). Po njenem mnenju so bile ekonomske raziskave včasih obvezno osnovane na določenem modelu, čemur ni več tako. Mnoge sodobne raziskave ekonomistov naj se ne bi bistveno razlikovale od socioloških ali politoloških raziskav, saj temeljijo le na teoriji in empirični analizi podatkov in ni več nujno, da vsebujejo formalne teoretične modele za pojasnjevanje pojavov (Kenworthy, 2007, 590).

Na podlagi teh ocen bi lahko sklepali, da postaja preučevanje dohodkovne neenakosti vse bolj interdisciplinarno. Po eni strani so se sociologi vse bolj aktivno začeli ukvarjati s pojasnjevanjem naraščanja dohodkovne neenakosti, po drugi strani pa ekonomisti uporabljajo mnoge sociološke pristope pri analizi tega pojava. Bržkone je slednje posledica obsežne literature o neenakosti, ki je bila v zadnjih treh desetletjih napisana s strani ekonomistov. Zdi se, kot da je ta obsežna literatura spodbujala ekonomiste, da so predvsem pri razlagi dejavnikov dohodkovne neenakosti prešli iz ekonomskih okvirjev tudi v sociološke.

Veliko bolj kot preučevanju dohodkovne neenakosti so se sociologi posvečali medgeneracijski mobilnosti. Bolj kot neenakost jih je zanimalo, kakšne možnosti ima

posameznik, da napreduje po družbeni lestvici. Esping-Andersen (2007) argumentira, da slike trenutnega stanja neenakosti v državi za sociologe niso preveč zanimive, saj ne povedo nič o strukturi življenjskih priložnosti. Visoka stopnja dohodkovne neenakosti naj ne bi bila problematična, če je le-ta na račun nekih prehodnih dejavnikov (npr. večje število študentov), ter da v družbi prevladuje visoka stopnja medgeneracijske mobilnosti. A kot je znano, naj bi šla neenakost v dohodkih in neenakost v priložnostih »z roko v roki« (Esping-Andersen, 2007, 640).

2 DEJAVNIKI DOHODKOVNE NEENAKOSTI

Identificirati vse dejavnike, ki vplivajo na dohodkovno neenakost, je preprosto nemogoče. Kaj vse vpliva na to, da se dohodki med prebivalci v eni državi razlikujejo bolj, kot se razlikujejo dohodki med prebivalci v neki drugi državi, ni mogoče v celoti pojasniti, tudi če gre za relativno primerljivo razvite države. Države so namreč izpostavljene skupnim dejavnikom globalnega okolja, ki vplivajo na dohodkovno neenakost, hkrati pa na dohodkovno neenakost vplivajo tudi institucije in dogajanje znotraj posameznih držav. Poleg tega imajo vpliv na dohodkovno neenakost tudi socialno-demografske značilnosti prebivalstva, zgodovina, itd. Skratka, obstaja mnogo raznovrstnih dejavnikov, ki nekateri bolj, nekateri manj vplivajo na stopnjo neenakosti porazdelitve dohodkov v posamezni državi.

Da je identificiranje dejavnikov dohodkovne neenakosti še dodatno otežkočeno, poskrbi že v uvodu omenjeno počasno spreminjanje neenakosti v času. Henry Aaron je dejal, ko je opisoval obdobje med koncem druge svetovne vojne in 70-imi leti, ko so bile stopnje neenakosti zelo stabilne, da je preučevanje dohodkovne neenakosti primerljivo spremljanju rasti trave (Myles, 2003, 551). To se je v zadnjih desetletjih spremenilo, saj se je dohodkovna neenakost v večini industrializiranih držav povečala. Kar omogoča nekoliko bolj natančno ocenjevanje vpliva dejavnikov, je to, da se je v nekaterih državah dohodkovna neenakost povečala bolj kot v drugih. Na delu so bili tako različni dejavniki, ki so delovali bodisi v smeri povečevanja bodisi v smeri zaviranja oziroma zmanjševanja dohodkovne neenakosti.

V 2. poglavju sem opisal, kako so se v preteklosti tako ekonomisti kot v zadnjem času sociologi ukvarjali s preučevanjem dejavnikov neenakosti. Na tem mestu bi zavzel Kenworthyjevo stališče (2007), da so meje med ekonomskimi in sociološkimi raziskavami zabrisane. Tako je tudi pri preučevanju dejavnikov za to delo povsem irelevantno, ali gre za bolj sociološke ali za bolj ekonomske dejavnike.

Glede na obsežno literaturo na temo dohodkovne neenakosti pa obstaja le malo del, ki vsebujejo sistematično klasifikacijo dejavnikov neenakosti. Raziskovalci se pogosto osredotočajo le na preučevanje določenega aspekta dohodkovne neenakosti, kar se odraža v pomanjkanju bolj »sistematične slike«, ki bi prikazovala celostno podobo dejavnikov neenakosti.

2.1 KLASIFIKACIJA DEJAVNIKOV DOHODKOVNE NEENAKOSTI

Eden redkih in dobrih primerov razvrstitve dejavnikov neenakosti najdemo v članku Aldersona in drugi (2005, 409), kjer sistematično razvrstijo dejavnike, ki so vplivali na nedavne trende dohodkovne neenakosti v ZDA. Ločujejo med:

1. trendi, ki zadevajo porazdelitev plač in zaslužkov
 - a) *institucionalni mehanizmi*: zmanjševanje vloge sindikatov, zniževanje minimalne plače, spremembe davčnih zakonov, deregulacija
 - b) *spmembe, ki zadevajo ponudbo dela*: rast populacije in »baby boom«, trendi v izobraževanju, zniževanje kvalificiranosti tistih z doseženo srednješolsko izobrazbo, imigracija, participacija žensk na trgu dela, transferji vlade
 - c) *spmembe, ki zadevajo povpraševanje po delu*: neenakost in gospodarski cikli, deindustrializacija, globalizacija, tehnološke spremembe, sposobnosti poznavanja (angl. cognitive skills), neenaki donosi na faktorje (»winner-take-all« družba)
 - d) *spmembe, ki zadevajo stabilnost zaslužkov*: porast del z delovnim časom, krajšim od polnega, in priložnostih del
2. trendi, ki zadevajo porazdelitev dohodkov gospodinjstev in družin
 - a) spreminjajoči se načini življenja (pojav gospodinjstev, kjer je ženska glava družine), vse večja aktivnost žensk na trgu dela, vse bolj selektivno izbiranje partnerjev, dohodkovna porazdelitev in situacija upokojencev

Drugo pomembno sistematično klasifikacijo dejavnikov so leta 2011 pri organizaciji OECD izdali v knjigi z naslovom »DIVIDED WE STAND - Why Inequality Keeps Rising?«. V tem delu celotno poglavje pojasnjuje, kaj je vplivalo na naraščanje neenakosti zaslužkov in dohodkovne neenakosti v zadnjih desetletjih v večini držav članic OECD (OECD 2011, 28–39). Dejavnike razdelijo v šest skupin:

1. Globalizacija – vpliv na neenakost porazdelitve naj bi imelo predvsem povečanje finančnih tokov (povečanje obsega neposrednih tujih investicij) in tehnološke

spremembe, medtem ko naj povečanje mednarodne integracije trgovine ne bi imelo vpliva na dohodkovno neenakost.

2. Regulacijske reforme – med te uvrščajo omehčano regulacijo konkurence na trgu proizvodov, vse manj strogo zakonodajo o varnosti zaposlitve (angl. employment protection legislation – EPL), nižanje minimalnih plač, vse manjši delež delavcev v sindikatu, zniževanje nadomestila za brezposelne in zniževanje davkov na delo manj kvalificiranih delavcev. Vse te reforme, z izjemo zakonodaje o varnosti zaposlitve, naj bi pozitivno vplivale na stopnje delovne aktivnosti, hkrati pa naj bi povečale neenakost med plačami. Tako menijo, da je težko oceniti celoten vpliv na dohodkovno neenakost.
3. Vrsta zaposlitve in delovne ure – vse več naj bi bilo zaposlitev za delovni čas, krajši od polnega, in vse manj opravljenih delovnih ur manj kvalificiranih, kar naj bi vplivalo na povečanje dohodkovne neenakosti.
4. Spremembe v strukturi gospodinjstev – vse več enočlanskih gospodinjstev oziroma celoten trend manjšanja velikosti gospodinjstev naj bi povečeval neenakost. Prav tako naj bi na povečevanje dohodkovne neenakosti vplivalo vse bolj selektivno izbiranje partnerjev (angl. assortive mating).
5. Davki na dohodek in sistemi socialnih nadomestil – so igrali pomembno vlogo v vseh državah OECD pri zniževanju razlik v dohodkih, ki so nastali na trgu. Velikost redistribucije se je v zadnjem obdobju močno povečevala, s čimer so se bolj ali manj kompenzirale neenakosti, ki so nastale na trgu. Denarna redistribucija temelji na treh instrumentih: nadomestilih, davkih od dohodka (dohodnina) in prispevkih socialne varnosti. Najpomembnejšo vlogo v trendih redistribucije so imela nadomestila oziroma natančneje spremembe v upravičenih prejemnikih in radodarnosti teh nadomestil. Nasprotno naj bi davki od dohodka imeli le minimalno vlogo pri zaviranju trendov naraščanja dohodkovne neenakosti.
6. Nedenarni transferji javnih storitev – v povprečju vlade porabijo 13 % BDP-ja za javne socialne storitve (izobraževanje, zdravstvo, negovanje itd.). Kljub temu da glavni namen ni redistribucija, naj bi te storitve signifikantno vplivale na dohodkovno neenakost.

Poleg omenjenih dveh klasifikacij pa so se raziskovalci dohodkovne neenakosti osredotočali predvsem na preučevanje in izpostavljanje pomembnosti določenih dejavnikov oz. sklopov dejavnikov neenakosti. Tabela 1 prikazuje le nekaj izmed pomembnih avtorjev v povezavi z njihovim preučevanjem dejavnikov neenakosti. Del tabele je osnovan na prispevku Thomasa Diprete (2005), v katerem sistematično izpostavi najpomembnejša dela in dejavnike, ki so vplivali na trende gibanja dohodkovne neenakosti v zadnjih tridesetih letih. Osredotoča se na dela, ki spremembe in razlike v porazdelitvi dohodkov pojasnjujejo z vlogami tehnoloških sil, institucijami trga dela in interakciji med tehničnimi in institucionalnimi dejavniki.

Pri razlagi dohodkovne neenakosti ne smemo pozabiti na vlogo socioloških dejavnikov. Kot pravi Andersen v prispevku *Sociological Explanations of Changing Income Distribution* (2007): »Večina ekonomistov se strinja, da je naraščanje dohodkovne neenakosti endogena posledica tehnoloških sprememb in naraščanja potreb po kvalificiranosti. Obstaja vrsto socioloških dejavnikov – prav tako endogenih in zagotovo priznanih s strani ekonomistov – ki bi lahko pomagali pri razumevanju trendov gibanja dohodkovne neenakosti.« (Esping-Andersen, 2007, 639)

Torej niso le globalizacija in tehnološke spremembe tiste, ki vplivajo na dohodkovno neenakost. Obstaja kopica drugih dejavnikov, ki so zadnje čase vse bolj izpostavljeni, češ da vplivajo na stopnje dohodkovne neenakosti.

Tabela 2.1: Vplivi dejavnikov na neenakost glede na avtorja; (+) deluje v smeri povečevanja neenakosti, (-) v smeri zmanjševanja

Dejavniki neenakosti/ Avtorji	Atkinson (2003)	Pontusson, Rueda in Way (2002)	Anderson in Nielsen (2002)	Katz in Autor (1999)	Blau in Kahn (2002)	OECD (2011)	Esping Andersen (2007)	Alderson in drugi (2005)
Selekcija izbire partnerja						+	+	
Tehnološke spremembe				+		+	+	
Povečano povpraševanje po visoki izobrazbi	+			+			+	
Povečano poslovanje z jugom			+					
Več neposrednih tujih investicij			+			+		

Povečanje migracij			+					
Najbogatejši so se odlepili (povečanje razlik med srednjim)				+				
Porast neto donosnosti kapitala	+							
Sprememba davčne politike	0					0		+
Radodarna država blaginje	-					-		
Povečana aktivnost žensk na trgu dela							0	
Znižanje minimalne plače					+	+		+
Centralizirane institucije		-			-			
Zmanjševanje vloge sindikatov		+			+	+		+
Velik javni sektor		-						
Moč levih političnih strank		-						
Moč političnih strank (leve stranke znižujejo neenakost)		0						
Nadomestilo za brezposelne						0		
Manj stroga zakonodaja varnosti zaposlitve						+		
Višje stopnje dosežene izobrazbe						-		
Naraščanje zaposlitev za delovni čas, krajši od polnega						+		+
Manjša gospodinjstva						+		

Tabela 1 prikazuje, kako so izbrani avtorji izpostavljali posamezne vplive različnih dejavnikov dohodkovne neenakosti. Kar pa seveda ne pomeni, da zanikajo soobstoje in vpliv drugih dejavnikov. S tabelo želim le prikazati različne vidike obravnavanja tematike. Za namen dokazovanja povezanosti med komponentami sistemov blaginje in dohodkovno

neenakostjo bom tudi sam potreboval klasifikacijo dejavnikov. Te bom uvrstil bodisi v dejavnike države blaginje, dejavnike trga dela ali pa družine.

3 SISTEMI BLAGINJE

Potreba po kategorizaciji industrializiranih držav v posamezne »sisteme blaginje« ima dolgo zgodovino. Ne glede na to se je izraz in pojem »sistem blaginje« širše uveljavil šele z Esping-Andersenovim klasičnim delom »The Three Worlds of Welfare Capitalism« leta 1990. »Sistem blaginje« se nanaša na soobstoj (konstelacijo) socio-ekonomskih institucij, politik in programov, ki jih države uporabljajo za promocijo blaginje svojih državljanov. Glavni namen je, da je uporabno ločevati med različnimi kombinacijami strategij intervencije, oblik politik in institucionalnih okvirjev (Maitre et al., 2005, 158).

Esping-Andersen opredeli sistem blaginje kot »način, kako so država, trg in družina soudeleženi pri ustvarjanju blaginje in kako si to medsebojno delijo.« (Esping Andersen 1999, 34–35)

Vsaka družba pripada določenemu sistemu blaginje glede na to, kako je medsebojno prepleteno delovanje države, trga in družine. V določenem sistemu ima pri zagotavljanju blaginje večjo vlogo država, v drugem trg, v nekaterih sistemih pa je družina prevladujoča institucija zagotavljanja blaginje. Esping-Andersen (1999, 36) opozarja, da omenjeni trije stebri sistemov blaginje medsebojno niso popolnoma nadomestljivi. Razlog za to je, da imajo različne zmožnosti upravljanja in zniževanja socialnih tveganj. Kljub vsemu pa so medsebojno soodvisni in komplementarni. Pomembno je spoznanje, da te tri sfere predstavljajo tri različne principe prevzemanja družbenih tveganj.

Družbe, ki pripadajo različnim sistemom blaginje, izražajo vsaka na svoj način osnovna načela socialnega državljanstva. Ta načela so po Saint-Arnaudju in Bernardu (2003) tista, ki so jih identificirali v francoski revoluciji: svoboda, enakost, solidarnost. Vsaka vizija napredka v modernih družbah zavrača vsaj enega od teh načel. Na primer, v družbah, kjer dominira svoboda, je ekonomska svoboda hitro postala dominantna pod neoliberalizmom, kar se izkazuje v polarizaciji življenjskih standardov (to pa nadalje vodi v deficit enakosti) in dis-integracijo družbe (deficit solidarnosti). Družbe, ki močno poudarjajo enakost, se lahko

premikajo proti totalitarizmu, kot je bilo to značilno za komunistične države (v katerih je prevladoval deficit svobode), medtem ko v manj ekstremnih primerih, univerzalno birokratsko obravnavanje socialnih problemov vodi po eni strani v neuspešne socialne programe (kar se odraža v deficitu solidarnosti) in po drugi strani v fiskalno krizo. Družbe, ki se preveč zaježijo s pravili solidarnosti, lahko drsijo proti ideološki indoktrinaciji (pomanjkanje svobode), kar pa dejansko hkrati omogoča povečanje prevlade tistih, ki kontrolirajo dogajanje, sicer namenjeno solidarnosti (deficit enakosti) (Saint-Arnaud in Bernard, 2003, 500).

V splošnem se sistem blaginje nanaša na koncept »mešane blaginje« (angl. welfare mix) in koncept »pluralizma blaginje« (angl. welfare pluralism). Ti koncepti se osredotočajo na specifičnost interakcij med stebri, hierarhija med stebri pa je merilo ločevanja različnih tipov sistemov blaginje (Filipovič in Rakar, 2008, 23). Glede na hierarhijo med stebri Esping-Andersen (1990) predlaga tri tipe sistemov blaginje: liberalni, socialdemokratski in konzervativno korporativistični oziroma kontinentalni.

3.1 ESPING-ANDERSEN – KLASIFIKACIJA SISTEMOV BLAGINJE

Gøsta Esping-Andersen si je s svojo tipologijo prislužil naziv očeta modernih sistemov blaginje. Po letu 1990 bržkone ni bilo raziskovalca sistemov blaginje, ki se ne bi obregnil ob njegovo znamenito tipologijo sistemov držav blaginje. Kljub nekaterim kritikam na račun premajhnega števila sistemov, ignoriranja vloge žensk ter obenem zapostavljanja vloge družine je konec tisočletja izdal še eno delo z naslovom *Social Foundations of Postindustrial Economies* (Družbene osnove postindustrijskih gospodarstev), v katerem se je odzval na kritike. Tu je režime blaginje opredelil z novimi kriteriji, predvsem tako, da je v »proizvodnji« blaginje namenil eksplicitno pomembno vlogo tudi družini in ne le državi in trgu; govori o »interkavzalni triadi države, trga in družine« (Esping-Andersen, 1999, 35; Mandič, 2008, 12).

Esping-Andersen sicer ni bil prvi, ki je opredelil tipologijo sistemov blaginje. Znano je, da je mnoge ideje črpal od svojega predhodnika Richarda Titmussa, ki je v začetku 80-ih let prejšnjega stoletja predstavil tri "široke in zelo grobe približke dejanskega sveta socialne politike" v obliki treh modelov blaginje socialne politike (Abrahamson, 1999, 396). A tudi Titmuss ni povsem na novo opredelil modelov blaginje, temveč je svojo klasifikacijo opredelil na podlagi Harolda Wilenskyja.

Kmalu po drugi svetovni vojni je Wilensky opisal dva skrajna koncepta socialne blaginje: rezidualnega in institucionalnega. Za rezidualni koncept blaginje je veljalo, da naj bi institucije socialne blaginje začele posredovati, ko normalni strukturi zagotavljanja blaginje, to sta družina in trg, odpove. Nasprotno naj bi institucionalni koncept socialne blaginje zagotavljal storitve blaginje že v prvi vrsti. Oba koncepta sta posledica širših kulturnih in socialnih pogojev. Z industrializacijo naj bi se družbe vse bolj pomikale od rezidualnega proti institucionalnem konceptu. Že takrat so merili velikost države blaginje, in sicer s celotnimi socialnimi izdatki, ki jih država nameni, glede na bruto domači proizvod (Abrahamson, 1999, 396).

Če povezava med deli Esping-Andersena in Wilenskyja ni povsem očitna, ta postane jasna, ko primerjamo tipologijo Esping-Andersena z idejami Titmussa. Titmuss je namreč vzpostavil tri modele blaginje socialne politike: rezidualni model, model industrijskih zmogljivosti/dosežkov (industrial achievement-performance model) in institucionalno redistributivni model. V rezidualnem modelu obstajata dva naravna kanala, trg in družina, preko katerih se zagotavljajo posameznikove potrebe. Ko ta dva kanala nista učinkovita, torej ne uspeta zadovoljiti posameznikovih potreb, naj odigrajo vlogo institucije socialne blaginje. Socialna blaginja je tu osnovana na močno liberalni ideologiji, ki daje superiornost svobodnim silam trga. V »Industrial achievement performance« modelu imajo pomembno vlogo institucije socialne blaginje, predvsem izobraževanje, javno zdravstvo in socialna varnost. Socialne pravice so v tem modelu osnovane na zaslugah (angl. merits), statusih, delovni uspešnosti in produktivnosti. V institucionalno redistributivnem modelu je socialna blaginja glavna družbena institucija, ki zagotavlja tako univerzalne kot selektivne storitve izven trga po načelu potreb. Socialna politika tu spodbuja integriranost družbe, poudarja univerzalizem in prerazdeljevanje virov (Abrahamson, 1999, 397).

Kot sem že omenil, sta glavna prispevka pri preučevanju sodobnih sistemom blaginje dela Espinga-Andersena, v katerih je opredelil kriterije sistemov blaginje, opisal lastnosti in kulturno politično ozadje vsakega sistema ter vloge, ki jih imajo posamezne institucije v vsakem sistemu. Najbolj »posrečen« način je preimenoval Titmussove modele v liberalnega (rezidualni), konzervativno korporativističnega (performance-achievement) in socialdemokratskega (institucionalno prerazdelitveni). Trije sistemi se med seboj razlikujejo glede na stopnjo dekomodifikacije in vrsto stratifikacije oziroma solidarnosti (Esping-Andersen, 1990), ki je posledica delovanja družbe, oba koncepta pa sta posledica odnosa do družbenih tveganj v državi.

3.2 SOCIALNA TVEGANJA, DEKOMODIFIKACIJA IN STRATIFIKACIJA

Osnova za sisteme blaginje so družbena tveganja, ki so neenako razporejena med posameznimi razredi. Esping-Andersen (1999, 40–42) izpostavi tri vrste družbenih tveganj: razredna, življenjska in medgeneracijska. Nekatera tveganja, predvsem življenjska, so splošna in bodo doletela vse (npr. starost), medtem ko so nekatera tveganja (npr. brezposelnost, revščina), ki bi jih lahko uvrstili tudi med razredna in medgeneracijska, socialno stratificirana. Način, kako se v državi rešujejo ta tveganja, v veliki meri določa, kateremu sistemu blaginje pripada država. Kot pravi Esping-Andersen (1999, 86): »v središču preučevanja sistemov blaginje se skriva predpostavka, da institucionalna konfiguracija vpliva na to, kako so tveganja absorbirana in porazdeljena, kakšna je stratifikacija in solidarnost, in tudi kako deluje trg dela.«

Poleg Titmussove klasifikacije je osnova za Esping-Andersenovo tipologijo tudi Marshallova definicija socialnega državljanstva (Boje, 1996, 19). Pomemben element pri uvrščanju držav v posamezni sistem je stopnja dekomodifikacije v družbi. Mojca Novak (1999) je za dekomodifikacijo uporabila slovenski izraz raztrževanje. Dejansko gre za nekakšno raztrževanje, saj koncept dekomodifikacije izvira iz predpostavke, da so posamezniki (in njihovo delo) v tržnem gospodarstvu preskrbljeni. Glede na to, da je delo posameznikovo glavno blago na trgu, se dekomodifikacija nanaša na aktivnosti in prizadevanja države, da zniža posameznikovo odvisnost od trga (in posledično od posameznikovega dela). Poenostavljeno povedano, stopnja dekomodifikacije meri, kako država blaginje poskrbi za posameznika, če ta ne more biti aktiven na trgu dela (Arts in Gelissen, 2002, 141). Esping-Andersen (1990, 23, 37) sicer ponudi dve povezani, a vsebinsko nekoliko različni interpretaciji:

1. državljani lahko svobodno in brez potencialne izgube zaposlitve, dohodka ali na splošno blaginje izstopijo iz trga dela, ko se jim to zdi potrebno;
2. nanaša se na stopnjo, do katere lahko posamezniki ali družine vzdržujejo socialno sprejemljiv življenjski standard ne glede na aktivnost na trgu dela.

Dekomodifikacijo po navadi merimo z velikostjo in upravičenostjo nadomestil za brezposelne, bolniških nadomestil in pokojnin. Med države z visokimi stopnjami dekomodifikacije sodijo skandinavske države, medtem ko imajo nizke stopnje dekomodifikacije države južne Evrope. V državah z visokimi stopnjami dekomodifikacije je odvisnost državljanov od položaja na trgu dela majhna, medtem ko so v državah z nizkimi stopnjami dekomodifikacije državljani močno odvisni od položaja na trgu. Zakaj dekomodifikacija? To je namreč Esping-Andersenov način specifikacije Marshallove ideje socialnih pravic državljanstva (Esping-Andersen, 1990, 2). Marshallov koncept socialnega državljanstva se osredotoča na odnos med državljanstvom in načinom, kako različni sistemi držav blaginje prek zagotavljanja socialne zaščite omogočajo državljanom, da preživijo, ne da so popolnoma odvisni od trga (Boje, 1996, 19). Kot torej vidimo, sta si koncepta dekomodifikacije in socialnega državljanstva močno sorodna.

Način, s katerim država uravnava neenakosti v tveganjih, se imenujejo politika solidarnosti, s katero se določa družbena stratifikacija (Arts in Glissen, 2002, 141). Tako kot pri stopnji dekomodifikacije se sistemi ločijo tudi glede na pristop k solidarnosti, ki prevladuje v državi. V liberalnih sistemih prevladuje rezidualni pristop, kjer se pomoč omejuje le na tiste, ki jo nujno potrebujejo. Ravno nasprotno v socialdemokratskem sistemu prevladuje načelo univerzalnosti, kjer naj bi bili vsi državljani deležni enakih pravic. Za korporativistični sistem je značilna recipročnost, pravice so močno pogojene z vplačanimi prispevki (Esping-Andersen, 1999, 40–41). Na ta način se tveganje razporeja glede na status, ki ga ima posameznik v družbi. Pomembno je spoznanje, da tri sfere predstavljajo tri različne principe prevzemanja družbenih tveganj. Znotraj družine je prevladujoča metoda razporejanja virov recipročnost. Trg za razliko od družine upravlja zveza med denarjem ter razdelitvijo, v državi pa je dominanten način razdelitve avtoritarna redistribucija.

3.3 OSTALE KLASIFIKACIJE

Kljub očitni prevladi uporabe Esping-Andersenove klasifikacije treh sistemov blaginje je nekaj avtorjev izrazilo potrebo po večjem številu sistemov blaginje. Arts in Gelissen (2002, 142) izpostavita šest alternativnih klasifikacij, ki po njunem mnenju odgovarjajo na tri glavne kritike Esping-Andersenove tipologije. Te kritike so: potreba po ločenem mediteranskem sistemu blaginje, uvrščanje Nove Zelandije in Avstralije v liberalni sistem in neupoštevanje odnosa socialnih politik do razlik med spoloma.

Arts in Gelissen (2002) izpostavita klasifikacijo Leibfrieda (1992), ki je kot osnovo za razvrščanje v določen sistem določil revščino, socialno zavarovanje in politike odpravljanja revščine. Po tem je države razvrstil v štiri tipe: anglosaksonski (rezidualen), za katerega je značilna pravica do dohodkovnih transferjev; Bismarckov (institucionalen), za katerega je značilna pravica do socialne varnosti; skandinavski (moderen), za katerega je značilna pravica do dela za vse; latinski (osnovni), za katerega je značilna pravica do dela in blaginje.

Castles in Mitchell (1993) razvrstita države v sisteme blaginje glede na izdatke za blaginjo, enakost upravičenosti do nadomestil in davke. Določita štiri različne tipe: liberalnega, za katerega je značilen majhen obseg socialnih izdatkov in tako rekoč brez uporabe instrumentov v socialni politiki, ki bi delovali v smeri zagotavljanja enakosti; konzervativnega z velikimi socialnimi izdatki, a malo uporabe instrumentov za zmanjševanje družbenih razlik; tip hegemonije brez pravic (angl. non-right hegemony), v katerem prevladujejo visoki socialni izdatki in uporaba instrumentov, ki delujejo v smeri enakosti v socialni politiki; radikalni sistem, za katerega velja doseganje dohodkovne enakosti že pred davki in transferji z malo socialnega trošenja.

Siaroff (1994) je za osnovo določil orientacijo blaginje družin, zaželenost aktivnosti žensk na trgu dela in razširjenost družinskih nadomestil, ki jih prejmejo ženske. Sisteme opredeli kot:

1. protestantsko liberalni (angl. protestant liberal) – minimalna družinska blaginja, vendar vseeno relativna egalitarnost med spoloma na trgu dela,
2. napredni krščanskodemokratski (angl. advanced christian-democratic) – malo spodbud za žensko delo, močne vzpodbude, da ostanejo doma,

3. protestantski socialdemokratski (angl. protestant social-democratic) – ženske imajo na izbiro idealno razmerje med delom in blaginjo; družinski dodatki so visoki in vedno plačani materi: pomembnost protestantizma,
4. pozna mobilizacija žensk (angl. late female mobilization) – odsotnost protestantizma, družinski dodatki so po navadi plačani očetom; univerzalna volilna pravica za ženske je relativno nova.

Ferrera (1996) je za osnovo določil pravila upravičenosti, formule dodeljevanja nadomestil, pravila financiranja in organizacija (organizational-managerial arrangements):

1. anglosaksonski – kar veliko zagotavljanje blaginje s strani države, socialna pomoč na podlagi testiranja potreb, mešan sistem financiranja,
2. bismarckov – močna povezava med pozicijo na delovnem mestu in socialnimi pravicami; nadomestila so proporcionalna z dohodkom; financiranje preko prispevkov,
3. skandinavski – socialna zaščita je pravica državljanstva; univerzalno kritje,
4. južni – razdeljen sistem zagotavljanja dohodka glede na pozicijo na delovnem mestu; radodarna nadomestila, zdravstvena nega je pravica državljanstva.

Bonolijeva (1997) osnova sta Bismarckov in Beveridgeov model, kvantiteta izdatkov države blaginje:

1. britanski – nizek odstotek socialnih izdatkov financiranih s prispevki (Beveridge); nizek delež socialnih izdatkov kot odstotek BDP,
2. kontinentalni – velik odstotek socialnih izdatkov, financiran preko prispevkov (Bismarck); velik delež socialnih izdatkov kot odstotek BDP,
3. nordijski – nizek delež socialnih izdatkov, financiran preko prispevkov (Beveridge); velik delež socialnih izdatkov kot odstotek BDP,
4. južni – velik odstotek socialnih izdatkov financiran preko prispevkov (Bismarck); nizki socialni izdatki kot odstotek BDP.

Korpi in Palme (1998) sta klasifikacijo osnovala na podlagi institucionalnih struktur dveh socialnih programov: starostnih pokojnin in nadomestil za bolniško. Te naj bi namreč predstavljale bistvo države blaginje. Institucionalne strukture teh dveh socialnih programov pa so opredeljene glede na: osnovna pravila za upravičenost, načela, ki veljajo za določitev velikosti nadomestil, vodenje programa socialnih zavarovanj:

1. sistemi z osnovno varnostjo – upravičenost je osnovana na državljanstvu ali prispevkih,

2. korporativistični – upravičenost temelji na poklicni kategoriji in participaciji na trgu dela,
3. vseobsegajoči (angl. encompassing) – upravičenost glede na državljanstvo in delovanje na trgu dela,
4. ciljani (angl. targeted) – upravičenost, ki temelji na dokazani potrebi; uporaba minimum benefit principle,
5. volonterski (angl. voluntary state subsidized) – upravičenost, ki temelji na članstvu ali prispevkih.

Zakaj so našteje klasifikacije pomembne? Ker kažejo različne vidike klasificiranja držav, prav tako kot obstajajo različni pogledi na dohodkovno neenakost. Za namen naloge so te klasifikacije pomembne, ker izpostavljajo različne kazalnike, na podlagi katerih so klasifikacije osnovane, kar nekaj od teh kazalnikov pa bom tudi sam kasneje preučeval v zvezi z dohodkovno neenakostjo. Na realnih podatkih bom namreč preučeval, kolikšno je prerazdeljevanje dohodka v določenem sistemu, kolikšen delež predstavljajo socialni izdatki v BDP, kakšna je stopnja aktivnosti žensk na trgu dela itd. Če se izkaže, da sistemi blaginje določajo stopnje dohodkovne neenakosti, bi verjetno lahko tudi obratno na podlagi razlik v stopnjah dohodkovnih neenakosti določili posebno klasifikacijo sistemov.

4 TIPOLOGIJA SISTEMOV BLAGINJE

Spoznali smo pogoje, ki določajo umestitev držav v posamezni sistem blaginje. Države je tako moč razvrstiti v posamezni sistem glede na obseg državnega interveniranja, značilnosti sistema socialne varnosti, obsega pravic, odnosa do zaposlovanja žensk itd. V nadaljevanju sledi opis značilnosti posameznih sistemov blaginje ter umestitev držav, za katere je sistem značilen. Predstavil bom tudi osnovno logiko za vsak sistem blaginje. Tu gre za poenostavitev karakterjev sistemov, s katerim Esping-Andersen (1999) pojasnjuje, kako je sploh prišlo do tega, da za neko državo velja npr. socialdemokratska usmeritev, za drugo državo pa liberalna ali konzervativno korporativistična. Te lastnosti bi lahko bile tudi osnova za pojasnjevanja dohodkovne neenakosti v družbi.

4.1 SOCIALDEMOKRATSKI SISTEM

Glavna značilnost sistema je univerzalnost, kar pomeni, da pravice iz sistema socialne varnosti izvirajo že iz naslova državljanstva. Univerzalnost sicer velja tudi za države liberalnega sistema, vendar so v primerjavi s socialdemokratskim sistemom veliko bolj omejene. Socialdemokratski sistem je usmerjen, da načrtno zmanjšuje vlogo pomoči na osnovi potreb, kar je sicer osnova liberalnega sistema.

Poleg univerzalizma je za te države blaginje značilno, da krijejo čim večji nabor tveganj, da so nadomestila radodarna ter spodbujajo enakost. In to enakost v najširšem pogledu, v katero sodi tudi enakost porazdelitve dohodkov v družbi in ne samo zagotavljanje enakosti možnosti (angl. equality of opportunity), kot je to značilno za Veliko Britanijo (Kjærsgård, 2013).

Glavni cilj socialdemokratskega sistema je aktivna dekomodifikacija blaginje, ki pomeni, da se minimizira ali celo izloči odvisnost od trga. Razlika med Veliko Britanijo in Nizozemsko na eni strani in skandinavskimi državami na drugi strani je ta, da so prvi spodbujali privatno blaginjo, predvsem pri pokojninah in storitvah za nego, medtem ko so se skandinavske države namerno bojevale proti tržnim rešitvam in s tem zajezile večanje neenakosti.

Omejevanje privatne blaginje je možno le v primeru, da so nadomestila dovolj visoka. Kot bomo videli, radodarna nadomestila niso le lastnost socialdemokratskega sistema, temveč so

značilna tudi za kontinentalno Evropo. Kar pa je unikatno le za socialdemokratski sistem, je zmes univerzalizma in radodarnosti nadomestil ter celovita socializacija tveganj.

Socialdemokratski sistem tako mnogi enačijo z egalitarizmom, ki izhaja predvsem iz zakona univerzalnosti: vsi uživajo enako pomoč, tako bogati kot revni. Egalitarizem izhaja tudi iz prizadevanja sistema, da se zagotovi vsem enake življenjske možnosti (Esping-Andersen 1999, 79).

Da bi se zagotovilo vse zgoraj naštet, je potrebna velika angažiranost države, kar pomeni, da je v tem sistemu vloga države ključna. Glavni cilj države je zagotoviti polno zaposlenost, ki jo je skandinavskim državam uspevalo zagotavljati z aktivno politiko zaposlovanja in velikim obsegom javnih del. Nordijske države za izvajanje radodarnih nadomestil potrebujejo izdatno financiranje, ki temelji na visokih socialnih izdatkih in visokih davčnih stopnjah. Politika zagotavljanja polne zaposlenosti in visokih davkov je s širitvijo globalizacije pred velikimi izzivi, saj je polno zaposlenost vse težje zagotavljati, visoki davki pa vplivajo na nižjo konkurenčnost skandinavskih podjetij.

Socialdemokratski sistem pripisuje državi blaginje izrazito vlogo redistribucije v želji zagotavljanja primernih ekonomskih virov neodvisno od zanašanja na trg ali družino (Maitre et al., 2005). Sistem je značilen za skandinavske države, kot so Danska, Švedska in Finska.

4.2 KONSERVATIVNO KORPORATIVISTIČNI – KONTINENTALNI SISTEM

Ta sistem je oblikovan z dvojno zgodovinsko zapuščino. Po eni strani je rezultat katoliške socialne politike, po drugi strani pa je posledica korporativizma in etatizma. Zmes katoliške socialne politike, korporativizma in etatizma ima tri pomembne posledice na stratifikacijo (Esping-Andersen, 1990):

- Direktni vpliv države je omejen na zagotavljanje nadomestil, ki zagotavljajo določen nivo dohodkov glede na poklicni status. To pomeni, da je sfera solidarnosti precej ozka in korporativistična. Pravice so tako močno vezane na vplačane prispevke posameznika oz. na njegovo aktivnost oziroma neaktivnost na trgu dela. Tveganja so porazdeljena glede na status, ki ga ima posameznik v družbi. Redistribucija preko

države blaginje je bolj horizontalna (znotraj posameznih poklicnih in statusnih skupin) kot pa vertikalna (Kleinman, 2002, 37).

- Aktivnost poročenih žensk je zelo omejena, saj so korporativistični režimi, ki so pod vplivom cerkve zvesti ohranjanju tradicionalnih družinskih struktur. Iz tega izhaja tudi dejstvo, da glavna institucija v tem sistemu še vedno ostaja družina. Družina je tista, ki ima ključno vlogo v tem sistemu.
- Še ena pomembna karakteristika konservativnega sistema je načelo subsidiarnosti: država se bo vmešala le, ko je zmožnost družine, da preskrbi svoje člane, izčrpana. Korporativni sistem vidi blaginjo kot posredovalca med medsebojno pomočjo skupin in delitvijo tveganja (risk poolinga) s pravicami do nadomestil glede na to, ali je oseba že aktivna na trgu dela.

Za države, ki se uvrščajo v konservativno korporativistični sistem, je značilen Bismarckov sistem socialnega zavarovanja. Bistvo tega sistema je, da so vsa nadomestila financirana pretežno z vplačanimi prispevki delodajalcev in delavcev samih. Konservativni sistemi tako poudarjajo predvsem tveganja, ki so jim izpostavljeni delavci (in posledično njihove družine) v času delovne dobe (brezposelnost, bolezen ...) ali kasneje (upokojitev, smrt partnerja). Za kompenzacijo socialno zavarovanje zagotavlja določena nadomestila, bolj pogosto kot ne v zameno za prispevke socialne varnosti.

A glede na to, da v socialnem sistemu zavarovanj, ki temelji na zaposlenosti in je vpliv izključenosti iz plačane delovne sile pomešan z izključenostjo iz sistemov socialne blaginje, je proces dekomodifikacije delovne populacije možen le za tiste, ki pripadajo družinskemu krogu nekoga, ki ima zaposlitev. Kot posledica je družina centralni igralec pri zadovoljevanju potreb tistih članov, ki imajo probleme; je zadnje zatočišče (angl. last resort) za tiste izključene iz delovne sile. Socialne politike države se zdijo bolj familiaristične glede na to, da še vedno ohranjajo tradicionalni model moškega bread-winnerja (Saint-Arnaud in Bernard, 2003, 504).

Osnovna motivacija v tem modelu je tako solidarnost, ki je pretežno osnovana na razredih, saj so nadomestila vezana na nivo dohodkov ali bolj generalno na družbeni položaj (Saint-Arnaud and Bernard, 2003, 504).

Posledica zgoraj opisanih lastnosti sistema je zmerna stopnja dekomodifikacije. Vloga države je v tem sistemu mnogo manjša kot v socialdemokratskem. Podobno kot v liberalnem sistemu država igra pasivno vlogo pri politiki zaposlovanja, kljub temu pa med njima obstaja razlika: liberalni sistem zagovarja nereguliran trg dela, medtem ko konzervativni sistem poudarja samo močno politiko zaščite delovnih mest, v primeru brezposelnosti pa za nepreskrbljene člane skrbi družina.

Konzervativno korporativistični sistem mnogokrat poimenujemo tudi sistem kontinentalne Evrope, kot ga bom tudi sam imenoval v nadaljevanju naloge, saj je značilen za srednjeevropske države, kot so Nemčija, Belgija, Francija in Avstrija.

4.3 LIBERALNI SISTEM

Minimalna vloga države, deregulacija trga, individualizacija tveganj in zanašanje na tržne rešitve karakterizirajo države, ki spadajo v liberalni sistem. V tem sistemu blaginje ima primat trg, ki omejuje državo k le rezidualni vlogi zagotavljanja blaginje. Ta rezidualnost blaginje se kaže v več pogledih:

- Za socialna nadomestila je značilno, da so osnovana na testiranju potreb (means tested) in tako namenjena ozki skupini posameznikov, ki spodletijo na trgu. Kot pravi Esping-Andersen pokrivajo le »bad risk« (slaba tveganja).
- Rezidualnost se izkazuje tudi v tem, da se le ozek nabor tveganj ocenjuje kot socialen. Takšen je primer v ZDA, kjer je pomanjkljiv sistem državnega varstva nadomestil za primer bolezni in nosečnosti, družinskih dodatkov ... Kot odgovor na te tržne nepopolnosti obstajajo Medicaid (socialni program zdravniške oskrbe za tiste, ki si je ne morejo privoščiti), Medicare (nacionalni program zavarovanj za starost) in nekateri drugi programi, ki odpravljajo t. i. bad risks (slaba tveganja) in so namenjeni le tistim najbolj ogroženim (Esping-Andersen, 1999, 75).

Države se v liberalnem sistemu zanašajo na tržno ekonomijo pri zadovoljitvi posameznikovih potreb in se kar se da izogibajo izdatkom za socialne programe, ki bi ogrozili ekonomsko učinkovitost. Država tako zagotavlja rezidualne politike pomoči, ki nudijo le minimalni nivo

pomoči, in to le tistim, za katere se preko programov testiranja potreb ugotovi, da so v najslabšem položaju. To postavlja stroge omejitve dekomodifikaciji delovne populacije, družina pa se mora v veliki meri zanašati na trg za zadovoljitev potreb (Saint-Arnaud in Bernard, 2003, 504).

Svoboda je primarna ideološka osnova sistema, ki se prevede v promocijo tržne suverenosti: teoretično naj bi trg vsem udeležencem zagotavljal možnosti, da zadovoljijo svoje potrebe, tudi če v praksi ti sistemi »promovirajo tržne rešitve ...« (a posledično) za državljane v neugodnem položaju (Esping-Andersen, 1999, 74–5). Operativnost trga je še dodatno spodbujena s strani države, bodisi aktivno preko subvencij privatnim shemam blaginje bodisi pasivno z ohranjanjem skromnega nivoja socialnih nadomestil. Davki so nizki, kar najbolj omejuje intervencijo države. Posledično je za sistem značilna tudi nizka redistribucija dohodkov, hkrati pa je domena socialnih pravic dokaj omejena. Operativnost liberalnega načela stratifikacije vodi v razlike v populaciji: po eni strani manjšina z nizkimi dohodki in na drugi strani večina ljudi, ki si lahko privošči privatne sheme socialnih zavarovanj.

V liberalnem sistemu spodbujajo ženske k aktivnosti, še posebej v storitvenem sektorju (Arts in Gelissen, 2002, 141).

Glavni predstavnik liberalnega sistema v EU je Velika Britanija. Vanj uvrščamo tudi ZDA, čeprav, kot poudarja Esping-Andersen (1999, 75), obstajajo pomembne razlike v primerjavi z Veliko Britanijo: v slednji so delavska gibanja signifikantno vplivala na oblikovanje socialne politike, medtem ko je bil vpliv delavskih gibanj v ZDA minimalen.

4.4 MEDITERANSKI – JUŽNI SISTEM

Verjetno najbolj pogosta kritika Esping-Andersenove klasifikacije treh sistemov blaginje je odsotnost četrtega sistema, ki bi opredeljeval ideologijo blaginje južnih evropskih držav. Ali bi lahko glede na institucionalno ureditev državo blaginje, glede na odnos do neenakosti, Grčijo, Italijo, Španijo in Portugalsko uvrščali v poseben južni oz. katoliški sistem? Ali sistemi teh držav predstavljajo le »okrnjeno« verzijo kontinentalnega sistema (Abrahamson, 1999, 67)? Zagovornikov ene in druge razlage je več, vseeno pa bomo za potrebe te naloge upoštevali prisotnost ločenega južnega oz. mediteranskega sistema, kljub temu da Esping-

Andersen zavrača kritike in meni, da ni dovolj razlik za ločeno obravnavanje tega sistema (Esping-Andersen, 1999, 90).

Eden izmed glavnih zagovornikov potrebe po južnem modelu Ferrera (1996, 18) opredeli glavne karakteristike sistema kot:

- zelo razdrobljen in korporativistični sistem vzdrževanja dohodka, ki se odraža v veliki notranji polarizaciji,
- ustanavljanje nacionalnih sistemov zagotavljanja zdravstva glede na univerzalne pravice in tako oddaljevanje od korporativistične organizacije zdravstva,
- nizka stopnja državnega vmešavanja v sfero blaginje in tajnost (angl. collusive) med javnimi in nejavnimi igralci in institucijami,
- obstoj klientelizma.

Če se osredotočimo na Esping-Andersenovo razlago sistemov, so za južni sistem značilne dokaj osnovne redistributivne socialne politike. Vseeno pa zaposlitev primarnega breadwinnerja družine po navadi vključuje široke posebne ugodnosti. Sistem nadomestil v tem sistemu je neenakomeren, obenem pa tudi minimalen (Maitre et al., 2005, 15).

Gre za zelo familialističen sistem. Družina je glavni vir podpore, ko so ljudje v težavah, saj institucije blaginje več obljublajo, kot pa realizirajo (Leibfried, 1992). Podobno velja tudi za konservativni sistem, kar je glavni razlog, da jih nekateri ne priznavajo kot dva ločena sistema (Saint-Arnaud and Bernard, 2003, 504).

Še ena glavnih značilnosti sistema je ta, da ima močno katoliško ozadje, zato ga nekateri poimenujejo tudi katoliški sistem blaginje. Temelji na načelu subsidiarnosti kot rezultatu moči Rimskokatoliške cerkve. V skladu s tem načelom imajo v tem sistemu najpomembnejšo vlogo neformalna socialna omrežja in predvsem s strani cerkve ustanovljene neprofitne organizacije (Filipovič in Rakar, 24). Vloga trga je na drugem mestu v hierarhiji in se nanaša na zasebne kolektivne zavarovalne sheme. Odgovornost države je na zadnjem mestu, saj ta poseže le, če ostali dve sferi odpovesta, in sicer s shemami socialnih pomoči ali z minimalnimi nacionalnimi zavarovalnimi shemami (Kolarič in dr., 2002, 60).

Takšen sistem blaginje je značilen za Italijo, Grčijo, Španijo in Portugalsko, torej za skupino južnih držav, v katerih prevladuje nizka delovna aktivnost, nizki socialni izdatki, a močne tradicionalne družine, ki jih spremlja visoka stopnja revščine in neenakosti.

4.5 POSTSOCIALISTIČNI ALI SLOVENSKI SISTEM?

Slovenija se v večini mednarodnih primerjav obravnava kot t. i. tranzicijska država, srednje-evropska država, ki je v začetku devetdesetih prešla iz socialističnega samoupravnega sistema v nov demokratičen, tržni sistem. Tako je dogajanje v zadnjih treh desetletjih zaznamovano s procesom tranzicije in z institucionalnimi spremembami, ki so potekale: v politični sferi kot prehod v demokracijo; v gospodarski sferi kot prehod v tržno gospodarstvo; v sferi socialne politike kot prestrukturiranje države blaginje in privatizacija socialnih storitev (Srna, 2012, 612). Za bivše socialistične države v srednji (in vzhodni) Evropi naj bi na splošno veljalo, da smo imeli opravka "z državnim socializmom brez socialne politike", po drugi strani pa naj bi bila socialna politika "vseobsežna, saj je skrbela za ljudi od zibelke do groba", zaradi česar naj bi bila neučinkovita (Ferge, 1992) (Novak, 1999). Proces tranzicije je pustil posledice tudi na sistemu blaginje, saj so omenjene spremembe vplivale na hierarhijo v triadi država, trg, družina. Glavno vprašanje, ki se poraja na tem mestu, je, ali obstaja nek skupen sistem blaginje za vse t. i. tranzicijske države, ki so bile nekoč del komunistične ideologije in so bile kasneje v tranzicijskem obdobju izpostavljene podobnim endogenim in eksogenim dejavnikom.

Če bi vprašali Esping-Andersena, bi bil odgovor verjetno nikalen. V delu iz leta 1996 je namreč dejal, da so razlike med »novim sistemom blaginje držav srednje in vzhodne Evrope« in njegovimi tremi tipi le tranzicijske narave. V njegovi nadgrajeni klasifikaciji iz leta 1999 pa omenjenega sistema sploh ne omenja kot možnosti ločenega sistema, kot to naredi npr. za mediteranski sistem in vzhodnoazijski sistem (Esping Andersen, 1999, 89–91).

Kljub Esping-Andersenovem nestrinjanju pa so se mnogi avtorji lotili preučevanja in iskanja skupnih značilnosti sistemov blaginje skupine postsocialističnih držav. V začetku so se osredotočali predvsem na značilnosti države blaginje, ne pa tudi na celoten sistem, ki bi obravnaval koeksistenco države, trga in družine. Med začetnike obravnavanja ločenega sistema sodita Deacon (1992), ki je sistem opisal kot »državno birokracijsko kolektivistični sistem« (angl. State bureaucratic collectivist system) in pa Gotting (1998), ki ga je

poimenoval državno paternalistični sistem (angl. state paternalistic), oba pa sta ga uvrstila blizu socialdemokratskemu. Kasneje je sicer Deacon (2000) nekoliko »popravit« svoje mnenje, saj je razvoj sistema blaginje opredelil bolj v smeri konservativno korporativističnega sistema v kombinaciji z elementi socialnodemokratskega sistema blaginje, ki izhajajo iz predhodnega socialističnega sistema blaginje.

Po drugi strani so avtorji, ki zagovarjajo tezo, da so države preveč različne, da bi lahko formirale samostojni sistem blaginje. Rys (2001) meni, da razen skupnih trendov v zdravstveni oskrbi ne obstajajo indici, ki bi nakazovali obstojnost ločenega sistema. Podobne rezultate ugotovi Fenger, ki pravi, da so razlike med državami blaginje postkomunističnih držav in zahodnimi državami velike, večje kot so razlike znotraj skupin postkomunističnih držav samih. Empirična analiza ne potrjuje, da gre za nek ločen sistem, ki bi se ga dalo okarakterizirati (Fenger, 2007, 26).

Tudi Ferge (2001) deli mnenje, da obstajajo prevelike razlike med državami ter da se stalno spreminjajo glede na zunanje in notranje dejavnike. Kritičnost do neuspešnega razvoja sistema blaginje, ki bi sledil trendom evropskih držav, izraža že s poimenovanjem sistema kot »ill-fare« (torej nasprotje od »welfare« oz. zagotavljanja blaginje). Zanj je značilna odsotnost vizije sistema blaginje, ki bi občutneje znižal stroške tranzicije na kratek rok in promoviral osvoboditev socialnih politik kot tudi oblikovanje integrirane družbe na dolgi rok (Ferge, 2001, 131).

Do zanimivih sklepov sta prišla tudi Offe in Fuch (2007), ki pravita, da so v prvem desetletju tranzicije države v regiji vzpostavile močne elemente Bismarckovega zavarovalniškega, na prispevkih utemeljenega tipa zaščite in da ni nikjer prevladal pretežno tržno liberalni model. To dejstvo ter znižanje socialnih izdatkov pa sta tudi edini skupni značilnosti, ki sta jih našla v tej regiji. Poleg teh značilnosti je bilo težko zaznati kakršenkoli skupni vzorec, ki bi bil značilen za posttranzicijske države blaginje; nista identificirala nobenega novega konsistentnega modela oz. režima blaginje; namesto tega sta ugotovila, da prevladujejo »eklektični poskusi uravnovesiti notranje in zunanje pritiske«, situacija pa je blizu tega, da bi bila »ideološko brezoblična, ekonomsko in politično pa nestabilna zmes ukrepov« (Offe in Fuchs, 2007, 32).

Če strnemo zgornje ugotovitve, se stroka bolj nagiba k obravnavanju vsake države posebej kot pa opredeljevanju obstoja ločenega sistema blaginje. Tako bom tudi v nalogi preučeval sistem v Sloveniji, kljub temu da ima mnogo skupnih značilnosti s sistemi v sorodnih državah srednje in vzhodne Evrope.

4.5.1 SLOVENSKI SISTEM

Čeprav začetki oblikovanja slovenskega sistema blaginje segajo v zadnja desetletja 19. stoletja (Novak, 1999), je za potrebe te naloge povsem dovolj opredeliti sistem v Sloveniji po osamosvojitvi v povezavi s predhodnim državno-socialističnim sistemom.

Za (nekdanji) državno-socialistični sistem blaginje je bila značilna dominantna vloga države. Država je bila lastnik, financer in nadzornik vseh institucij, ki so ponujale storitve ter zagotavljale denarna nadomestila posameznikom. Ker državna sredstva niso zadostovala za zadovoljitev vseh potreb posameznikov, so veliko breme za zagotavljanje socialne varnosti in blaginje posameznikov nosila neformalna socialna omrežja, predvsem družina in sorodstvo. Vloga zasebnih neprofitnih organizacij je bila šibka zaradi formalnih ovir za samoorganiziranje državljanov, predvsem zaradi omejevanja vloge cerkve, trga pa v sferi produkcije storitev legalno ni bilo (Kolarič in dr., 2002, 60; Črnak - Meglič, 2000 v Filipčič-Rakar, 2008, 25).

V začetku tranzicijskega obdobja v 90-ih letih sta se v bivših socialističnih državah oblikovali dve nasprotujoči si smeri. Prva smer je bila naklonjena t. i. pristopu šok terapije (angl. shock therapy approach), ki je zagovarjal neoliberalne reforme. Pristaši "šok terapije", ki so jih podpirali tuji svetovalci iz mednarodnih denarnih institucij (Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad), so verjeli, da je treba osamosvojitve in tranzicijo povezati v enovit paket gospodarskih ukrepov, ki naj bi vsebovali centralizirano privatizacijo, stabilizacijski program z značilnostmi "shock" terapije in državno prestrukturiranje gospodarstva in še posebno bančnega sistema, predvsem pa da je treba takoj "pozabiti" samoupravno preteklost (Mencinger, 2000, 7). Zavzemali so se tudi za deregulacijo trgov, med drugim tudi trga dela, privatizacijo in komercializacijo javnega/državnega sektorja in omejevanja javnih/državnih izdatkov za zagotavljanje socialne zaščite in blaginje državljanov. Umik države naj bi po eni strani nadomestile privatne sheme zavarovanja, po drugi strani pa naj bi privatne neprofitne organizacije zagotavljale številne storitve. Implementacija tovrstnih priporočil bi vodila

transformacijo v liberalni sistem blaginje (Kolarič in drugi, 2009, 459). Druga smer, ki je prevladala v Sloveniji, pa je zagovarjala postopno, gradualistično transformacijo sistema.

Pristaši postopnosti so v tranzicijo poskušali vključiti samoupravno preteklost, ločevali pa so med ukrepi za gospodarsko osamosvojitve in ukrepi za tranzicijo; slednjo naj bi sestavljali decentralizirana privatizacija, postopno ustvarjanje manjkajočih tržnih institucij ter fleksibilna gospodarska politika (Mencinger, 1991 v Mencinger, 2000, 32).

Postopnost pa se je odražala tudi na področju socialne politike. Glede na Kolarič in drugi (2009, 446) se je ta postopnost sprememb odvijala na različnih področjih:

- na področju nadomestil za brezposelne premik iz pasivne v aktivno politiko zaposlovanja,
- na področju družinske politike so bili predstavljeni pozitivni ukrepi (očetovski dopust, dodatni družinski dodatki ...), ki so namenjeni lažjemu usklajevanju delovnega in družinskega življenja; to je imelo dolgo tradicijo v Sloveniji zaradi velike delovne aktivnosti žensk,
- na področju invalidnosti in starosti se uvedejo trije pokojninski stebri,
- na področju zdravstva privatizacija storitev zdravstvene nege in uvedba dopolnilnega privatnega zavarovanja s strani profitnih zavarovalnic,
- na področju izobraževanja, ki temelji na načelu univerzalnosti, se ohranijo vse javne izobraževalne institucije praktično nespremenjene.

Strukturo sistema lahko opredelimo z naslednjimi elementi (Kolarič in drugi, 2009, 457):

1. Osnova je sistem obveznega socialnega zavarovanja, ki je osnovan na socialnem partnerstvu.
2. Poleg osnovnega sistema socialnega zavarovanja se razvijajo tudi dopolnilne privatne sheme zavarovanj.
3. Mreža javnih/državnih institucij še vedno igra glavno vlogo kar zadeva različne storitve, ki so vsem državljanom enako dostopne. Komplementarno z njimi se vse bolj razvija pomembnost privatnih neprofitnih organizacij.
4. Privatizacija se hitro razvija le na določenih področjih, predvsem v zdravstvu.

5. Družina kot najpomembnejša enota neformalnega sektorja še vedno nosi veliko breme pri zagotavljanju socialne zaščite in blaginje za svoje člane, kar še dodatno podpirajo pozitivne družinske politike.

Vse te značilnosti sistema vsebujejo nekatere elemente kontinentalnega sistema (sistem obveznih socialnih zavarovanj) in nekatere elemente socialdemokratskega (enaka upravičenost do nekaterih storitev vseh državljanov).

4.6 POGLAVITNE ZNAČILNOSTI SISTEMOV

Poglavitne značilnosti sistemov so na kratko povzete v tabeli 4.2. Glede na teorijo sistemov blaginje je za nadaljevanje naloge pomembno, kakšna je hierarhija institucij znotraj posameznega sistema, kolikšna je neenakost ter kakšna je vloga posameznih institucij v povezavi s teorijo o dejavnih neenakosti.

Tabela 4.2: Sistemi blaginje in glavne značilnosti; lasten prikaz

	HIERARHIJA SFER	VPLIV DRŽAVE	VPLIV TRGA	VPLIV DRUŽINE	DOHODKOVNA NEENAKOST
SOCIAL DEMOKRATSKI	1. DRŽAVA 2. TRG 3. DRUŽINA	VELIK; PRERAZDELITVENA VLOGA	ZMEREN; SREDNJE REGULIRAN	NEDRUŽINSKI; VISOKA AKTIVNOST ŽENSK	NIZKA
LIBERALNI	1. TRG 3. DRUŽINA 3. DRŽAVA	MAJHEN; ČIM MANJŠA VLOGA DRŽAVE	VELIK; MALO REGULACIJE	NEDRUŽINSKI; VISOKA AKTIVNOST ŽENSK	VISOKA
KONTINENTALNI	2. DRUŽINA 2. DRŽAVA 3. TRG	ZMEREN; SISTEM SOCIALNIH ZAVAROVANJ	ZMEREN; MOČNO REGULIRAN	SREDNJE DRUŽINSKI; ZMENA AKTIVNOST ŽENSK	ZMENA
MEDITERANSKI	1. DRUŽINA 2. TRG 3. DRŽAVA	MAJHEN	ZMEREN; MOČNO REGULIRAN	ZELO DRUŽINSKI; NIZKA AKTIVNOST ŽENSK	VISOKA
SLOVENSKI	1. DRŽAVA 2. DRUŽINA 3. TRG	VELIK; DEDIŠČINA BIVŠEGA SISTEMA	MAJHEN; MOČNO REGULIRAN	ZMENO DRUŽINSKI; VISOKA AKTIVNOST ŽENSK	NIZKA

V tabeli 4.2 so glede na teorijo ovrednotene posamezne institucije v vsakem sistemu. Primer kontinentalnega sistema kaže, da ne moremo govoriti o prevladi določene institucije, kljub vsemu pa imata družina in država večjo vlogo pri zagotavljanju blaginje, kot pa jo ima trg.

Nasprotno je s številko 1 označen trg v liberalnem sistemu, v katerem ima glavno vlogo. Država in družina imata v tem sistemu le marginalno vlogo, zato tudi oznaka 3.

4.7 HOMO LIBERALISMUS, HOMO SOCIALDEMOCRATICUS, HOMO FAMILIUS ... HOMO AEQUALIS ALI HOMO INAEQUALIS?

Poleg klasifikacije sistemov blaginje je Esping-Andersen predstavil tudi značilnega predstavnika posameznega sistema. Po zgledu ekonomistov je uporabil poenostavitve, da bi lažje predstavil osnovno logiko, ki stoji za oblikovanjem sistemov. Tako kot iz ekonomije poznamo koncept Homo economicusa (vsak osebek je racionalen in sebičen ter stremi k temu, da optimalno zadovolji svoje potrebe), je Esping-Andersen (1999, 171,172) predstavil tri idealne Homines:

- Homo liberalismus – Mister Economics, saj gleda samo na svojo osebno dobrobit. Dobrobit ostalih je njihova stvar, ne pa njegova. Prepričan je v samozadostnost, kar pa še ne pomeni, da mu ni mar za ostale. Homo liberalismus je lahko radodaren, celo altruističen. Ampak prijaznost do ostalih je osebna zadeva in ne nekaj, kar določijo zgoraj (višji organi). Homo liberalismus preferira sistem blaginje, kjer naj na trgu igrajo tisti, ki lahko, medtem ko si tisti, ki ne morejo prisostvovati na trgu, zaslužijo dobrodelnost.
- Homo familius – sovraži sebičnost, trg in individualizem. Svoje ravnotežje najde takrat, ko skrbi za svojo družino. Najbolj ceni varnost in stabilnost zase in za svojo družino. Spodbuja patriarhalnost, saj družina potrebuje avtoriteto, nekoga, ki prevzame breme na svoja pleča. Želi si sistem blaginje, v katerem se trg kroti, podpira pa solidarnost med sorodniki.
- Homo socialdemocraticus – goji prepričanje, da mu bo bolje, če bo vsem okoli njega bolje. Pomagati drugim ni dobrodelnost, temveč se na dolgi rok obrestuje. Družbo smo si prisiljeni deliti, tako da je bolje, da si jo delimo dobro, je njegov moto. Spodbuja individualnost, tako da naj bodo kolektivne rešitve namenjene temu, da iz posameznikov izlečejo največ kar lahko. Vsi naj bodo enako obdarjeni, nihče pa naj ne bi izstopal. Bolj kot se investira v javno dobro, bo le-to postalo še boljše. To pa se bo posledično odražalo v boljšem življenju vseh.

Prevladovanje »homines« v državi zagotavljajo sistem in prav tako zagotavljajo obenem tudi rigidnost tega sistema. Kljub temu da npr. na Danskem živijo homines liberalismi, je večina prebivalcev homines socialdemocraticusov, kar posledično pomeni, da se sistemi ne morejo spremeniti »čez noč«. Norme in vrednote so zakoreninjene v prebivalcih in to določa posamezni sistem. Te norme in vrednote naj bi po mnenju Esping-Andersena izhajale iz vseh institucij, sistemov nagrajevanj ter predpisanih norm primerne vedenja. Predvsem obstaja institucionalna zakoreninjenost, ki določa, da se iz generacije v generacijo prenaša pripadnost določenemu »hominesu« (Esping-Andersen, 1999, 172).

Esping-Andersen je na podlagi teh teoretičnih modelov zaključil, da so sistemi blaginje, ki prevladujejo v določenih državah, določeni z mentaliteto ljudi, s prevladovanjem določenega tipa oseb z enakim prepričanjem (»homines«) v posamezni družbi. Bi lahko potemtakem enako trdili za enakost oz. neenakost? Da je dobršen del neenakosti v družbi določen že z odnosom do le-te? Da obstajajo družbe, v katerih prevladujejo homines aequalisi,⁴ in družbe, v katerih prevladujejo homines inequalisi?

⁴ Izraz je uporabil antropolog Louis Dumont kot alternativo homo hierarchicusu. Homo aequalis naj bi predstavljal zahodne družbe, individualizem, svobodo in enakost. Homo hierarchicus naj bi bil po drugi strani značilen predstavnik vzhodnih družb in njihovih vrednot.

5 KOMPONENTE SISTEMA BLAGINJE IN DOHODKOVNA NEENAKOST

Na podlagi zgoraj opisanih značilnosti sistemov blaginje je mogoče izpeljati predpostavke o povezanosti sistemov blaginje in dohodkovne neenakosti v družbi. Vsaka komponenta sistema blaginje naj bi namreč neposredno ali posredno vplivala na stopnje dohodkovne neenakosti. Tako je ta del naloge namenjen predstavitvi vpliva in mer posameznih komponent sistemov blaginje, ki bodo služili kot osnova za potrjevanje ali zavrnitev hipoteze o povezanosti sistemov blaginje z dohodkovno neenakostjo. Hipoteze, da so razlike v dohodkovni neenakosti določene s strani razlik v hierarhijah sfer (trg, država in družina) med sistemi blaginje.

5.1 VPLIV DRŽAVE BLAGINJE NA DOHODKOVNO NEENAKOST

“The welfare state is something other than whatever menu of social benefits a state happens to offer.” (Esping-Andersen, 1999, 34)

T. H. Marshall (1950) je državo blaginje opisal kot uradno priznavanje socialnih pravic prebivalstva in obljubo o zaježitvi razredne delitve.

Glavni namen države blaginje je zavarovati prebivalstvo pred socialnimi tveganji. Kako, do kolikšne mere in katera tveganja naj zagotavlja država blaginje, se odraža v stopnjah revščine, dohodkovne neenakosti, v gospodarskih priložnostih in socialni solidarnosti nasploh. Ena izmed pglavitnih nalog države blaginje je torej omejevanje neenakosti v družbi.

Z naraščajočimi silami globalizacije, ki delujejo v prid povečevanja neenakosti, se tako prerazdelitvena vloga države blaginje krepi. Kot pravi Atkinson, je država blaginje zagotovo močno ublažila povečevanje neenakosti kot posledica sprememb na trgu (Atkinson, 2002, 21). S tem ima Atkinson v mislih posledice globalizacije in staranje prebivalstva, ki delujeta v prid vse večje razpršenosti dohodkov.

Način, kako država blaginje vpliva na dohodkovno neenakost v družbi, je preko redistribucijske politike oz. politike prerazdeljevanja. Instrumenti, ki jih ima država blaginje na voljo za prerazdeljevanje dohodkov, so: socialni transferji, neposredni davki in socialni prispevki ter delno tudi nadomestila dohodka, ki izhajajo iz sistema socialnega zavarovanja

(Stanovnik, 2004, 227). Potrebno se je zavedati, da nekateri redistribucijski ukrepi ne delujejo vedno v smeri zniževanja dohodkovne neenakosti. Primer povečanja nadomestila za brezposelne deluje v smeri zmanjševanja razlik v dohodkih med brezposelnimi na eni strani in delovno aktivnimi na drugi, vendar po drugi strani tudi znižuje motivacijo iskalcem zaposlitve. To pa deluje v prid večje neenakosti, saj je manj verjetno, da se bo stopnja brezposelnosti zniževala v primeru višjih nadomestil. Da bi izničili vse pozitivne in negativne vplive, je učinke javno finančnega prerazdeljevanja najbolje meriti tako, da primerjamo porazdelitev pred javno finančnim prerazdeljevanjem in po njem.

V metodološkem delu bom tako vlogo, ki jo igra država blaginje v stopnji dohodkovne neenakosti, meril z razliko med vrednostmi Ginijevega količnika⁵ pred socialnimi transferji in Ginijevim količnikom razpoložljivega dohodka, ki odraža stopnjo neenakosti po transferjih. Razlika med obema količnikoma je mera celotnega redistribucijskega učinka davkov in prispevkov. Kjer bo razlika večja, bo redistribucijska vloga države večja in obratno.

Da igra politika pomembno vlogo pri omejevanju ali povečevanju dohodkovne neenakosti v družbi, je jasno. Atkinson (1997, 25) meni, da so spremembe v davčnih in socialnih transferjih igrale pomembno vlogo pri povečani neenakosti v mnogih državah. Del nadaljnega gibanja neenakosti tako leži v rokah snovalcev politik držav.

5.2 INSTITUCIJE TRGA DELA IN DOHODKOVNA NEENAKOST

Ko govorimo o trgu in vplivu na neenakost, je s tem mišljen trg dela. Ena izmed klasifikacij sistemov blaginje Esping-Andersena (2000, 84) je način, kako se rešujejo socialna tveganja znotraj trga dela, države in družine. Sisteme blaginje razdeli glede na to, ali so na trgu dela institucije regulirane ali neregulirane. Razlike v stopnji regulacije trga dela pa naj bi vplivale na dohodkovne razlike v družbi.

Trg dela določa prvo fazo določanja neenakosti dohodkov v družbi. Na trgu dela se namreč določajo razmerja med plačami oz. dohodki od dela (ki skupaj z dohodki od kapitala določajo primarni vir celotnega dohodka), prav tako pa se določa tudi razmerje med delovno aktivnimi – brezposelnimi – neaktivnimi. Razlike v institucijah in regulacijah na trgu dela med

⁵ Ginijev količnik je najpogosteje uporabljena mera neenakosti. Predstavitev mer neenakosti sledi v 6.1.

državami vplivajo na porazdelitev zaslužkov. Tako naj bi splošno povečevanje neenakosti od 80-ih let naprej sovpadalo z vse bolj ohlapnimi institucijami in politikami trga dela, kot so npr. sindikati in minimalna plača (OECD 2011, 99).

Med glavne mere reguliranja trga dela se uvrščajo prisotnost sindikatov (angl. trade union density ali union coverage rate), strogost zakonodaje varnosti zaposlitve (angl. employment protection legislation), radodarnost nadomestil za brezposelnost, obdavčitev dela in minimalna plača. Indikator zakonodaje varnosti zaposlitve vsebuje informacije glede strogosti nacionalne zakonodaje zaposlitve. Večja kot je vrednost kazalnika za določeno državo, bolj je zakonodaja stroga.

Sistemi, v katerih velja večja reguliranost trga dela, bi morali imeti nižje stopnje dohodkovne neenakosti. Po eni strani vplivajo na večjo varnost zaposlitve in tako zmanjšujejo možnost izgube dohodkov kot posledica izgube zaposlitve, po drugi strani pa preprečujejo prevelike razlike v plačah. Vpliv trga dela se odraža na neenakost dohodkov pred javno finančnim preračunom. Tako se bo tudi merjenje vpliva nanašalo na povezavo med kazalniki trga dela in dohodkovno neenakostjo pred davki in prispevki.

V zadnjih dveh desetletjih naj bi države EU izvajale regulacijske reforme v smeri okrepitve konkurence in fleksibilizacije trga dela. Tako naj bi vse države občutneje omehčale regulacije konkurence na trgu proizvodov. Obenem so mnoge omehčale tudi zakonodajo varnosti zaposlitve za delavce z začasnimi pogodbami. Trend v gibanju minimalnih plač se kaže v oddaljevanju od mediane plač. Mehanizmi določanja plač so se prav tako spremenili: delež delavcev, ki so del sindikatov, se je močno znižal, medtem pa je pokritost s kolektivnim pogajanjem plač ostala stabilna v času. Številne države so zniževale nadomestila za brezposelne in v želji spodbujanja manj kvalificiranih so nekateri celo zniževali davke za delo delavcev z nižjimi dohodki (OECD, 2011, 30).

Glede na Esping-Andersena (1999, 121) imajo liberalni sistemi blaginje še posebej od poznih 70-ih ter zgodnjih 80-ih nizke stopnje pokritosti sindikatov, centralizacije in koordinacije. Države v skandinavskem sistemu imajo visoke stopnje pokritosti, kljub temu da se je centralizacija in koordinacija nekoliko znižala od 80-ih, še posebej na Švedskem. Kontinentalna Evropa je mešana slika. Stopnje pokritosti naj bi bile visoke, a obstajajo velike razlike v koordinaciji in centralizaciji. Na eni strani so Avstrija, Nemčija in Nizozemska, kjer

je prisoten močan »neokorporativizem« (kontrola države ali organizacije s strani velikih interesnih skupin), ter na drugi strani Francija in Španija, kjer je nižja zmožnost koordinirane kolektivne akcije. Nekje vmes sta Belgija in Italija (Esping-Andersen, 1999, 120).

5.3 SPREMEMBE V STRUKTURI DRUŽIN/GOSPODINJSTEV IN VPLIV NA DOHODKOVNO NEENAKOST

Družine in gospodinjstva dolga leta niso bila predmet preučevanja sociologov in ekonomistov, saj je za njih veljala stabilnost in inercija, ki nista dajali podlage za podrobnejše analize. Prevladovala so gospodinjstva z enim (moškim) delovno aktivnim (angl. male bread-winner), v katerih so ženske ostajale doma in skrbele za gospodinjstvo in otroke.

S pojavom transformacije žensk iz gospodinj v delavke, se je model male bread-winnerja začel krhati. Z začetki v Skandinaviji v 70-ih letih 20. stoletja so države z različnimi ukrepi začele spodbujati zaposlovanje žensk prek zagotavljanja dela blaginje in nege gospodinjestev. Gre za t. i. defamilizacijo, ki meri, do kolikšne mere politike zmanjšujejo odvisnost posameznika od družine. Defamilizacija tako razbremenjuje družine/ženske, da zagotavljajo socialno varnost in blaginjo svojim članom. Stopnja defamilizacije se močno razlikuje med sistemi blaginje: od skandinavskega sistema, v katerem je država blaginje najbolj naklonjena ženskam in njihovi zaposlitvi in za katerega velja visoka stopnja defamilizacije, do južnega – mediteranskega sistema, za katerega velja zelo omejeno interveniranje države na področjih, ki bi zagotavljali večjo svobodo ženskam. Ta sistem se zato v nekaterih poimenovanjih tudi imenuje familiaren (družinski) sistem (angl. familialistic regime), zanj pa je značilna nizka stopnja defamilizacije. Defamilizacijo lahko zagotavlja država blaginje, v liberalnem sistemu pa je trg tisti, preko katerega se nudijo storitve za otroke in starejše, in s tem omogoča ženskam večjo svobodo in posledično večjo defamilizacijo.

Proces defamilizacije je povzročil dve glavni spremembi, ki sta se zgodili v zadnjih tridesetih letih in sta pritegnili večjo pozornost za preučevanje gospodinjestev: velik porast aktivnosti žensk na trgu dela in spremembe v sestavi gospodinjestev. Obe spremembi vplivata tudi na porazdelitev dohodkov med gospodinjstvi (OECD, 2011, 194–195). Po eni strani je vse večje število gospodinjestev, v katerih sta oba starša delovno aktivna, po drugi strani pa vse več enočlanskih gospodinjestev in samohranilcev. Logična posledica bolj raznolike sestave

gospodinjstev je večja dohodkovna neenakost med temi, medtem ko naj bi večja delovna aktivnost med ženskami delovala v prid zmanjševanju neenakosti.

Kaj lahko pričakujemo od sistemov blaginje? Ali višja stopnja defamilizacije deluje v smeri povečevanja ali zmanjševanja neenakosti? Teoretično gledano naj bi se oba učinka izničila. Za države, kjer je višja stopnja defamilizacije, naj bi veljale višje stopnje aktivnosti žensk, vendar je za te države značilen tudi večji delež enočlanskih gospodinjstev in samohranilcev. Kateri kazalnik je bolj intenziven v določenem sistemu, bo pokazala analiza v kasnejšem poglavju.

II. EMPIRIČNI DEL

6 ANALIZA POVEZANOSTI MED DOHODKOVNO NEENAKOSTJO IN SISTEMI BLAGINJE

6.1 CILJI IN HIPOTEZE

Cilj naloge je pokazati, kako so sistemi blaginje in neenakost medsebojno prepleteni. Sistemi blaginje namreč preko dogajanja na trgu (to se nanaša na trg dela), delovanja države blaginje in družine (vloge družinskih članov pri zagotavljanju blaginje) vplivajo na dohodkovno neenakost. Iz tega sledi glavna hipoteza, na katero bi želel odgovoriti v magistrski nalogi:

H 1: Sistemi blaginje določajo stopnjo dohodkovne neenakosti v državi.

Da bi lahko odgovoril na glavno hipotezo, potrebujem tudi raziskovalno vprašanje, ki se glasi:

Kako variira vpliv dejavnikov dohodkovne neenakosti na stopnje dohodkovne neenakosti različnih sistemov blaginje in ali je to v skladu s karakterjem posameznega sistema blaginje?

Začeti je potrebno s tem, da se preveri, ali trenutne stopnje dohodkovne neenakosti v državah ustrezajo stopnjam neenakosti, ki jih pričakujemo glede na sistem blaginje, v katerega se države uvrščajo. So razlike med dohodki najmanjše v državah socialdemokratskega sistema in največje v liberalnih državah? Sodeč po tem, da je trg tista institucija, ki preko razlik v plačah najbolj vpliva na visoke stopnje dohodkovne neenakosti in po drugi strani država blaginje, preko redistribucijske politike največji zaviralec velikih razlik v dohodkih, bi temu moralo biti tako, saj trg igra glavno vlogo v liberalnem sistemu, medtem ko je država glavna institucija v državah socialdemokratskega sistema.

Izbrane države preučevanja in razdelitev po sistemih blaginje:

- liberalni sistem: Velika Britanija, Irska
- socialdemokratski sistem: Danska, Švedska, Finska
- kontinentalni sistem: Nemčija, Avstrija, Belgija, Francija
- mediteranski sistem: Grčija, Španija, Portugalska, Italija
- slovenski sistem: Slovenija

V analizi ne bom posvečal pozornosti posameznim državam, temveč se bom v celoti osredotočal na sisteme blaginje. Vrednosti za sisteme bom dobil z računanjem povprečja držav, ki se uvrščajo v isti sistem.

6.2 MERE NEENAKOSTI

Pred začetkom analize je potrebno predstaviti mere neenakosti, izbiro virov podatkov ter metodo raziskovanja, ki jo bom uporabil v analizi.

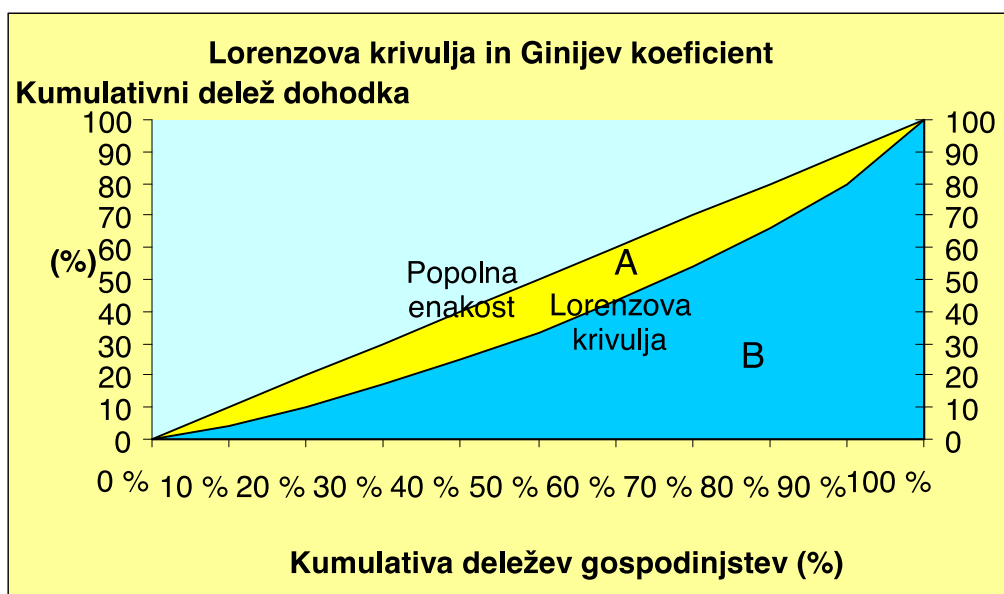
Obstaja več načinov, kako prikazati neenakost porazdelitve dohodka. Med najbolj znane pokazatelje spadata Lorenzova krivulja in na podlagi te izračunana mera neenakosti - Ginijev količnik. Podlaga za Lorenzovo krivuljo in Ginijev količnik so podatki o dohodkovnih skupinah prebivalstva. Tradicionalni ekonometrični pristop ocenjevanja vpliva neenakosti na gospodarsko rast uporablja za mero le Ginijev količnik (David Castells-Quintana in Vicente Royuela, 2014, 5). Vendarle pa obstajajo še nekateri drugi kazalniki neenakosti, med katerimi sta glavna Theilov in Atkinsonov indeks.

Kako se torej meri neenakost? Na začetku se vse prejemnike dohodkov razvrsti v percentilne skupine. Najpogosteje gre za decilne skupine, kjer se prejemnike dohodkov razvrsti v deset dohodkovnih skupin glede na velikost prejetih dohodkov, kvintilne skupine, kjer se razvrsti v pet skupin, ali pa kvartilne skupine, v primeru katerih gre za štiri skupine. Ko imamo na razpolago podatke o dohodkovnih skupinah, uporabimo eno izmed mer, ki nam omogoča primerjavo neenakosti porazdelitve, ki jo preučujemo. Najenostavnejša metoda, a daleč od tega, da bi bila neuporabna, je, da preprosto delimo delež najvišje percentilne skupine z deležem najnižje. Pomanjkljivost tega kazalnika je sicer, da ne pove nič o vmesnih dohodkovnih skupinah, ki pa so še kako pomembne. Nekateri avtorji namreč uporabljajo velikost tretjetje kvartilne skupine za indikator moči srednjega razreda (David Castells-Quintana in Vicente Royuela, 2014, 5). Ne glede na to, da uporaba mere razmerja dohodkovnih skupin že nakazuje, kolikšna je neenakost v družbi, pa se vendarle priporoča uporaba bolj sofisticiranih indeksov, ki vključujejo podatke celotne porazdelitve.

6.2.1 LORENZOVA KRIVULJA

Če frekvenčno porazdelitev predstavimo grafično, dobimo Lorenzovo krivuljo (slika 1). Ta meri na abscisni osi kumulativno deleža prejemnikov dohodka (od 0 do 100 %), na ordinatni osi pa kumulativne deleže dohodka (od 0 do 100 %). Diagonala grafikona predstavlja popolnoma enako porazdelitev, kar pomeni, da bi v tem primeru vsi prejemniki dohodkov dobili enak delež. Če primerjamo dve Lorenzovi krivulji med seboj (torej dve porazdelitvi), potem bo bolj egalitarna tista porazdelitev, ki bo predstavljena z višjo ležečo krivuljo (Stanovnik 2004, 234).

Slika 6.1: Porazdelitev dohodkov in Lorenzova krivulja

Kljub temu da krivulja morda še najbolj natančno odraža stanje neenakosti porazdelitve dohodka, pa za primerjavo neenakosti med državami ali v državi skozi daljše obdobje ni primerna. Razlogov za to je kar nekaj. Prvi je zagotovo njena grafična oblika, ki onemogoča primerjavo med državami v več časovnih obdobjih. Drugi razlog je ta, da se pri primerjavi dveh krivulj le-ti lahko sekata, kar onemogoči kakršnekoli ugotovitve o tem, katera porazdelitev je bolj egalitarna in katera manj⁶. Zadnja pomanjkljivost krivulje pa je, da so razlike v neenakosti porazdelitve dohodka med državami ali znotraj države v daljšem časovnem obdobju pogosto zelo majhne, kar se v grafikonu komajda opazi. Tako se tudi večje mednarodne organizacije osredotočajo na merjenje neenakosti s skalarnimi merami, ki omogočajo lažjo primerjavo (Lah, 2008, 7, 8).

⁶ Če je ena Lorenzova krivulja striktno nad drugo, govorimo o Lorenzovi dominanci. V primeru, da se krivulji sekata, pogoj Lorenzove krivulje ni izpolnjen.

6.2.2 GINIJEV KOLIČNIK

Najbolj uporabljena mera dohodkovne neenakosti je Ginijev količnik, katerega vrednosti se gibljejo med 0 in 1. Čim bolj se vrednost Ginijevega količnika približuje številu 1, tem bolj je neka porazdelitev neenaka. Obratno se enakost povečuje, ko se količnik približuje številu 0. Količnik izhaja iz Lorenzove krivulje in je enak razmerju med poljem A (torej ploščino med Lorenzovo krivuljo in diagonalo popolne enakosti) in poljema A in B (celotno ploščino pod diagonalo) na sliki 1, torej $A/(A+B)$. Ker je površina trikotnika A+B enaka 0,5 (predstavlja polovico celotnega grafikona), lahko iz tega izpeljemo formulo za izračun Ginijevega koeficienta:

$$G = \frac{0,5-B}{0,5} = 1 - 2B \quad (1)$$

Obstajajo pa tudi načini, kako izračunati Ginijev količnik brez Lorenzove krivulje. Cowell (2009, 110) na jasn način prikaže, kako lahko matematično izračunamo vrednost Ginijevega količnika: vse dohodke razvrstimo po vrsti od najmanjšega do največjega (y_1 predstavlja najnižji dohodek, y_2 drugi najnižji in tako naprej vse do y_n , ki predstavlja najvišji dohodek). Ginijev količnik nato izračunamo iz formule⁷:

$$G = \frac{2}{n^2 \bar{y}} [y_{(1)} + 2y_{(2)} + 3y_{(3)} + \dots + ny_{(n)}] - \frac{n+1}{n} \quad (2)$$

6.2.3 ATKINSONOV IN THEILOV INDEKS

Indeksa, ki se pogosto uporabljata v analizah dohodkovne neenakosti, sta Atkinsonov in Theilov indeks. Po Stanovniku (2004, 234–236) prvi indeks postane uporaben v primeru, ko imamo dve sekajoči se Lorenzovi krivulji (kjer torej ni Lorenzove dominance), saj je izračunan na podlagi podatkov o dejanski porazdelitvi dohodkov in družbeni averziji do neenakosti. Formula za izračun se glasi:

$$I = \frac{\mu - y_e}{\mu} \quad (3)$$

⁷ V formuli: μ – povprečni dohodek v populaciji, n – število enot v populaciji.

Simbol I predstavlja Atkinsonov indeks, μ je povprečni dohodek, y_e pa predstavlja nek dohodek, ki bi zagotavljal enako raven družbene blaginje, kot jo daje dejanska porazdelitev, le da bi imeli v tem primeru vsi posamezniki enak dohodek. Če izraz pomnožimo z N (celotno populacijo), dobimo formulo:

$$I = \frac{\sum x_i - N y_e}{\sum x_i} \quad (4)$$

Dobljeni rezultat indicira, koliko celotnega dohodka je potrebno za zagotovitev enake ravni družbene blaginje, če bi bili dohodki enakomerno porazdeljeni. Tako izračunani indeks torej meri izgubo družbene blaginje kot posledico neenakosti.

Druga alternativna mera Ginijevemu količniku je Theilov indeks, ki temelji na teoriji informacij (Cowell, 2009). Bistvo te teorije je vrednotenje informacij, kjer je informacija o dogodku, katerega verjetnost, da se bo zgodil majhna, vredna več kot informacija o dogodku, ki se bo po vsej verjetnosti zgodil. Tako imenovana informacijska entropija je izračunana na podlagi tehtane vsote vseh informacijskih vrednosti različnih dogodkov.

$$ENTROPIJA = \sum_{i=1}^n p_i h(p_i) = - \sum_{i=1}^n p_i \log(p_i) \quad (5)$$

Theil je to teorijo impliciral na merjenje neenakosti. Iz enačbe 4 je n , ki v enačbi predstavlja število dogodkov, spremenil v število prejemnikov dohodkov, p_i (verjetnost nekega dogodka) pa je spremenil v s_i , ki izraža delež dohodka posameznika v celotnem dohodku. Za izračun indeksa je potrebno nato le še odšteti dobljeno entropijo od maksimalne možne entropije, kar pomeni, če prenesemo v formulo, naslednje:

$$T = \sum_{i=1}^n \frac{1}{n} h\left(\frac{1}{n}\right) - \sum_{i=1}^n s_i h(s_i) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{y_i}{\mu} \log\left(\frac{y_i}{\mu}\right) \quad (6)$$

Pri tem je treba povedati, da je maksimalna možna entropija takrat, ko vsak posameznik dobi enak delež celotnega dohodka, $s_i = 1/n$. Glavna slabost te mere je, da je logaritemska, torej ni definirana za negativna števila, kar pomeni, da v preučevanje ne moremo zajeti negativnih dohodkov. Prednost Theilovega indeksa je v njegovi enostavni dekompoziciji. Indeks je namreč tehtano povprečje neenakosti med subpopulacijami, da pa se ga še nadalje razstaviti na neenakost znotraj posameznih subpopulacij.

6.3 RAZISKOVALNA METODA IN VIRI PODATKOV

Uporabil bom primerjalno metodo za preučevanje raznolikosti. Glede na Ragina (2007) so za metodo značilne naslednje lastnosti:

- število preučevanih enot je majhno, saj je pomembno, da podrobno spoznamo vsak primer, ki je zajet v raziskavo;
- raziskovalci v primerjalnih raziskavah poskušajo ugotoviti, kako se različni, za raziskovanje pomembni elementi posameznega preučevanja, med seboj skladajo; torej poskušajo smiselno obravnavati vsak posamezni preučevani primer;
- s primerjalnim raziskovanjem preučujemo vzorce razlik in podobnosti med primeri (enotami) in tako poskušamo razumeti njihovo raznolikost;
- primerjalni raziskovalci uporabljajo analitične okvire, ki so jim v pomoč pri osmišljanju kategorij, nato pa na podlagi pregledovanja izkustvenega gradiva (podatkov) okvire na novo opredelijo (spremenijo);
- kot pri kvalitativnih raziskavah tudi primerjalni pristop vzpodbuja bogat dialog med idejami in empiričnim gradivom.

V empiričnem delu naloge bom uporabil izključno sekundarne vire podatkov. Mednje sodijo podatki, ki so objavljeni s strani evropskih in nacionalnih statističnih uradov ter drugih uradnih mednarodnih institucij EU. Glavni vir bo Eurostat, saj ta omogoča dostop do najširšega nabora kazalnikov, ki so potrebni za raziskavo. Obenem vsebuje podatke za celoten nabor držav ter objavo podrobnih podatkov z relativno visoko frekvenco (večinoma na letni ravni). Ena večjih pomanjkljivosti podatkov Eurostata je časovna omejenost, saj so podatki o dohodkovni porazdelitvi dostopni od 1995 naprej. Kot je bilo omenjeno na začetku, je dohodkovna neenakost relativno stabilna v času, tako da bi za preučevanje trenda spreminjanja neenakosti časovna omejenost podatkov bržkone povzročala večjo omejitev, kot jo bo v primerjalni analizi, kjer je poudarek na primerjavi med sistemi blaginje. Ena izmed glavnih baz podatkov dohodkovne neenakosti, ki vsebuje najdaljšo časovno vrsto, je sicer Luxembourg Income Study (LIS), ki omogoča kakovostno primerjavo dohodkov med državami (Atkinson, 2003). Poleg dolge časovne vrste sta njeni največji prednosti tudi širok spekter pokritosti držav in podrobnost podatkov.

Kot je razvidno iz tabele 6.3, primerjava Ginijevih indeksov Eurostata in LIS kažejo na dobro ujemanje. Gre za primerjavo podatkov o Ginijevih indeksih (Ginijev količnik pomnožen s 100) za izbrane države v določenih letih, ki so na voljo iz LIS. Eurostat namreč že nekaj časa objavlja letne podatke o Ginijevih indeksih, medtem ko LIS objavlja le določena leta. Do rahlih odstopanj lahko pride zaradi metodoloških razlik, četudi je vir podatkov isti. Kot primer lahko navedem, zakaj prihaja do razlik v objavljenih podatkih o stopnjah revščine na Eurostatu in na OECD-ju. Na OECD-ju revščino izračunavajo sami iz mikropodatkov Ankete o življenjskih pogojih (EU-SILC; European Union survey on income and living conditions), zaradi česar dobijo nekoliko različne rezultate kot SURS in Eurostat. Uporabljajo namreč drugačno ekvivalenčno lestvico, obstajajo razlike v definiciji dohodka itd. Posledično prihaja do odstopanj med enakimi končnimi podatki, objavljenimi s strani različnih institucij.

Razlog za izbiro Eurostata kot glavnega vira podatkov je torej dejstvo, da so na Eurostatu podatki na voljo za večji nabor držav, večji nabor spremenljivk in pa pogostejša frekvenca podatkov.

Tabela 6.3: Povprečje Ginijevega indeksa v izbranih letih⁸ in standardni odklon vrednosti med podatki LIS in Eurostat

	Povprečje LIS	Povprečje Eurostat	Standardni odklon
Danska	23.1	23.6	1.87
Finska	25.0	24.6	1.64
Švedska	24.5	23.2	0.83
Francija	28.4	28.6	0.69
Nemčija	27.8	28.0	1.58
Italija	33.5	31.4	1.56
Španija	33.1	32.7	1.37
Grčija	33.2	33.6	0.96
Irska	31.4	31.6	1.31
Velika Britanija	34.1	32.7	0.94
Slovenija	23.6	23.0	0.86

Vir: LIS, Eurostat

Metoda bo analiza in interpretacija sekundarnih virov. Slabost metode je zagotovo to, da ne bo na voljo vseh podatkov, ki bi jih potreboval. Problem, s katerim se prav tako srečujejo raziskovalci dohodkovne neenakosti, pa je pogosto že omenjena uporaba različnih virov podatkov o neenakosti, ki so bili pridobljeni z različnimi tehnikami. Prav zato bom skušal uporabiti čimveč podatkov enega samega vira, in sicer Eurostata. Podatki o dohodkovni

⁸ Glede na to, da so podatki LIS objavljeni za različne države za različna leta, je za vsako državo izračunano povprečje objavljenih let v obdobju 1995–2010.

neenakosti so namreč na Eurostatu objavljeni iz rezultatov raziskave SILC, ki jo izvajajo v vseh državah EU. V Sloveniji je to raziskava Anketa o življenjskih pogojih, za podatke o dohodkih pa uporabljajo administrativne vire (dohodnina, MDDSZ, ZPIZ ...). Podatke, ki ne bodo na voljo na Eurostatu, bom pridobil iz OECD-jeve baze podatkov.

Glavna uporabljena mera neenakosti bo Ginijev količnik oz. Ginijev indeks (zaradi lažje predstavitve bom uporabljal indeks, ki ga dobimo, če Ginijev količnik pomnožimo s 100), ki je najpogostejše izbrana mera raziskav dohodkovne neenakosti. Ginijev indeks bom uporabljal kljub temu, da Piketty (2014, 243) okara njegovo vse prepogosto uporabo. Po njegovem naj bi namreč šlo za sintetičen kazalnik, ki združuje različne elemente, od neenakosti, ki je rezultat dohodkov od dela, kot tudi neenakosti, ki je posledica razlik v dohodkih od kapitala. To pa bi po njegovem prepričanju moralo biti ločeno. Za potrebe te naloge ta delitev niti ni tako relevantna, podatki o Ginijevem indeksu pa ostajajo edini⁹ kazalnik, ki je široko dostopen in edini omogoča oceno stanja dohodkovne neenakosti.

S primerjalno metodo bom primerjal med seboj pet sistemov blaginje. Glede na to da bom preučeval gibanje kazalnikov v zadnjih dvajsetih letih, bom uporabil panelne podatke, torej podatke, ki se zbirajo na določen interval.

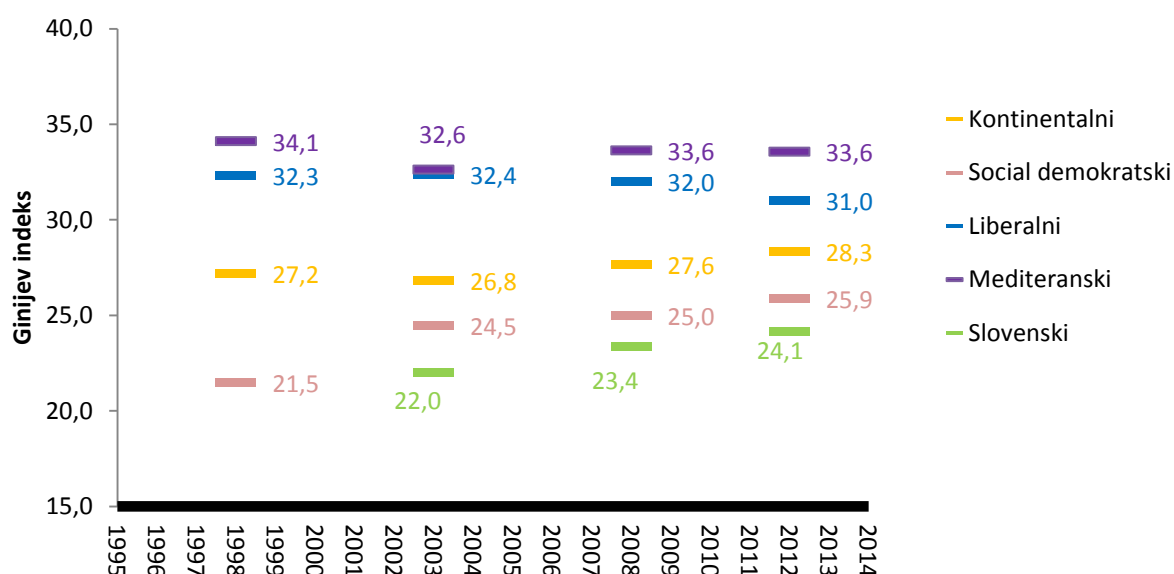
⁹ Poleg že omenjene primerjave med decilnimi skupinami, ki ne vsebujejo celotne porazdelitve, temveč samo zgornji in spodnji dohodkovni razred.

7 ANALIZA IN INTERPRETACIJA PRIDOBLENIH REZULTATOV

7.1 PRIMERJAVA STOPENJ DOHODKOVNE NEENAKOSTI MED SISTEMI BLAGINJE

Slika 7.2 prikazuje gibanje povprečnega Ginijevega indeksa ekvivalentnega razpoložljivega dohodka oseb (v nadaljevanju samo Ginijev indeks, če ni drugače opredeljeno) za države v posameznem sistemu. Preučevano obdobje zajema obdobje med leti 1995 in 2014, le za Slovenijo vsi podatki iz leta 1995 niso na voljo.

Slika 7.2: Gibanje Ginijevega indeksa, sistemi blaginje (povprečje držav v sistemu), obdobje 1995–2014¹⁰

Vir: Eurostat

Iz slike 7.2 lahko razberemo dve pomembni ugotovitvi:

- Stopnja dohodkovne neenakosti med sistemi se razlikuje: morda so nekoliko nepričakovano glede na sistem blaginje stopnje neenakosti najnižje v slovenskem sistemu blaginje. V skladu s pričakovanji so nato stopnje dohodkovne neenakosti v socialdemokratskem sistemu, sledita kontinentalni in liberalni sistem. Najvišje stopnje neenakosti so v mediteranskem sistemu blaginje.
- Pogled na sliko 7.2 nakazuje, da povprečni Ginijevi indeksi med seboj konvergirajo, se torej približujejo drug drugemu skozi časovno obdobje. Če primerjamo povprečje

¹⁰ Točke na sliki prikazujejo povprečja obdobj: 1995–1999; 2000–2004; 2005–2009; 2010–2014.

obdobja 1995–1999 s povprečjem obdobja 2010–2014, se je vrednost Ginijevega indeksa znižala v mediteranskem in liberalnem sistemu, kjer so vrednosti višje, medtem ko se je povišala v ostalih sistemih, za katere so značilne nižje vrednosti.

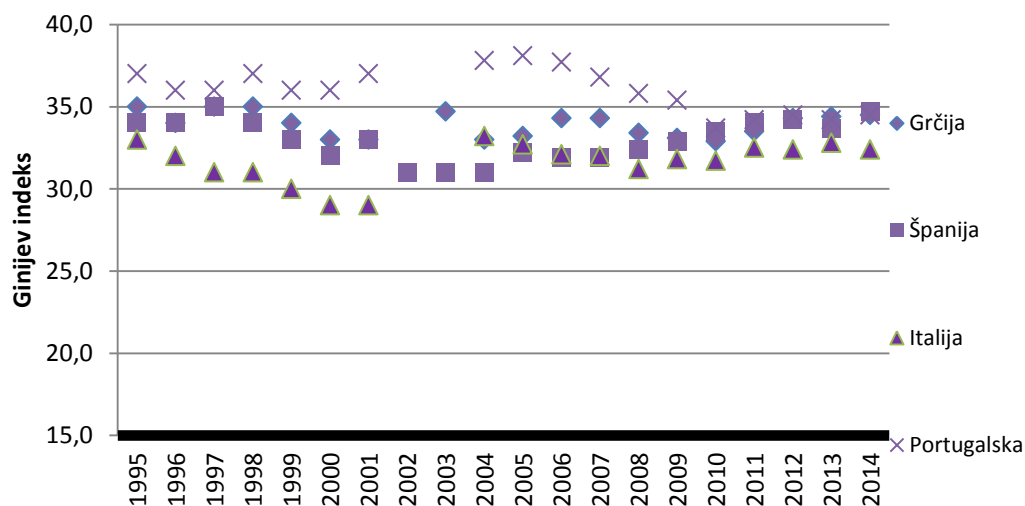
Stopnje dohodkovne neenakosti so torej v skladu s pričakovanji glede na teorijo sistemov. To pravzaprav ni nič novega, saj je že Esping-Andersen opredelil, za kateri sistem so značilne višje in za kateri sistem nižje stopnje neenakosti. Gre le za potrditev, da neenakost še naprej ostaja v skladu z njegovo opredelitvijo, kljub temu da obstaja trend konvergence stopenj med sistemi. Konvergenca se kaže v znižanih povprečnih vrednostih Ginijevih indeksov v bolj neenakih sistemih (mediteranski in liberalni), če se primerja obdobje 1995–2000 z obdobjem 2010–2014, ter nasprotno povečanih stopnjah neenakosti v sistemih z nižjo neenakostjo (slovenski, socialdemokratski in kontinentalni), če se primerja enako obdobje.

Vseeno pa so glede na opredelitev stopnje neenakosti morda nekoliko nižje od pričakovanih v slovenskem sistemu. Glede na opredelitev slovenskega sistema kot dvotirnega z elementi socialdemokratskega sistema na eni strani in kontinentalnega na drugi bi bilo pričakovati nivo neenakosti nad socialdemokratskim in pod kontinentalnim. Tu pa ne gre pozabiti dejstva, da slovenski sistem izvira iz močno egalitarnega socialističnega sistema ter da je gradualistični model tranzicije (več na strani 37) zadržal velik del egalitarne zapuščine bivšega sistema.

Morda bi bilo tudi za mediteranski sistem, ki je opredeljen kot različica kontinentalnega sistema, pričakovati nižje stopnje neenakosti, kot so značilne za liberalni sistem, čeprav je bilo že v teoretskem delu predstavljeno, da je prav za ta sistem značilna visoka stopnja neenakosti. Občutne razlike med stopnjami neenakosti v mediteranskem in kontinentalnem sistemu tako potrjujejo, da je za namen tovrstne analize ločeno obravnavanje sistemov povsem na mestu.

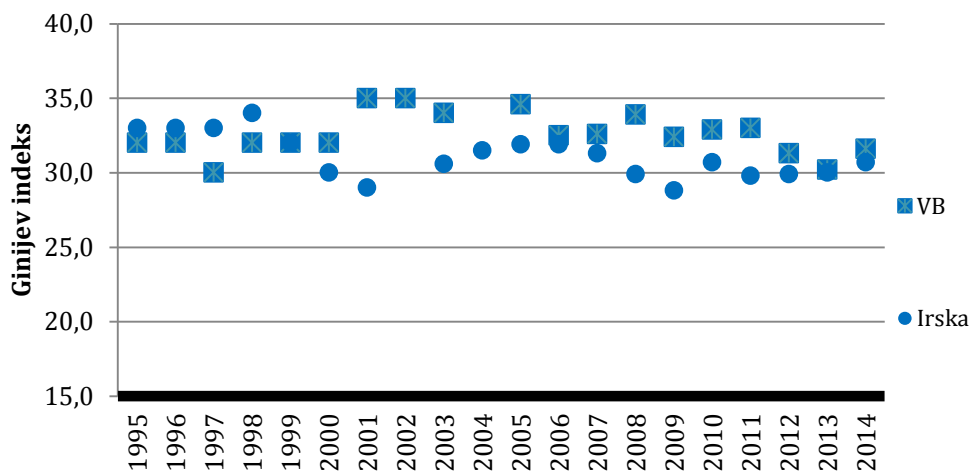
Ko imamo določene stopnje dohodkovne neenakosti, je smiselno preveriti, kolikšni so odkloni stopenj neenakosti posameznih držav od povprečja sistema, v katerega se uvrščajo. Na ta način bom preveril smiselnost obravnavanja držav glede na sisteme, v katere so uvrščene.

Slika 7.3: Gibanje Ginijevega indeksa v izbranih državah mediteranskega sistema, 1995–2014

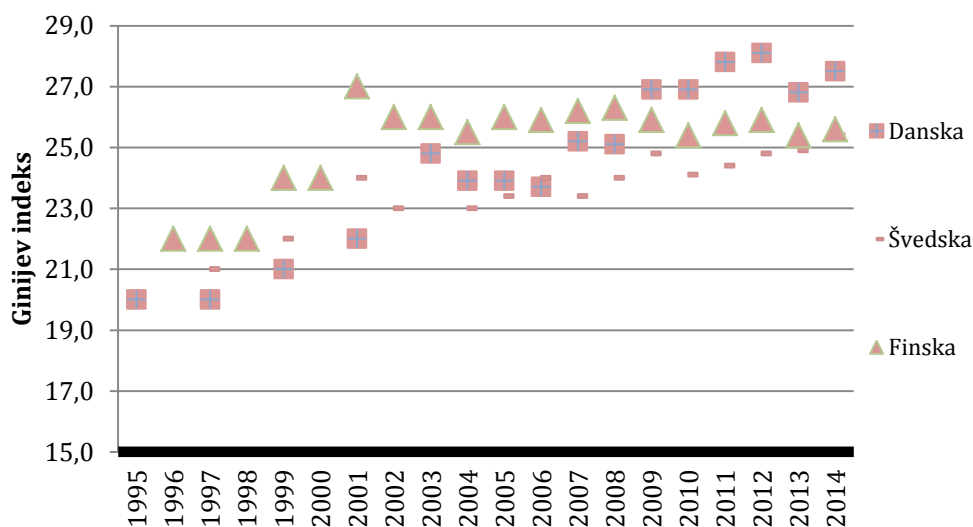
Vir: Eurostat

Slika 7.4: Ginijevega indeksa v državah liberalnega sistema, 1995–2014

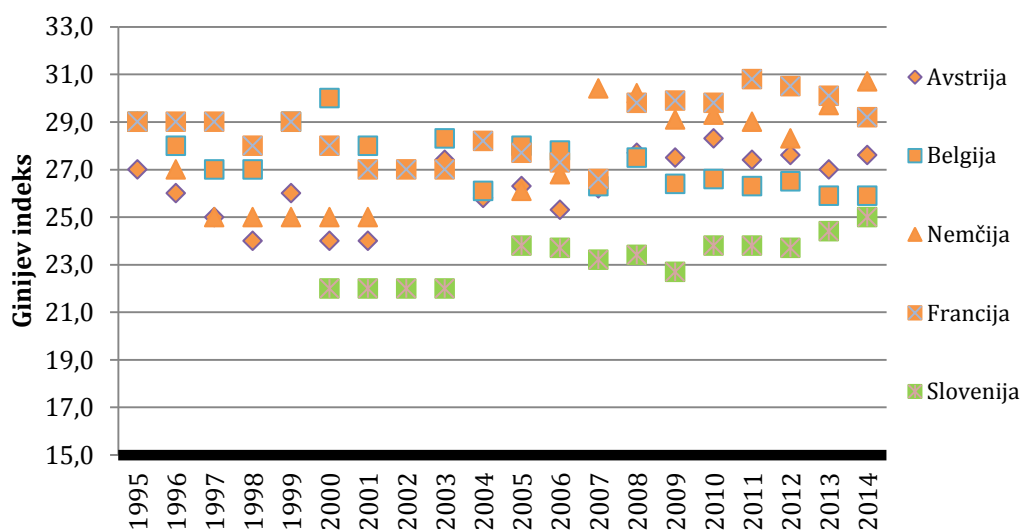
Vir: Eurostat

Slika 7.5: Gibanje Ginijevega indeksa v državah socialdemokratskega sistema, 1995–2014

Vir: Eurostat

Slika 7.6: Gibanje Ginijevega indeksa v državah kontinentalnega sistema in slovenskega, 1995–2014

Vir: Eurostat

Slike 7.3–7.6 prikazujejo gibanje Ginijevega indeksa v izbranih državah glede na sistem, v katerega se uvrščajo. Prvi pogled nakazuje, da so si države iz istega sistema podobne glede na stopnjo neenakosti. V mediteranskem sistemu se indeks po državah giblje okoli 35, v državah liberalnega sistema je ta med 30 in 35, v državah socialdemokratskega sistema se je enakomerno povečeval od 20 pa do 25, medtem ko so za države v kontinentalnem sistemu značilni indeksi med 25 in 30. Tudi iz teh slik je razvidna konvergenca Ginijevega indeksa med državami v zadnjih letih. Vse manj je tudi večjih odstopanj, kot je bilo na primer odstopanje Portugalske (indeks nad 35 do leta 2010), za katero so veljale zelo visoke stopnje neenakosti, in Slovenije (indeks pod 23 do 2003) ter Danske (indeks pod 23 do 1999), ki sta imeli občutno nižje stopnje neenakosti od povprečja.

Tabela 7.4: Primerjava odstopanj Ginijevega indeksa držav od povprečja sistema

	Povprečen Ginijev indeks v državi 2005-2014	Povprečen Ginijev indeks sistema 2005-2014
Grčija	33,79	33,59
Španija	33,09	33,59
Italija	31,98	33,59
Portugalska	35,49	33,59
Standardni odklon (mediteranski sistem)		0,90
Velika Britanija	32,50	31,50
Irska	30,49	31,50
Standardni odklon (liberalni sistem)		0,71
Danska	26,19	25,45
Švedska	24,32	25,45
Finska	25,84	25,45
Standardni odklon (socialdemokratski sistem)		0,57
Avstrija	27,09	27,99
Belgija	26,72	27,99
Nemčija	28,96	27,99
Francija	29,17	27,99
Standardni odklon (kontinentalni sistem)		0,77

Vir: Eurostat

Da je smiselno obravnavati neenakost glede na izbrane sisteme, potrjujejo nizki standardni odkloni v tabeli 7.4, s katerim sem preveril razpršenost držav od povprečja sistema. Standardni odklon je v vseh primerih nižji od 1, kar pomeni relativno majhno odstopanje od povprečja.

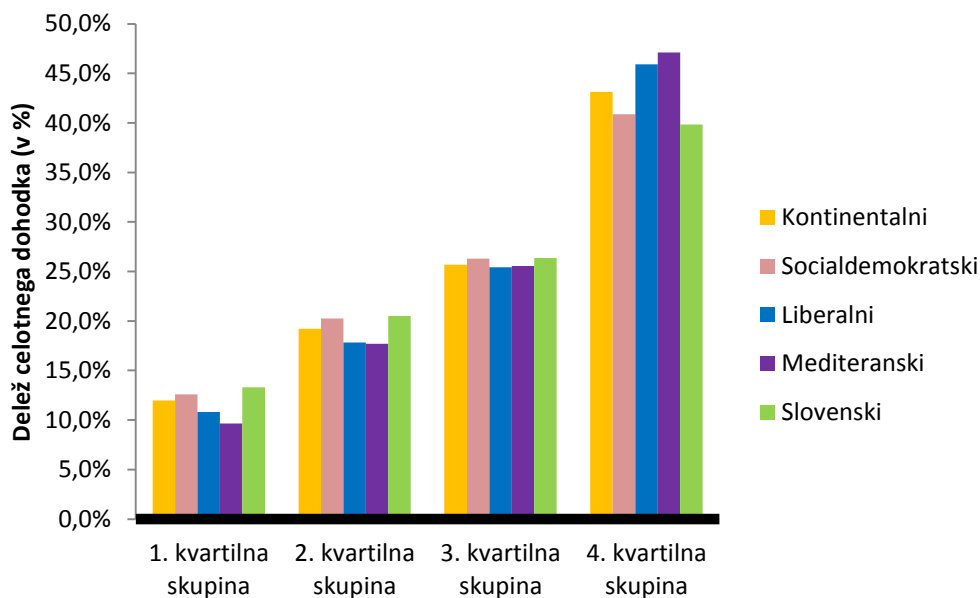
7.1.1 PORAZDELITEV DOHODKA MED SISTEMI BLAGINJE

Preden se lotim primerjanja razlik v dejavnikih neenakosti, bom predstavil značilnosti povprečne porazdelitve dohodka v vsakem od sistemov. Primerjal bom porazdelitev po dohodkovnih kvartilnih skupinah v povprečju obdobja 2005–2013.

Porazdelitev po kvartilnih skupinah nam pove, kolikšen delež prebivalcev prejme 25 odstotkov celotnega dohodka v državi (oz. v sistemu). To pomeni, če interpretiram kontinentalni sistem na sliki 4, da je v kontinentalnem sistemu v povprečju obdobja 2005–2013 25 % prebivalcev z najvišjimi dohodki prejelo 43,1 % celotnega dohodka.

Porazdelitev po kvartilnih skupinah, ki jih prikazuje slika 7.7, omogoča bolj natančno primerjavo porazdelitve dohodka, kot to omogoča Ginijev indeks, s katerim sem dobil le informacijo o tem, katera porazdelitev je bolj neenaka in katera manj.

Slika 7.7: Dohodkovna porazdelitev glede na kvartilne skupine v sistemih blaginje 2005–2013

Vir: Eurostat

Glede na sliko 7.7 lahko zaključimo:

- Sistemi, za katere je značilna večja dohodkovna enakost (socialdemokratski, kontinentalni in slovenski), imajo manjšo 4. kvartilno skupino in večjo 1. kvartilno skupino (torej 25 % prebivalcev z najvišjimi dohodki prejme manjši delež celotnega dohodka, obenem pa 25 %, ki prejema najnižje dohodke, prejme večji del celotnega dohodka). Tu še posebej izstopa Slovenija, ki ima najmanjšo 4. kvartilno skupino in največjo 1. kvartilno skupino.
- Sistema, za katera je značilna večja dohodkovna neenakost (liberalni in mediteranski), imata večjo 4. kvartilno skupino in manjšo 1. kvartilno skupino. V mediteranskem sistemu je skupina z največjimi dohodki prejela 47,1 % celotnega dohodka, medtem ko je četrtnina z najnižjimi dohodki prejela 9,6 %. Se je pa to razmerje le nekoliko »popravilo« v primerjavi povprečja obdobja 1995–1999 in 2005–2013, ko so tisti z največjimi dohodki prejeli še večji del (47,6 %), tisti z nižjimi pa še manjšega (9,4 %).

- Velikost tretje kvartilne skupine je dokaj izenačena med sistemi, medtem ko druga kvartilna skupina zopet predstavlja večji delež v sistemih z večjo enakostjo ter manjši delež v sistemih z večjo neenakostjo.

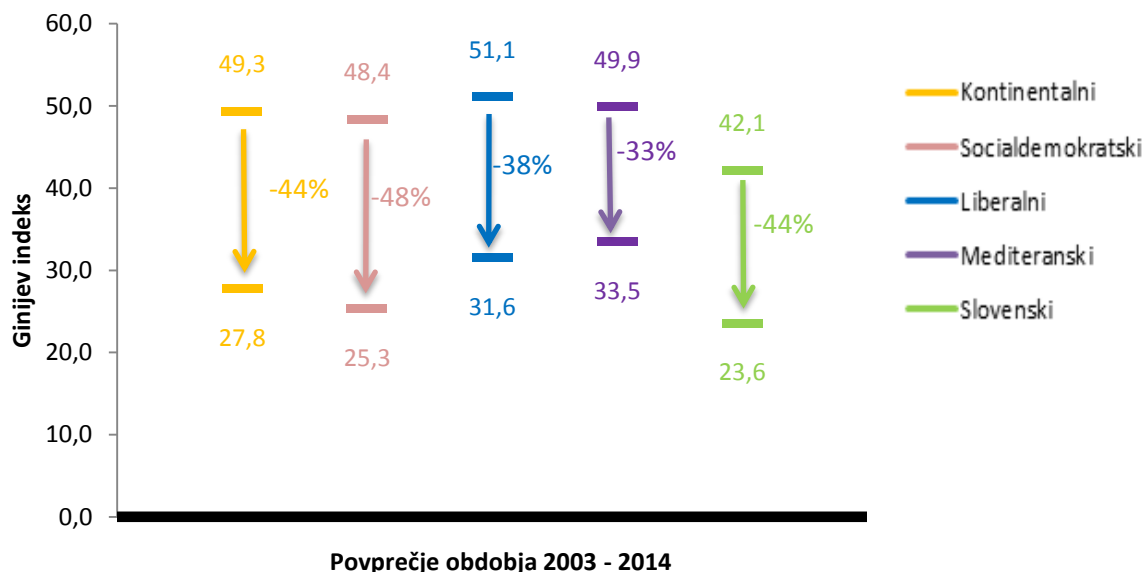
7.2 VPLIV DRŽAVE BLAGINJE NA DOHODKOVNO NEENAKOST

Država je tista, ki ima moč, da preko pobiranja davkov, prispevkov in nadomestil ter določanja upravičencev do le-teh prerazdeljuje dohodke. Na ta način lahko veliko lažje in bolj neposredno vpliva na dohodkovno neenakost, kot pa na to lahko vpliva preko spodbujanja aktivnosti na trgu dela, vplivanja na strukturo gospodinjstev, regulacijo plač ... Značilnost vpliva države je tudi ta, da v vseh primerih deluje v smeri zniževanja dohodkovne neenakosti, ki se ustvari na trgu. Tako naj bi se redistribucijska vloga v zadnjih dveh desetletjih krepila, kljub vsemu pa naj ji ne bi uspelo zaježiti naraščanja neenakosti, saj je ta na trgu naraščala še hitreje (OECD 2011, 263).

V nalogi bom vpliv države meril z dvema dejavnikoma. Prvi dejavnik je razlika v Ginijevem indeksu pred socialnimi transferji¹¹ in po njih. Rezultat kaže, kolikšen del neenakosti, ki se ustvari na trgu, država s socialnimi transferji dejansko ublaži. Drugi dejavnik države je velikost izdatkov, merjen kot odstotek BDP, ki ga država nameni za socialne storitve.

¹¹ Nekateri ju imenujejo tudi Ginijev količnik za tržne dohodke (angl. Gini coefficient of inequality of market income) in Ginijev količnik za razpoložljivi dohodek (angl. Gini coefficient of inequality of disposable income).

Slika 7.8: Ginijev indeks ekvivalentnega razpoložljivega dohodka pred socialnimi transferji (pokojsnine vključene v socialne transferje) in Ginijev indeks ekvivalentnega razpoložljivega dohodka po socialnih transferjih

Vir: Eurostat

Slika 7.8 prikazuje primerjavo med indeksi pred javno finančnim prerazdeljevanjem in po njem. Razlika med zgornjo in spodnjo vrednostjo Ginijevega indeksa meri vpliv redistribucijske vloge države.

V socialdemokratskem sistemu je v skladu s pričakovanji največji obseg prerazdeljevanja. Razlika med Ginijevim indeksom za tržne dohodke in Ginijevim indeksom za razpoložljivi dohodek se zniža za 47 % v procesu javno finančnega prerazdeljevanja. Prav tako v skladu s teoretičnim okvirjem sledita kontinentalni in slovenski sistem, kjer se vrednost Ginijevega indeksa zniža za 44 %. V liberalnem sistemu in mediteranskem sistemu, v katerih je vloga države najmanj pomembna, se vrednost zniža najmanj.

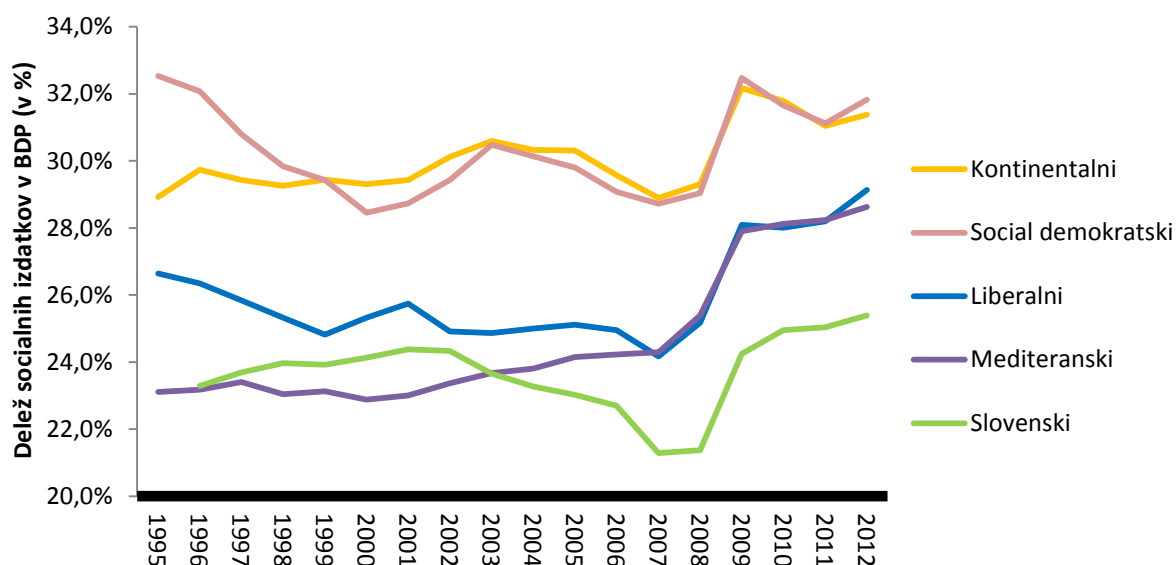
Na sliki 7.8 so prikazane vrednosti Ginijevega indeksa za tržne dohodke. Te predstavljajo stopnje dohodkovne neenakosti, ki so rezultat izidov na trgu. V liberalnem sistemu, ki ga zaznamuje tržna naravnost, je vrednost Ginijevega indeksa za tržne dohodke najvišja. Glede na Ginijev indeks za tržne dohodke nato sledita kontinentalni in mediteranski sistem ter socialdemokratski. Med vsemi najbolj odstopa slovenski sistem, ki ima občutno nižje vrednosti tega indeksa. Nizka dohodkovna neenakost razpoložljivega dohodka v Sloveniji je

tako deloma rezultat bolj enakomerne razdelitve, ki se ustvari že na trgu. Več o relativno majhni slovenski neenakosti sledi v obravnavi vloge trga.

Države torej s sistemi davkov in prispevkov popravljajo tržne izide v porazdelitvi dohodka. Kot smo spoznali, je delež prerazdeljevanja večji v sistemih z nižjo dohodkovno neenakostjo, po drugi strani pa je delež manjši v bolj neenakih sistemih.

Poleg javno finančnega prerazdeljevanja lahko države na dohodkovno neenakost vplivajo še na druge načine, kjer pa vpliv ni tako jasen in ga je težje meriti. Eden izmed teh so socialni izdatki, ki jih države namenijo za svoje državljane. Gre za zdravstveno zaščito, pokojnine, nadomestila za brezposelnost, izdatke za izobraževanje¹² ter druge oblike dohodkovnih nadomestil in socialnih storitev (Stanovnik 2004, 181). Nekatera dohodkovna nadomestila (pokojnine, nadomestila za brezposelnost ...) so že vključena v dejavniku, ki je predstavljen zgoraj, vendar je tu namen, da se preveri nekoliko širša slika. Ali obstaja povezava med velikostjo socialnih izdatkov v posameznem sistemu (merjenim kot delež BDP) in stopnjami dohodkovne neenakosti? Ali obstaja povezava med različnimi vrstami socialnih izdatkov in neenakostjo? Imajo sistemi, kjer se namenja večji delež BDP za izobraževanje, bolj izobraženo delovno silo in posledično manjšo neenakost?

Slika 7.9: Delež socialnih izdatkov (nadomestila za socialno zaščito, stroški administracije in ostali stroški) v BDP – povprečje posameznega sistema

Vir: Eurostat

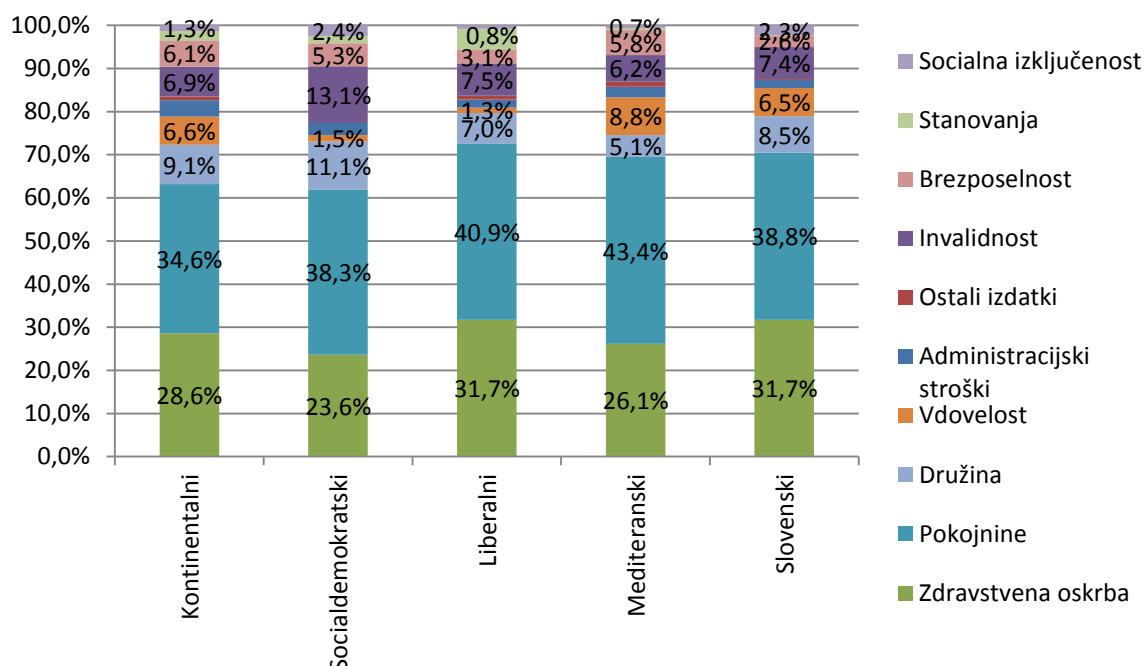
¹² V Eurostatovi klasifikaciji izdatki za izobraževanje niso vključeni.

Slika 7.9 prikazuje gibanje deleža socialnih izdatkov kot delež BDP po letih od 1995 do 2012. Razvidno je, kako od začetka finančne krize v letu 2009 v vseh sistemih (in državah) poskoči delež socialnih izdatkov v BDP. Prvi razlog je ta, da se je BDP v tem letu znižal (v Sloveniji npr. 4,9 % glede na predhodno leto), izdatki pa se niso znižali enakomerno. V istem obdobju so z nastopom krize posledično nekateri izdatki močno narasli. V Sloveniji so se tako celotna nadomestila za socialno zaščito (angl. Social protection benefits) povečala za 8,1 % glede na predhodno leto, med katerimi so se najbolj povečali izdatki za brezposelne, ki so narasli za 48,1 %, ter izdatki za socialno izključenost 19,1 %.

Za nalogo bolj relevantni rezultati prikazujejo, kako je nivo socialnih izdatkov kot delež BDP višji v socialdemokratskem in kontinentalnem sistemu (približno 32 % v 2012) in nižji v liberalnem in mediteranskem sistemu (okoli 29 %). Če se primerja rezultate s stanjem v letu 1995, so bile razlike med sistemi veliko večje, saj je bil po eni strani delež izdatkov v socialdemokratskem sistemu izrazito nad deležem v ostalih sistemih, prav tako pa je bil v mediteranskem sistemu občutneje nižji. V nadaljevanju se je delež v socialdemokratskem sistemu znižal in se uskladi s kontinentalnim, nasprotno pa se je delež povečal v mediteranskem na nivo liberalnega. V celotnem obdobju so deleži izdatkov kot odstotek BDP konvergirali med sistemi.

In slovenski sistem? Glede na predhodne rezultate majhne neenakosti bi bilo za pričakovati, da bi bil delež v slovenskem sistemu primerljiv z deleži socialdemokratskega in kontinentalnega režima. Vendar temu ni tako, saj je delež teh v Sloveniji nižji tudi od deležev v liberalnem in kontinentalnem režimu. Je morda struktura izdatkov v slovenskem sistemu bolj posvečena transferjem kot pa izdatkom za kaj drugega (npr. za zdravstvo, za družino ...)?

Slika 7.10: Socialni izdatki glede na vrsto izdatka, sistemi blaginje, povprečje 2005–2012

Vir: Eurostat

Iz slike 7.10 je razvidna struktura socialnih izdatkov glede na področja. V slovenskem sistemu v primerjavi z ostalimi večji del predstavljajo izdatki za zdravstveno oskrbo in za družino (sicer nekoliko manj kot v kontinentalnem in socialdemokratskem sistemu). Le delež, ki je namenjen za socialno izključenost (2,3 %) v slovenskem sistemu, ki je primerljiv s socialdemokratskim sistemom, je v ostalih sistemih občutno nižji in bi lahko neposredno vplival na nižjo neenakost.

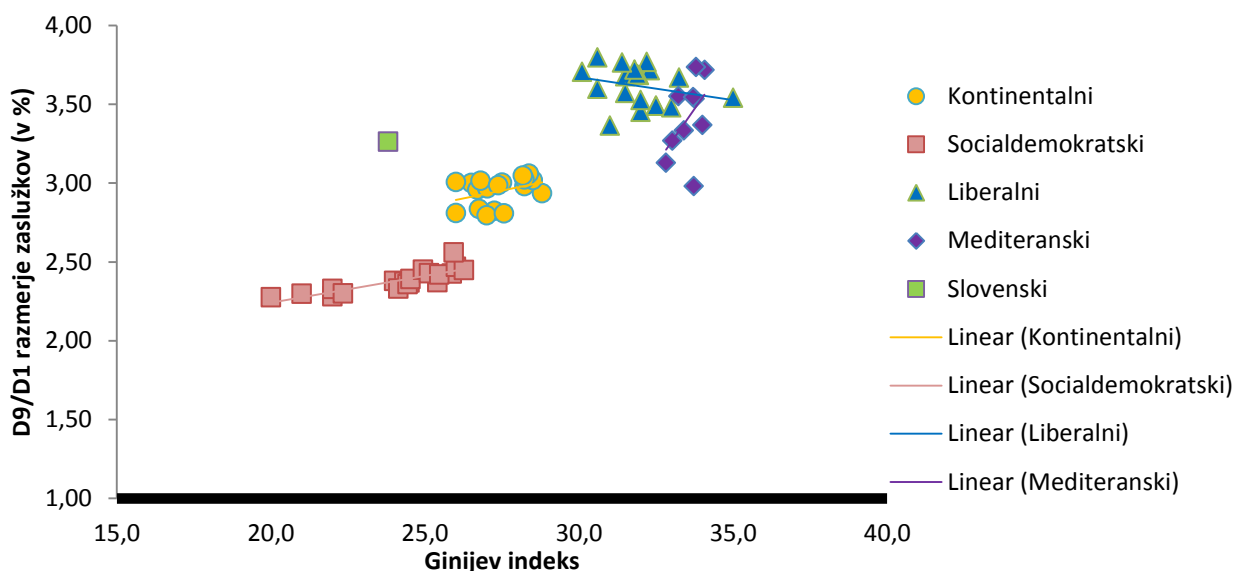
Struktura socialnih izdatkov ne kaže odstopanj med sistemi, ki bi jih lahko povezali z različnimi stopnjami dohodkovne neenakosti.

7.3 VPLIV TRGA DELA NA DOHODKOVNO NEENAKOST

Vlogo trga dela pri določanju dohodkovne neenakosti bom ovrednotil na dva načina: prvi bo preko neenakosti zaslužkov, drugi pa glede na regulacijo na trgu dela. Razlike v plačah vplivajo na končne dohodke. Plače oz. zaslužki pa so odvisni od mnogih dejavnikov, še najbolj od ekonomske globalizacije in tehnoloških sprememb, ki vplivajo na spremembe povpraševanja in ponudbe na trgu dela ter stopenj regulacij, ki jih določajo institucije.

Že predhodno je bilo v sliki 7.8, ki prikazuje razliko med Ginijevim indeksom za tržne dohodke in Ginijevim indeksom za razpoložljivi dohodek, nakazano, da se razlike med dohodki ustvarijo že pred javno finančnim prerazdeljevanjem. Rezultati so pokazali, da je pred socialnimi transferji neenakost občutno nižja v slovenskem sistemu, potem pa v skladu s teorijo sledijo socialdemokratski sistem, kontinentalni in mediteranski ter liberalni sistem, kjer naj bi bila neenakost, ki je rezultat tržnih sil, najvišja. Naj opomnim, da tam primerjamo neenakost ekvivalentnega razpoložljivega dohodka oseb, medtem ko na tem mestu obravnavamo neenakost zaslužkov samo med delovno aktivnimi.

Slika 7.11: Razmerje med neenakostjo zaslužkov od dela (merjeno z 9. decilna skupina/1. decilna skupina) in Ginijevim indeksom, obdobje 1995–2012

Vir: OECD

Slika 7.11 prikazuje povezanost med neenakostjo bruto zaslužkov in Ginijevim indeksom. Točke prikazujejo razmerje med neenakostjo zaslužkov in Ginijevim indeksom v posameznem sistemu v določenem letu. Obdobje, za katerega veljajo časovne točke, je 1995–2012. Neenakost zaslužkov je merjena kot razmerje med 9. decilno skupino in 1. decilno skupino zaposlenih za polni delovni čas. Primerja se zgornja meja 9. decilne skupine z zgornjo mejo 1. decilne skupine bruto zaslužkov. Na abscisni osi so vrednosti Ginijevega indeksa v določenem letu, na ordinatni osi pa neenakost zaslužkov.

Na podlagi slike je razvidno, da so razlike med sistemi v skladu z razlikami dohodkovne neenakosti. V sistemih, za katere velja nižja stopnja neenakosti (skandinavski in kontinentalni), je tudi razmerje med zaslužki nižje. Prav tako je razvidno, da različne časovne

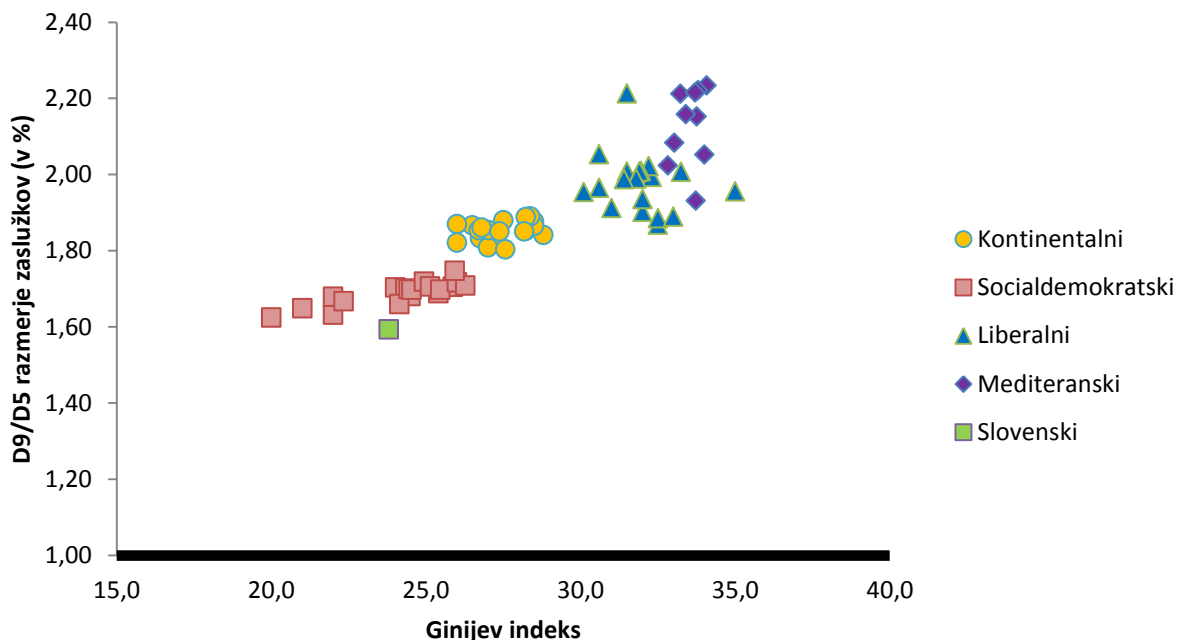
točke prikazujejo trend, da se s povečevanjem razlik med zaslužki zaposlenih povečuje tudi Ginijev indeks. Skladno s teorijo so v liberalnem in mediteranskem sistemu razlike večje, kar se odraža tudi v višjih vrednostih Ginijevega indeksa (oz. večji dohodkovni neenakosti). V mediteranskem sistemu se kaže velika odvisnost med obema merama, medtem ko to ne velja za liberalni sistem. Točke namreč ne prikazujejo, da bi se s spreminjanjem razmerja decilnih skupin, premosorazmerno spreminjale tudi vrednosti Ginijevega indeksa.

Slovenija je zopet izjema. Kljub nizki dohodkovni neenakosti, še posebej dohodkovni neenakosti pred socialnimi transferji (slika 7.8), je razmerje med zaslužki od dela večje od razmerij, ki so značilni za socialdemokratski in kontinentalni sistem. Če so razlike v zaslužkih od dela večje, kako je torej mogoče, da je dohodkovna neenakost manjša? Logična razlaga tega je, da so za Slovenijo značilne nižje razlike v dohodkih od kapitala. Celotni dohodki so namreč sestavljeni iz dveh komponent: dohodkov od dela in dohodkov kapitala, pri čemer za dohodke od kapitala velja večja neenakost kot za dohodke od dela. Za boljšo predstavbo naj navedem podatke Pikettya (2014, 247, 248): za skandinavske države v najbolj egalitarnem obdobju (1970–1980) je bil Ginijev indeks dohodkov od dela 19, v istem obdobju pa je bil Ginijev indeks dohodkov od kapitala 58. V ZDA je Ginijev indeks za dohodke kapitala leta 2010 znašal 73! Žal podatki o Ginijevih indeksih za dohodke od kapitala niso na voljo, prav tako niso na voljo podatki o deležu dohodkov od kapitala v celotnem dohodku. Glede na rezultate za Slovenijo lahko torej le sklepamo, da so bodisi dohodki od kapitala bolj enakomerni kot v drugih sistemih bodisi je delež dohodkov od kapitala v celotnem dohodku nižji.

Slika razlik v zaslužkih pa se nekoliko spremeni, če namesto s prvo decilno skupino zaslužke devete decilne skupine primerjamo s peto decilno skupino, kar prikazuje slika 7.12. Tudi ta slika prikazuje, kako je v sistemih z nižjo stopnjo neenakosti razmerje med mejami 9. in 5. decilne skupine manjše ter da so v neenakih sistemih razlike med zaslužki večje. Je pa to razmerje najnižje prav v slovenskem sistemu, za katerega velja najnižja dohodkovna neenakost. Na podlagi teh podatkov zopet lahko postavimo določene sklepe. Bodisi je v Sloveniji meja devete decilne skupine zaslužkov nižja, iz česar lahko sklepamo, da tisti z najvišjimi zaslužki v Sloveniji zaslužijo relativno manj v primerjavi s tistimi, ki se uvrščajo v deveto decilno skupino v drugih sistemih, bodisi je meja pete decilne skupine relativno visoka, iz česar bi lahko sklepali, da ima srednji razred (tisti, ki se uvrščajo v 5. oz. mediansko

decilno skupino zaslužkov) relativno visoke zaslužke. Žal je za Slovenijo na voljo le podatek za eno leto, tako da ni mogoče pridobiti nekega trenda povezanosti.

Slika 7.12: Razmerje med neenakostjo zaslužkov (merjeno z 9. decilna skupina/5. decilna skupina) in Ginijevim indeksom, obdobje 1995–2013

Vir: OECD

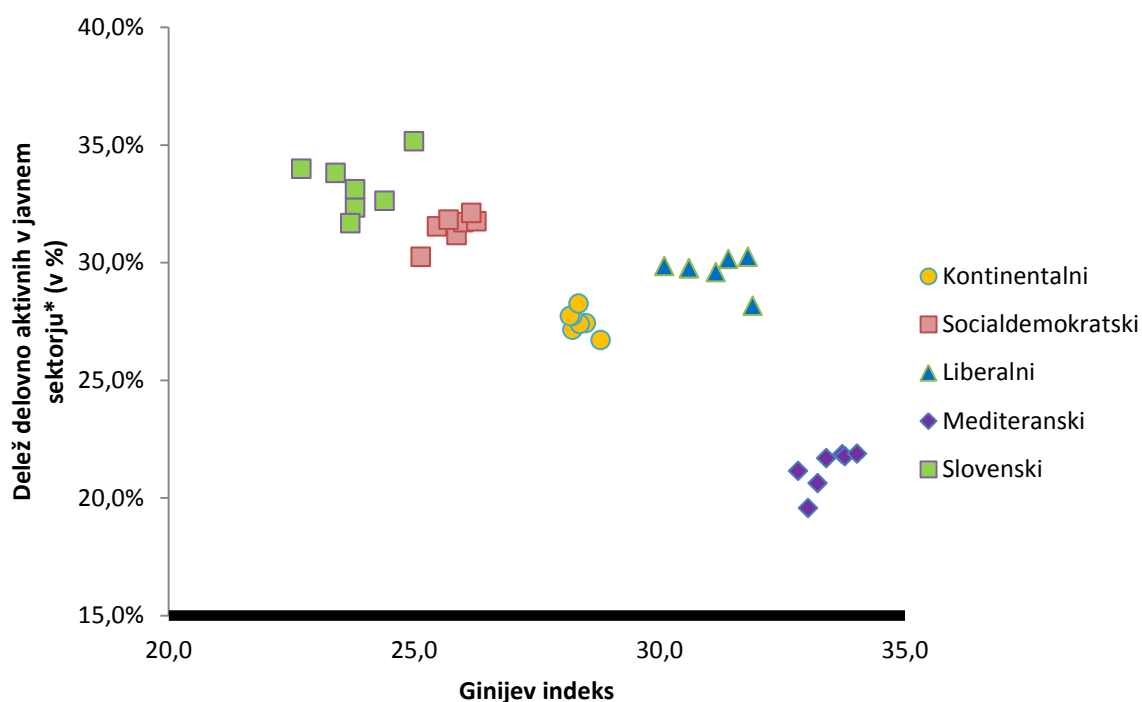
Primerjave med razmerji decilov zaslužkov od dela kažejo na povezavo s končno dohodkovno porazdelitvijo. Vendar tudi razlike v plačah niso zgolj rezultat le tržnih sil. Sledi analiza dejavnikov, za katere se predpostavlja, da imajo vpliv na porazdelitev plač. Dejavnika sta delež delovno aktivnih v javnem sektorju in pa institucije in regulacijski mehanizmi na trgu dela.

7.3.1 DELEŽ DELOVNO AKTIVNIH V JAVNEM SEKTORJU

Podatkov o delitvi delovno aktivnih na delovno aktivne v javnem sektorju in delovno aktivne v zasebnem sektorju ni. Je pa mogoče na podlagi mednarodne standardne klasifikacije dejavnosti izbrati dejavnosti, ki večinoma spadajo pod javni sektor ter na ta način dobiti približek želeni delitvi. Glede na mednarodno uveljavljeno klasifikacijo SKD 2008 lahko približek delovno aktivnih v javnem sektorju določimo z deležem delovno aktivnih v dejavnostih O (dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti), P (izobraževanje) in Q (zdravstvo in socialno varstvo), med vsemi delovno aktivnimi.

Zakaj ta delitev? V prispevku »Zakaj se plače zaposlenih oseb v Sloveniji razlikujejo?« (Lah in Svetin, 2010) je na podlagi plačnih podatkov za Slovenijo predstavljeno, da je porazdelitev plač manj neenaka v javnem sektorju, kot pa je ta v zasebnem sektorju. Večji delež delovno aktivnih v javnem sektorju naj bi tako deloval v prid nižjim stopnjam neenakosti plač.

Slika 7.4: Delež delovno aktivnih v javnem sektorju* (dejavnostih O,P in Q) in Ginijev indeks, 2008–2014

Vir: Eurostat

To potrjuje tudi slika 7.13, na kateri je prikazano razmerje med deležem delovno aktivnih v javnem sektorju v določenem sistemu in Ginijevim indeksom. Kot vidimo, je delež delovno aktivnih v javnem sektorju najvišji prav v Sloveniji, kjer je neenakost najnižja. Glede na delež

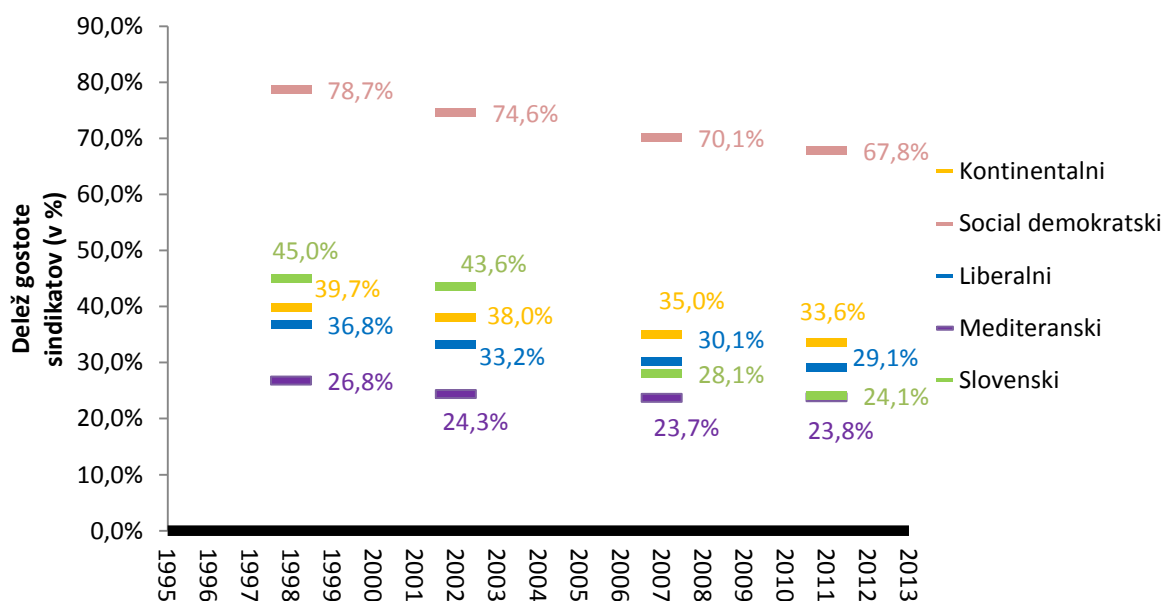
delovno aktivnih v javnem sektorju nato sledi socialdemokratski sistem z nekoliko višjo stopnjo neenakosti in nato kontinentalni in liberalni. Morda preseneča relativno visok delež delovno aktivnih v javnem sektorju v liberalnem sistemu, kar pa ni povsem točno. Dejavnosti, ki jih uvrščamo v javni sektor, so v državah liberalnega sistema v večji meri kot v preostalih sistemih del zasebnega sektorja (zdravstvo in izobraževanje). Zato v primeru liberalnega sistema podatek ni povsem verodostojen.

7.3.2 ALI NA RAZMERJE MED PLAČAMI VPLIVAJO INSTITUCIJE NA TRGU DELA?

Med glavne mere reguliranja trga dela se uvrščajo mehanizmi plačnih pogajanj, prisotnost oz. gostota sindikatov (angl. trade union density), strogost zakonodaje varnosti zaposlitve (angl. employment protection legislation), radodarnost nadomestil za primer brezposelnosti, obdavčitev dela in minimalna plača.

Namen institucij trga dela je predvsem to, da blažijo učinke oz. popravljajo izide, ki so posledica tržnih sil. Institucije in regulacije na trgu dela tako delujejo v smeri zaviranja neenakosti, ki je rezultat sprememb povpraševanja in ponudbe na trgu dela.

Slika 7.14: Delež gostote sindikatov po sistemih, sistemi blaginje, povprečje obdobj 1995–1999, 2000–2004, 2005–2009, 2010–2013

Vir: OECD

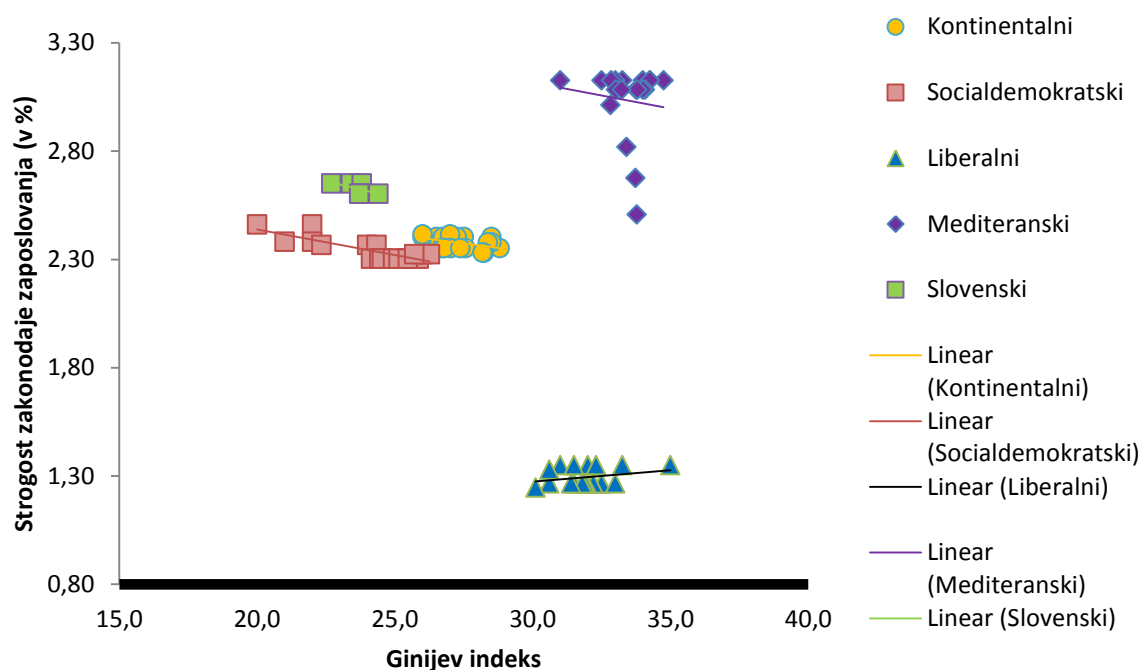
Eden pomembnejših kazalnikov »moči« institucij na trgu dela je prisotnost oz. gostota sindikatov (angl. trade union density). Ta meri delež zaposlenih, ki so včlanjeni v sindikat glede na celotno število zaposlenih. Slika 7.14 prikazuje, kako je v vseh sistemih prisoten trend zmanjševanja gostote sindikatov, tudi v Skandinaviji, kjer delež teh še vedno ostaja na zelo visokem nivoju. Najbolj se je znižala prisotnost sindikatov v slovenskem sistemu, v katerem se je povprečna vrednost znižala s 45,0 % v obdobju 1995–1999 na 24,1 % v obdobju 2010–2013.

Zmanjševanje vloge sindikatov naj bi delovalo v prid povečevanju dohodkovne neenakosti. Še posebej zato, ker se je v preučevanem obdobju vloga najbolj znižala v slovenskem (-20,9 odstotnih točk) in socialdemokratskem sistemu (-10,9 odstotnih točk), kjer se je neenakost najbolj povečala. V enakem obdobju se je namreč povprečen Ginijev indeks v socialdemokratskem sistemu povečal za 4,4 indeksne točke, v slovenskem pa za 2,1 indeksne točke¹³.

Naslednji kazalnik, ki meri stopnjo zaščite na trgu dela, je strogost delovne zakonodaje glede odpuščanj in uporabe zaposlitev za določen čas. Trend zmanjševanja vpliva pomembnosti institucij in regulacij na trgu dela se odraža tudi skozi ta kazalnik, saj se glede na podatke, prikazane na sliki 7.15, stopnja strogosti zaposlitvene zakonodaje znižuje v vseh sistemih z izjemo liberalnega, kjer pa je skozi celotno obdobje na nizkem nivoju.

¹³ Za Slovenijo je primerjava spremembe Ginijevega indeksa povprečja obdobj 2000–2004 in 2010–2014.

Slika 7.15: Strogost zakonodaje varnosti zaposlitve in Ginijev indeks, obdobje 1995–2013

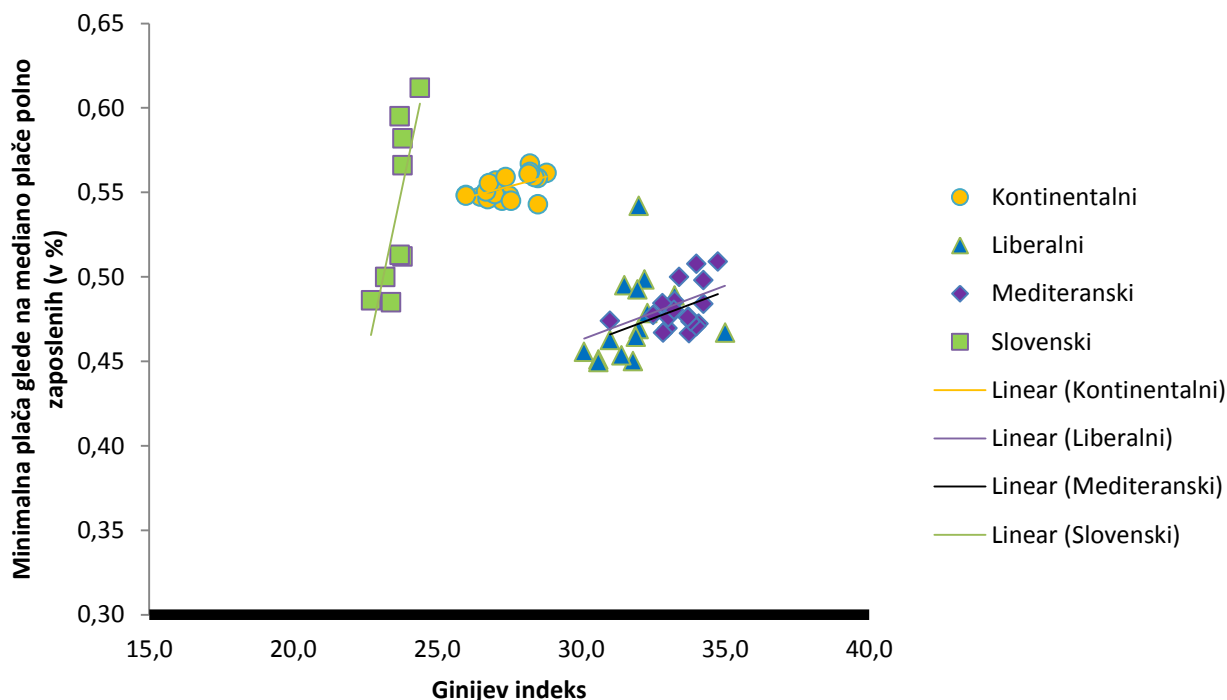
Vir: OECD

Strogost zakonodaje je tako na primerljivem nivoju v bolj egalitarnih sistemih (skandinavski, kontinentalni in slovenski), v mediteranskem sistemu je bila na zelo visokem nivoju, vendar se je v zadnjem obdobju močno znižala, medtem ko v liberalnem sistemu ves čas prevladujejo nizke stopnje strogosti zaposlitvene zakonodaje.

Kaj pa vloga minimalne plače, ali obstaja morda povezava med določanjem velikosti minimalnega plačila ter ravni dohodkovne neenakosti? Ali lahko država z dvigom višine obvezne minimalne plače prisili delodajalce, da prerazporedijo plače od zaposlenih, ki prejemajo višje plače, do zaposlenih z najnižjimi plačami, ali se celoten učinek prerazdeljevanja izniči z dodatnimi odpušcanji kot posledici dviga minimalne plače?

Vsekakor je potrebno omeniti, da mnoge evropske države, med njimi vse skandinavske, Avstrija itd., nimajo zakonsko predpisane minimalne plače na državnem nivoju. V teh državah se minimalna plača določa za vsak sektor posebej preko kolektivnih pogajanj.

Slika 7.16: Razmerje minimalna plača nasproti mediane plač zaposlenih za polni delovni čas v razmerju z Ginijevim indeksom, obdobja med 1995 in 2013

Vir: OECD

Nekatere izmed preučevanih držav¹⁴ pa imajo zakonsko določeno minimalno plačo. Slika 7.16 za te države oz. sisteme prikazuje razmerje med minimalno plačo in mediano plače v povezavi z Ginijevim indeksom. Razmerje je v zadnjem obdobju naraslo v Sloveniji, torej se je zakonsko določena minimalna plača približala mediani plač zaposlenih. Razmerje je nekoliko nižje v kontinentalnem sistemu, najnižje pa v liberalnem in mediteranskem. Točke na grafu za posamezne sisteme nakazujejo pozitivno odvisnost med neenakostjo in razmerjem med minimalno in mediano plač, kar ne daje podlage temu, da višja minimalna plača v razmerju do mediane zmanjšuje stopnje dohodkovne neenakosti.

7.4 VPLIV DRUŽINE/GOSPODINJSTEV

Proces defamilizacije je povzročil dve glavni spremembi, ki sta se zgodili v zadnjih tridesetih letih in sta pritegnili večjo pozornost za preučevanje gospodinjstev: velik porast aktivnosti žensk na trgu dela in spremembe v sestavi gospodinjstev. Obe spremembi naj bi signifikantno vplivali tudi na porazdelitev dohodkov med gospodinjski.

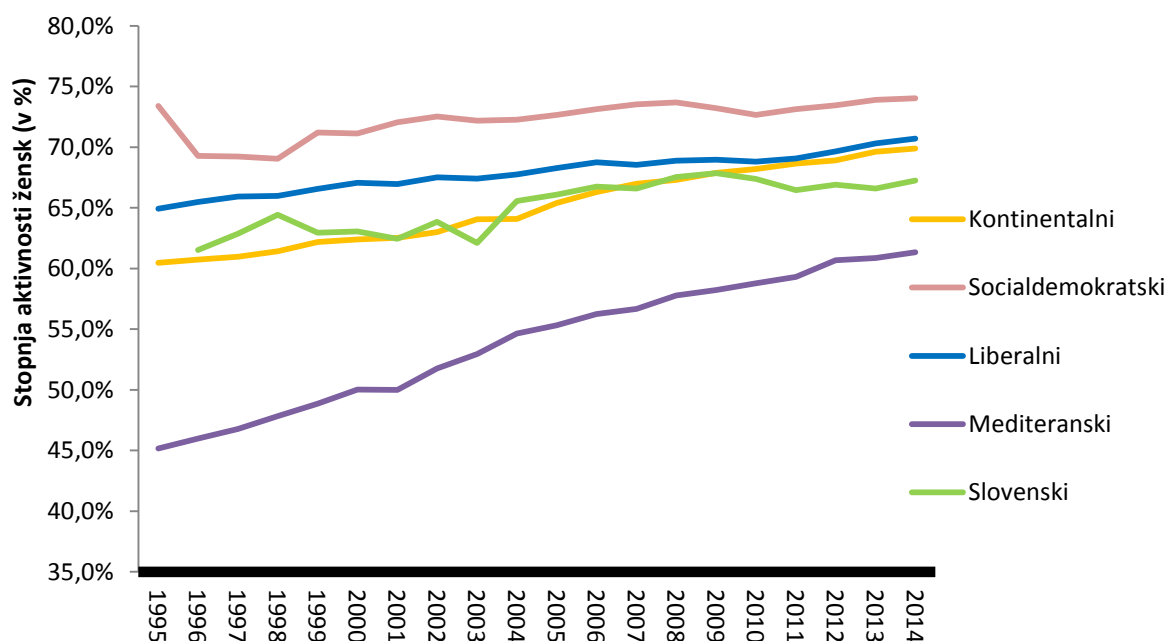
¹⁴ Kontinentalni sistem (Belgija in Francija), liberalni (Irski in Velika Britanija), mediteranski (Portugalska, Španija in Grčija) in Slovenija.

Glede na raziskavo OECD (OECD, 2011, 194) naj bi na povečevanje neenakosti vplivalo konstantno povečevanje deleža enostarševskih gospodinjstev v kombinaciji s tem, da imajo posamezniki vse večjo tendenco izbire partnerja s podobnimi zaslužki (t. i. assortive mating). Po drugi strani naj bi povečanje (delovne) aktivnosti žensk delovalo v smeri zniževanja neenakosti.

7.4.1 POVEČEVANJE AKTIVNOSTI ŽENSK

Če si pogledamo trend aktivnosti žensk po sistemih blaginje, ki je prikazan na sliki 7.17, se lepo vidi trend konstantnega povečevanja aktivnosti žensk v vseh sistemih. Stopnja aktivnosti žensk je merjena kot delež aktivnih žensk v celotni populaciji žensk v starosti 15–64 let. Med aktivne ženske se uvrščajo delovno aktivne ženske in brezposelne ženske (tiste, ki aktivno iščejo delo).

Slika 7.17: Stopnja aktivnosti žensk, 1995–2014

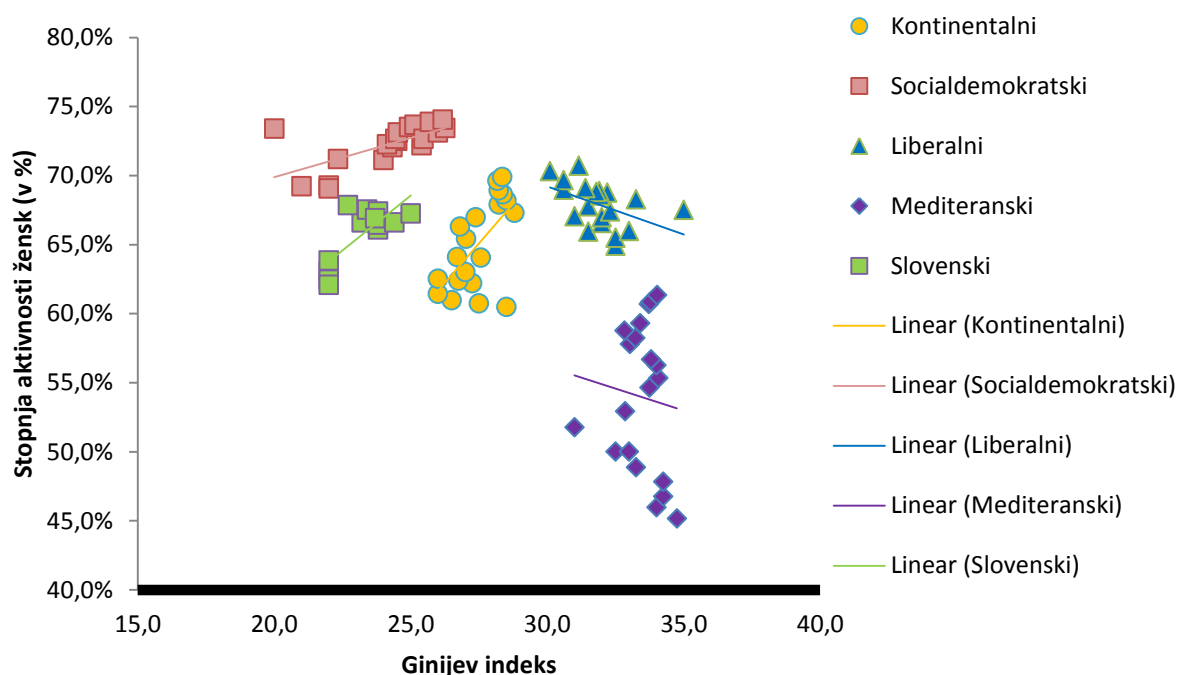

Vir: Eurostat

Kot že v nekaterih predhodnih primerih, bi tudi tu lahko govorili o konvergenci med stopnjami sistemov blaginje. Relativno se je najbolj povečala aktivnost žensk v mediteranskem sistemu, kjer so bile stopnje leta 1995 občutno nižje (45 %), kot so bile v tistem obdobju stopnje v ostalih sistemih.

Stopnja aktivnosti žensk tradicionalno ostaja najvišja v Skandinaviji. Skladno z dodatnim povečevanjem aktivnosti žensk pa se je v zadnjih dveh letih neenakost prav tako povečevala. Enako velja za kontinentalni in slovenski sistem (slika 7.18), v katerih je povečevanje aktivnosti žensk spremljalo povečanje Ginijevega indeksa, torej neenakosti. V liberalnem sistemu, v katerem prevladujejo visoke stopnje aktivnosti žensk, je vse večje število aktivnih žensk spremljalo zniževanje Ginijevega indeksa. Enak trend je opazen tudi v mediteranskem sistemu, v katerem se je aktivnost žensk najbolj povečala.

Slika 7.18: Stopnja aktivnosti žensk in Ginijev indeks, obdobje 1995–2014

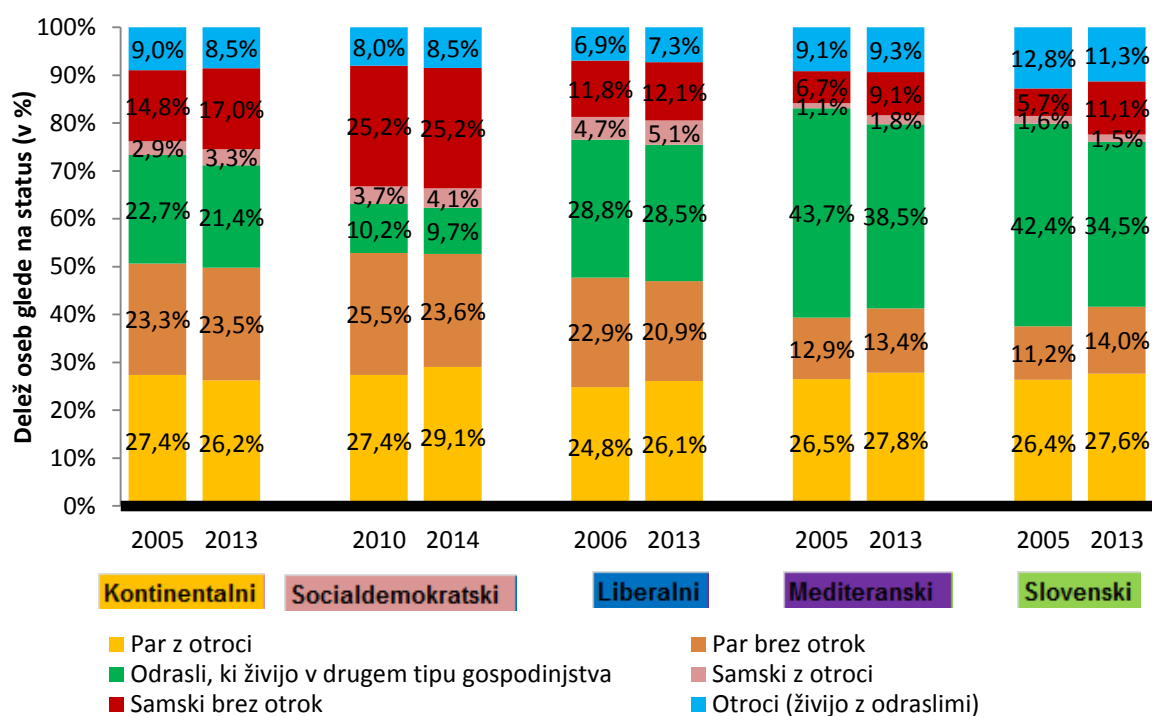
Vir: Eurostat

Podatki dajejo podlago za sklep, da povečana aktivnost žensk deluje v smeri zniževanja dohodkovne neenakosti takrat, ko je stopnja aktivnosti žensk na relativno nizkem nivoju. To potrjuje primer mediteranskega sistema, v katerem se je aktivnost občutneje povečala, neenakost pa se je v tem obdobju nekoliko znižala. V ostalih sistemih povečanje že prvotno visokih stopenj ženske aktivnosti ne kaže vpliva na zniževanje neenakosti.

7.4.2 STRUKTURA GOSPODINJSTEV

Če pogledamo opredelitev Ginijevega indeksa ekvivalentnega razpoložljivega dohodka, je ta sestavljen tako, da se združi osebne dohodke, ki jih prejmejo vsi člani gospodinjstva. Nato se z namenom, da se izniči vpliv različne velikosti in oblike gospodinjstev, celoten dohodek gospodinjstva »uravnoteži« (angl. equalize). Da dobimo ekvivalentni dohodek za vsakega posameznika je tako potrebno celotni dohodek deliti z ekvivalenčnim količnikom. Če je v gospodinjstvu le ena oseba, je količnik 1, vsaka naslednja oseba stara 14 let ali več ima količnik 0,5, medtem ko ima vsaka naslednja oseba mlajša od 14 let količnik 0,3. Tako ima družina z dvema staršema (1+0,5), enim otrokom, starim 17 let (0,5), in enim starim 8 let (0,3) količnik 2,3 (1+0,5+0,5+0,3) (OECD). Ali lahko torej različne strukture gospodinjstev med sistemi (npr. večji delež samohranilcev ali večji delež samskih parov) vplivajo na stopnje dohodkovne neenakosti?

Slika 7.19: Struktura gospodinjstev, izbrana leta 2005–2014

Vir: Eurostat

Kot že omenjeno, naj bi predvsem povečevanje deleža enostarševskih gospodinjstev delovalo v smeri večje neenakosti. Kar je nekako logično, saj se v tem primeru dohodki enega člana delijo s količnikom večjim od 1. Glede na strukturo razdelitve gospodinjstev na sliki 7.19

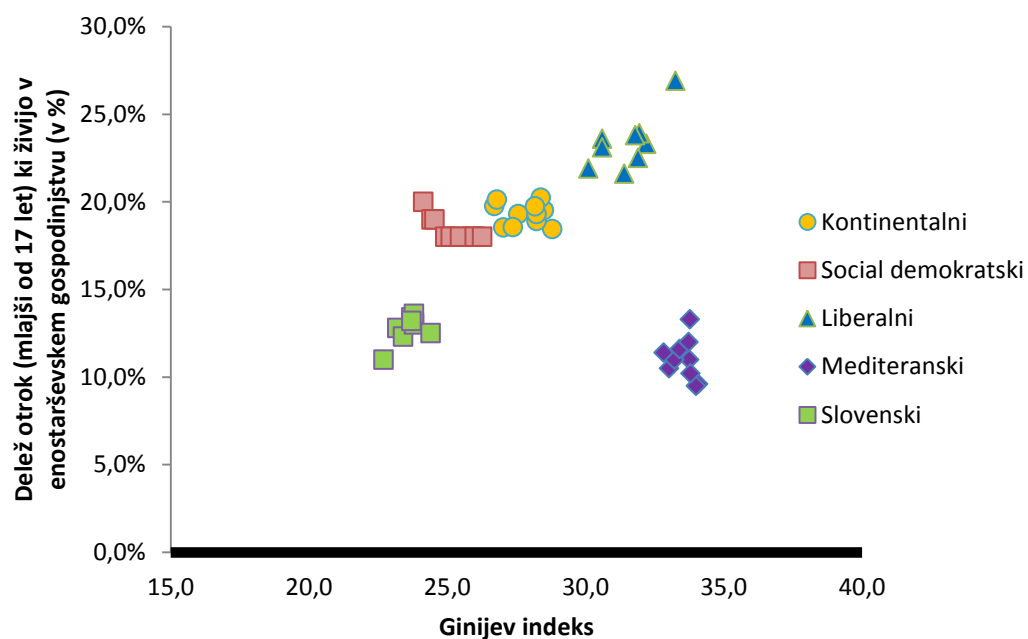
delež gospodinjstev, v katerih živijo samski z otroki, ostaja relativno nizek, je pa res, da se je v vseh sistemih (razen v slovenskem) delež opazno povečal samo v roku zadnjih nekaj let.

Kljub temu da je tudi struktura gospodinjstev v državi relativno konstanta skozi čas, slika 7.19 prikazuje, da se vseeno dogajajo spremembe. Med gospodinjstvi obstajajo opazne razlike v strukturi:

- Par brez otrok: večji delež v skandinavskem, liberalnem in kontinentalnem sistemu, manjši v slovenskem in mediteranskem.
- Odrasli, ki živijo v drugem tipu gospodinjstva: gre za gospodinjstva z otroki ali brez njih. Primer takega gospodinjstva so lahko gospodinjstva, kjer so otroci že polnoletni, a živijo pri starših, ali pa npr. večgeneracijska gospodinjstva. Kot vidimo, je izrazito večji delež tovrstnih gospodinjstev v kontinentalnem in slovenskem sistemu, manjši v liberalnem in mediteranskem sistemu in minimalen v socialdemokratskem. Prav v vseh sistemih pa se delež teh gospodinjstev krči.
- Samski brez otrok: predstavljajo največji delež gospodinjstev v Skandinaviji, manjši delež v kontinentalnem sistemu ter še manjši v liberalnem, slovenskem in mediteranskem sistemu.

Opisana delitev gospodinjstev ne daje podpore povezanosti med strukturami gospodinjstev po sistemih in stopnjah neenakosti. Zelo podobni sta si namreč strukturi v najbolj neenakem mediteranskem sistemu in najbolj egalitarnem slovenskem. Nadalje, če rezultate povežemo s teorijo, naj bi povečevanje deleža samskih z otroki delovalo v smeri povečevanja neenakosti. Delež teh se dejansko povečuje, vseeno pa ostaja majhen v primerjavi z drugimi oblikami gospodinjstev. Žal omejenost podatkov ne dopušča bolj natančne analize povezanosti sprememb strukture gospodinjstev in dohodkovne neenakosti.

Slika 7.20: Delež otrok (mlajši od 17 let), ki živijo v enostarševskih gospodinjstvih, in Ginijev indeks, 2003–2013

Vir: OECD

Tudi slika 7.20, ki prikazuje razmerje med deležem otrok mlajših od 17 let, ki živijo v enostarševskih gospodinjstvih, in Ginijevim indeksom, kaže na podobnosti med slovenskim in mediteranskim sistemom.

8 POVZETEK REZULTATOV ANALIZE IN POTRDITEV/ZAVRNITEV HIPOTEZE

Analiza je v prvi vrsti potrdila, da se stopnje dohodkovne neenakosti razlikujejo med sistemi blaginje, in to v skladu s teorijo. Morda so nekoliko presenetljive najnižje stopnje dohodkovne neenakosti, značilne za slovenski sistem blaginje. Sicer pa so stopnje dohodkovne neenakosti »še vedno« najnižje v državah socialdemokratskega sistema, sledijo države kontinentalnega, nato liberalni blaginjski sistem, najvišje stopnje neenakosti pa so značilne za države v mediteranskem sistemu. Nadalje je analiza pokazala, da stopnje dohodkovne neenakosti med sistemi konvergirajo, se približujejo med seboj. Levji delež h konvergenci prispeva konstantno povečevanje dohodkovne neenakosti v socialdemokratskem sistemu in rahlo znižanje neenakosti v mediteranskem sistemu. Prav tako se neenakost občutno povečuje v slovenskem sistemu.

Smiselnosti preučevanja neenakosti glede na Esping-Andersenovo klasifikacijo so potrdila relativno majhna odstopanja neenakosti v posameznih državah od povprečja sistema, v katerega so glede na klasifikacijo uvrščene. Obenem je analiza pokazala, da je, kar zadeva dohodkovno neenakost, povsem na mestu ločevati četrti, mediteranski sistem, ki ga Esping-Andersen sicer ne priznava. Neenakost v teh državah je večja, kot je ta v državah kontinentalnega sistema, tako da bi bili rezultati bržkone manj točni, če bi obravnaval le tri sisteme ter ločeno še slovenski sistem.

Namen analize je bil pridobiti podatke, na podlagi katerih bi lahko potrdil ali zavrnil hipotezo, da sistemi blaginje določajo stopnjo dohodkovne neenakosti. Namen analize ni bil tako kot v mnogih raziskavah osredotočen na ugotavljanje, kako spremembe določenih dejavnikov vplivajo na dohodkovno neenakost, temveč ali je obstoječe stanje neenakosti v skladu z nivojem izbranih dejavnikov. Ti so bili izbrani na podlagi teorije dohodkovne neenakosti ter nato umeščeni v določeno sfero sistemov blaginje.

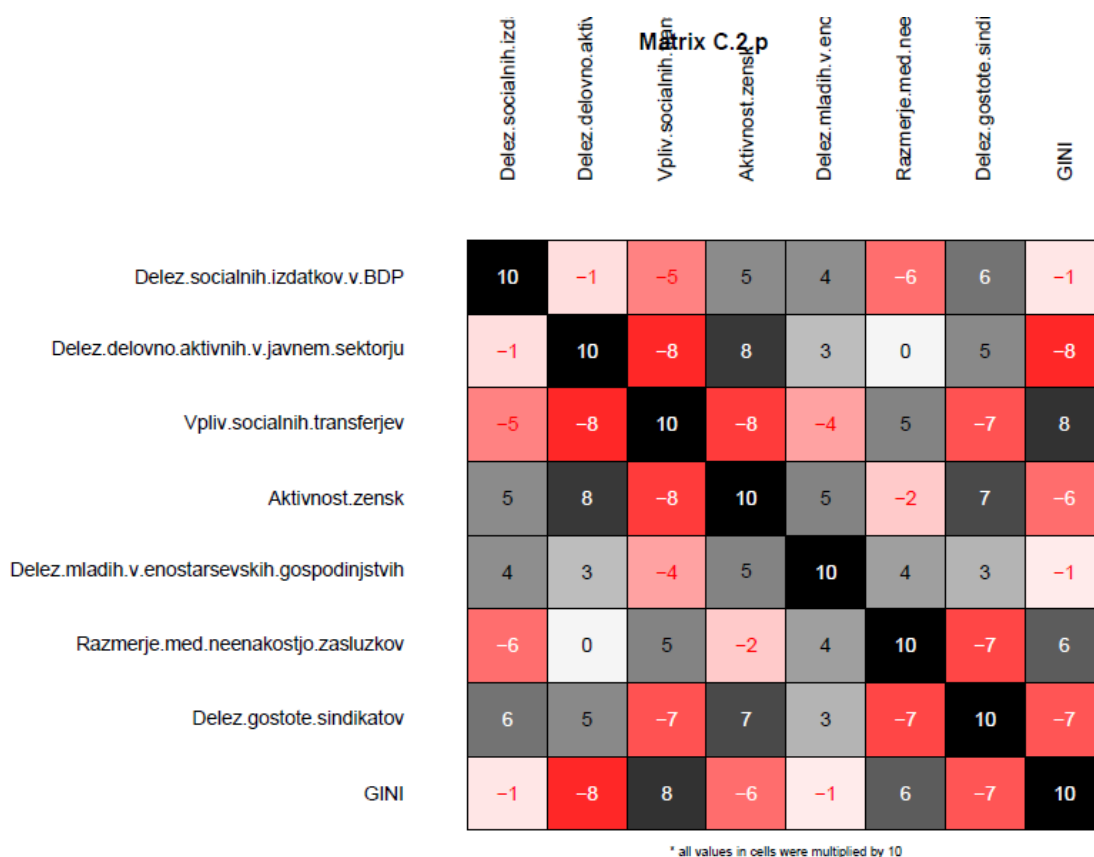
Tako sem analiziral različne dejavnike v sferah države, trga dela in družine.

- V sferi države sem preučeval socialne transferje in delež socialnih izdatkov v BDP. Oba dejavnika delujeta v smeri zniževanja neenakosti, torej večja kot je njuna vrednost, nižja naj bi bila neenakost v državi.
- V sferi trga dela sem preučeval razlike med plačami, strukturo delovno aktivnih med javnim in zasebnim sektorjem, prisotnost sindikatov, strogost zakonodaje varnosti

zaposlitve ter vpliv minimalne plače¹⁵. Večje razlike med plačami seveda vplivajo na večjo neenakost med dohodki, medtem ko naj bi večji delež delovno aktivnih v javnem sektorju, večja prisotnost sindikatov, bolj stroga zakonodaja zaposlitve ter višja minimalna plača vplivali na manjše razlike v plačah in posledično delovali v prid manjše dohodkovne neenakosti.

- V sferi družine sta bila preučevana dva kazalnika, in sicer aktivnost žensk in struktura gospodinjstev. Večja aktivnost žensk naj bi zagotavljala nižjo neenakost, medtem ko naj bi večje število samskih gospodinjstev delovalo v smeri večje neenakosti.

Slika 8.21: Korelacije med izbranimi kazalniki in Ginijevim indeksom na osnovi Pearsonovih koeficientov

Vir: Eurostat, OECD

Slika 8.21 prikazuje korelogram, ki kaže na stopnje povezanosti med izbranimi kazalniki in Ginijevim indeksom (dohodkovno neenakostjo). Vrednosti v korelogramu prikazujejo Pearsonove koeficiente iz korelacijske matrike, pridobljene po metodi »pairwise complete observations«. Koeficienti prikazujejo smeri in stopnje odvisnosti, pri čemer 10 pomeni močno pozitivno odvisnost med spremenljivkama, -10 pa močno negativno povezanost. Za to

¹⁵ Zaradi pomanjkljivosti podatkov kazalnika ni smiselno obravnavati v nadaljevanju.

analizo je pomembna samo korelacija med Ginijevim indeksom in ostalimi kazalniki, ki je prikazana v zadnjem stolpcu.

Podatki iz korelograma, ki je rezultat dejanskih podatkov, potrjujejo zgoraj navedene trditve. Med izbranimi dejavniki ima le razmerje med zaslužki (angl. ratio earnings) pozitivno korelacijo z Ginijevim indeksom (srednje močno +6), vsi ostali imajo negativen predznak, kar pomeni, da so večje vrednosti kazalnikov povezane z nižjo dohodkovno neenakostjo. Tudi vpliv socialnih transferjev (+8) sicer kaže zelo močno pozitivno povezanost, vendar gre v tem primeru za negativna števila, se pravi, da obstaja zelo močna korelacija med visokimi socialnimi transferji in nizko dohodkovno neenakostjo in obratno. Na splošno lahko trdimo na podlagi korelograma in Pearsonovih koeficientov, da se kažejo močne korelacije med Ginijevim indeksom in izbranimi kazalniki. Edina dva kazalnika, za katera velja le šibka stopnja odvisnosti, sta delež socialnih izdatkov v BDP in delež mladih v enostarševskih gospodinjstvih.

Da bi lahko potrdil ali zavrnil hipotezo, je potrebno rezultate kazalnikov za posamezne sisteme ovrednotiti. To sem naredil tako, da sem izračunal povprečne vrednosti posameznih kazalnikov ter nato primerjal odstopanja sistemov od povprečne vrednosti posameznega kazalca pri posamezni skupini držav, tj. danem sistemu blaginje. Odstopanja sem ovrednotil glede na lestvico:

- **povprečna** vrednost kazalnika: $-5 \% > x < 5 \%$ (kazalnik odstopa manj kot $\pm 5 \%$ od povprečne vrednosti)
- **nadpovprečna** vrednost kazalnika: $+15 \% > x > +5 \%$ odstopanja (kazalnik odstopa več kot $+5 \%$ in manj kot $+15 \%$ od povprečne vrednosti)
- **močno nadpovprečna** vrednost kazalnika: $+15 \% < x$ (kazalnik odstopa več kot $+15 \%$ od povprečne vrednosti)
- **podpovprečna** vrednost kazalnika: $-15 \% < x < -5 \%$ odstopanja: (kazalnik odstopa več kot -5% in manj kot -15% od povprečne vrednosti)
- **močno podpovprečna** vrednost kazalnika: $-15 \% > x$ (kazalnik odstopa več kot -15% od povprečne vrednosti)

Tabela 8.5 prikazuje rezultate po sistemih, kakšna je moč kazalnikov, ki naj bi vplivali na stopnjo dohodkovne neenakosti. Z rdečo so obarvane vrednosti, ki močno odstopajo od

povprečja in v teoriji delujejo v smeri povečevanja neenakosti, z zeleno pa vrednosti, ki prav tako občutneje odstopajo od povprečja, vendar delujejo v smeri zmanjševanja dohodkovne neenakosti.

Tabela 8.5: Vrednost kazalnikov v sistemih blaginje: obdobje 2004-2014¹⁶

	socialdemokratski	kontinentalni	liberalni	mediteranski	slovenski
Prerazdeljevanje	Močno nadpovprečna	Nadpovprečna	Podpovprečna	Močno podpovprečna	Nadpovprečna
Delež socialnih izdatkov v BDP	Nadpovprečna	Nadpovprečna	Podpovprečna	Podpovprečna	Podpovprečna
Velikost javnega sektorja	Nadpovprečna	Povprečna	Povprečna	Močno podpovprečna	Močno nadpovprečna
Razlike v plačah (meja 9. in 1. decilne skupine)	Močno podpovprečne	Podpovprečna	Močno nadpovprečne	Nadpovprečna	Povprečna
Gostota pokritosti sindikatov	Močno nadpovprečna	Podpovprečna	Močno podpovprečna	Močno podpovprečna	Močno podpovprečna
Strogost zakonodaje zaposlitve	Povprečna	Povprečna	Močno podpovprečna	Močno nadpovprečna	Močno nadpovprečna
Stopnja delovne aktivnosti žensk	Nadpovprečna	Povprečna	Nadpovprečna	Močno podpovprečna	Povprečna
Delež majhnih gospodinjstev (1. ali 2. članskih)	Močno nadpovprečen	Nadpovprečen	Podpovprečen	Podpovprečen	Podpovprečen
Delež otrok (mlajši od 17 let), ki živijo z enim staršem	Nadpovprečen	Nadpovprečen	Močno nadpovprečen	Močno podpovprečne	Močno podpovprečne
Dohodkovna neenakost – Ginijev indeks	Podpovprečen (25,3)	Povprečen (27,9)	Nadpovprečen (31,5)	Močno nadpovprečen (33,6)	Močno podpovprečen (23,8)

Vir: Eurostat, OECD

Za socialdemokratski sistem je značilna pomembna vloga države blaginje, katere osnovna naloga je prerazdeljevanje dohodkov in zagotavljanje enakosti. Podatki potrjujejo, da ima v tem sistemu država glavno vlogo tudi pri dejavnih neenakosti, saj je delež prerazdeljevanja močno nadpovprečen, medtem ko je delež socialnih izdatkov v BDP nadpovprečen. Prav tako je nadpovprečen kazalnik velikosti javnega sektorja, ki sem ga sicer uvrstil med dejavnike trga, čeprav bi ga lahko uvrstil tudi v dejavnike države. Kazalniki trga so v skandinavskih državah močno oddaljeni od povprečja, tudi tu v smeri manjše neenakosti. Edina kazalnika, ki naj bi povečevala neenakost v državah socialdemokratskega sistema, sta deleža majhnih

¹⁶ Za kazalnike delež socialnih izdatkov v BDD in razlike v plačnih decilnih skupinah je obravnavano obdobje 2001–2012, za delež majhnih gospodinjstev pa samo leto 2014.

gospodinjstev in delež otrok, ki živijo v gospodinjstvu samo z enim staršem. Vrednosti teh dveh kazalnikov so nadpovprečne oz. močno nadpovprečne, vendar kot je bilo prikazano v korelogramu, je povezanost teh z dohodkovno neenakostjo zelo šibka.

Tako kot so značilne zmerne stopnje dohodkovne neenakosti za kontinentalni sistem, tako so značilne tudi zmerne vrednosti vseh izbranih kazalnikov, ki določajo stopnje neenakosti. Nadpovprečna sta le oba kazalnika države, kar je tudi v skladu s teorijo, saj naj bi imela država pomembnejšo vlogo v sistemu kot trg. Prav tako pa je to tudi v skladu s teorijo sistemov blaginje, ki kontinentalnemu sistemu ne pripisuje nobene izrazite prevlade določene sfere.

Liberalni oz. kot bi mu lahko rekli tudi tržni sistem odstopa v primerjavi z ostalimi sistemi glede na dejavnike trga. Višje stopnje dohodkovne neenakosti v primerjavi z ostalimi sistemi tako določajo močno nadpovprečne razlike v plačah, močno podpovprečno prisotnost sindikatov in močno podpovprečno strogost zakonodaje zaposlitve. Glavni dejavniki države v tem sistemu imajo podpovprečne vrednosti, kar je prav tako v skladu s teorijo, ki liberalnemu sistemu pripisuje marginalno vlogo države. V prid manjši dohodkovni neenakosti v liberalnem sistemu delujeta nadpovprečna aktivnost žensk in pa podpovprečni delež majhnih gospodinjstev.

Za države v mediteranskem sistemu so značilne najvišje stopnje dohodkovne neenakosti. Gre za zelo družinski sistem, kar se odraža tudi v nizkih stopnjah aktivnosti žensk. Te so izrazito podpovprečne v primerjavi z drugimi sistemi. Minimalna vloga države, ki velja za sistem, se odraža v močno podpovprečnem preraščeljevanju in podpovprečnem deležu socialnih izdatkov v BDP.

Slovenski sistem ima med vsemi sistemi najmanjšo konsistentnost kazalnikov znotraj posameznih sfer. Znotraj kazalnikov države ima po eni strani nadpovprečne vrednosti kazalnika preraščeljevanja, a podpovprečne vrednosti deleža socialnih izdatkov v BDP. Za slovenski sistem je značilna podpovprečna vloga sindikatov, z druge strani pa močno nadpovprečna strogost zaposlitve. Ima relativno visoko stopnjo aktivnosti žensk, obenem pa nizek delež otrok, ki živijo samo z enim staršem. Dohodkovna neenakost pa je najnižja v primerjavi z ostalimi sistemi. Gre za mlad in majhen sistem, kar sta, predpostavljam, glavna razloga za večja odstopanja znotraj posameznih »sorodnih« kazalnikov.

Na podlagi dobljenih rezultatov lahko potrdim podhipotezo, katere namen je bil ugotoviti, ali so vrednosti dejavnikov, ki vplivajo na dohodkovno neenakost, v skladu s teorijo. Če povzamem ključne ugotovitve, to najbolje izražajo nadpovprečne vrednosti dejavnikov, uvrščenih v sfero države v socialdemokratskem sistemu, zmerne stopnje dejavnikov kontinentalnega sistema, močno nadpovprečne razlike v plačah, ki sodijo med dejavnike sfere trga v liberalnem sistemu ter nizke stopnje aktivnosti žensk in majhni deleži otrok, ki živijo z enim staršem v mediteranskem sistemu, v katerem imajo dejavniki sfere družine največji vpliv.

Potrditev podhipoteze daje podporo glavni tezi, da sistemi blaginje določajo nivo dohodkovne neenakosti v družbi.

9 SKLEPNE MISLI

»Equality with Inequality« (slov. enakost z neenakostjo) je naslov podpoglavja, s katerim Esping-Andersen zaključi svoje delo *Social Foundations of Postindustrial Economies* (1999). V njem se osredotoča, na kakšen način zagotoviti zadostne dohodke tistemu delu prebivalstva, ki teh ne dosega. Je rešitev v zmanjšanju obveznih delovnih ur zaposlenih in na ta način v spodbujanju dodatnega zaposlovanja? Predstavlja morda alternativo uvedba državlanskega dohodka? Ali pa je negativna davčna stopnja na dohodke za prebivalce z nizkimi dohodki rešitev pred revščino? Nobena od rešitev ni optimalna, trend naraščajočih razlik v plačah pa naj bi dajal problematiki dodatno težo, še posebej, če bodo nizke plače ogrožale predvsem mlade zaposlene in njihove družine. Prioriteta politik blaginje je, da z garancijami dohodka (bodisi preko spodbud izobraževanja bodisi subvencij za zaposlovanje) in družinskimi nadomestili spodbuja mlade družine in zagotavlja otrokom, da ne bodo odrasčali v revščini (Esping-Andersen, 1999, 181). To pa še vedno ne bo odpravilo problema naraščanja neenakosti plač. Esping-Andersen tako predlaga, da je potrebno zagotoviti vsem enake možnosti za uspeh (Esping-Andersen, 1999, 182). Če je sistem blaginje zmožen zagotoviti to, potem tudi večina neenakosti postane sprejemljivejša. Kako zagotoviti enake možnosti? Izpostavi dva glavna vira, in sicer preprečevanje revščine v otroštvu, kar bi se dalo izboljšati s spodbujanjem aktivnosti žensk, in zmanjševanje tveganj na trgu dela. Upad povpraševanja po manj usposobljeni delovni sili namreč narekuje vse večjo potrebo po kvalificiranosti in izobrazbi, tako da je glavni cilj sistemov blaginje, da se čim večjemu deležu prebivalstva zagotovi zadostna stopnja izobrazbe, da ne bodo postali za družbo neuporabni, ali kot Esping-Andersen poimenuje prevelik delež Američanov »human capital waste« (slov. potrata človeškega kapitala) (Esping-Andersen, 1999, 184).

15 let po objavi dela Esping-Andersena Thomas Piketty argumentira, da je vloga države danes večja, kot je bila kdajkoli prej (2014, 476). Država mora intervenirati z določanjem pravil, ne samo s pobiranjem davkov za plačevanje stroškov. Moderna redistribucija ne vsebuje samo prerazdeljevanja dohodka od bogatih k revnim, temveč vsebuje predvsem financiranje javnih storitev in nadomestil dohodkov, ki so bolj ali manj enako dostopni za vse, predvsem na področju izobraževanja, zdravstva in pokojnin (Piketty, 2014, 479).

Oba avtorja sta si tako edina, da je prvotna naloga države blaginje zagotoviti enakost možnosti pred zagotavljanjem dohodkovne neenakosti. Tako enakost možnosti kot

dohodkovna neenakost sta po mojem mnenju močno povezani, saj so države, za katere so značilne visoke stopnje enakih možnosti, preko visokih socialnih izdatkov obenem tudi države, za katere so značilne visoke stopnje dohodkovne enakosti.

Implikacije analize v magistrski nalogi nakazujejo, na katera področja bi se države v določenem sistemu blaginje morale osredotočiti v prihodnje, če bi želele znižati oziroma zadržati stopnje dohodkovne neenakosti, ki so trenutno prisotne v družbi. Konec koncev pa je pred načinom doseganja oziroma ohranjanja zmernih stopenj dohodkovne neenakosti v prvi vrsti potrebno države ozavestiti o pomembnosti in koristnosti manjših razlik v dohodkih.

LITERATURA

1. Abrahamson, Peter. 1999. The Welfare Modelling Business. *Social Policy and Administration* 33 (4): 394–415.
2. Adelantado, José in Eduardo Calderón. 2006. Globalization and the welfare state: the same strategies for similar problems? *Journal of European Social Policy* 16 (4): 374–386.
3. Alderson, S. Arthus in Francois Nielsen. 2002. Globalization and the Great U-Turn: Income Inequality Trends in 16 OECD Countries. *AJS* 107 (5): 1244–1299.
4. Alderson, S. Arthus, Jason Beckfield in Francois Nielsen. 2005. Exactly How Has Income Inequality Changed? Patterns of Distributional Change in Core Societies. *International Journal of Comparative Sociology* 46 (5-6): 405–424.
5. Alesina, Alberto in Dani Rodrick. 1994. Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics* 109 (2): 465–490.
6. Arts, Wil in John Gellissen. (2002) Three Worlds of Welfare Capitalism or More? *Journal of European Social Policy* 12 (2): 137–58.
7. Atkinson, B. Anthony. 1997. Measurement of Trends in Poverty and the Income Distribution. *Cambridge: Department of Applied Economics Working Papers No. 9712*.
8. Atkinson, B. Anthony. 2002. *Income Inequality and the Welfare State in a Global Era*. Dostopno prek: http://ourworldindata.org/Tony_personalsite/wp-content/uploads/2013/09/Atkinson_Income_Inequality_and_the_Welfare_State_in_Global_Era_2003.pdf (5. april 2015).
9. Atkinson, B. Anthony. 2003. Income Inequality in OECD Countries: Data and Explanations. *CESifo Economic Studies* 49 (2): 479–513.
10. Beckfield, Jason. 2009. Income Inequality in the European Union Remapping Inequality in Europe: The Net Effect of Regional Integration. *International Journal of Comparative Sociology* 50 (5–6): 486–509.
11. Benabou, Roland. 1996. Inequality and Growth. V *NBER Macroeconomics Annual*, ur. Ben Bernanke in Julio Rotemberg. Cambridge: MIT Press.
12. Boje, Thomas. 1996. Welfare State Models in Comparative Research: Do the Models Describe the Reality? V *Comparative Welfare Systems: the Scandinavian Model in a Period of Change*, ur. Bent Greve, 13–27. London: Macmillan Press.

13. Bonoli, Giuliano. 1997. Classifying Welfare State: a Twodimensional Approach. *Journal of Social Policy* 26 (3): 351–372.
14. Butler, Tim in Paul Watt. 2007. *Understanding Social Inequality*. London. Sage Publication Ltd.
15. Castles, G. Francis in Deborah Mitchell. 1993. Worlds of Welfare and Families of Nations, V *Families of Nations: Patterns of Public Policy in Western Democracies*, ur. Francis G. Castles. Aldershot: Dartmouth Publishing Company.
16. Castells-Quintana David in Vicente Royuela. 2014. Tracking positive and negative effects of inequality on long-run growth. *Working Paper* 1: 1–30.
17. Checchi Daniele in Cecilia Garcia-Penalosa. 2008. *Labour Market Institutions and Income Inequality*. Dostopno prek: <http://checchi.economia.unimi.it/pdf/un45.pdf> (20. september 2015).
18. Cornia, Giovanni Andrea. 2003. The Impact of Liberalisation and Globalisation on Within-country Income Inequality. *CESifo Economic Studies* 49 (2): 581–616.
19. Cowell A. Frank. 2009. *Measuring Inequality*. Dostopno prek: http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf (5. januar 2016).
20. Deacon, Bob. 2000. Eastern European welfare states: the impact of the politics of globalization. *Journal of European Social Policy* 10 (2):146–161.
21. DiPrete, A. Thomas. 2005. Labor markets, inequality, and change. *Work and Occupations*. 32, 119–139.
22. DiPrete, A. Thomas, Dominique Goux, Eric Maurin in Amélie Quesnel-Vallée. 2003. Work and Pay in Flexible and Regulated Labor Markets: A Generalized Perspective on Institutional Evolution and Inequality Trends in Europe and the U.S. *Research in Social Stratification and Mobility* 24 (3): 311–332.
23. Esping-Andersen, Gøsta. 2007. Sociological Explanations of Changing Income Distributions. *American Behavioral Scientist* 50 (5): 639–658.
24. Esping-Andersen, Gøsta. 1999. *Social Foundations of Postindustrial Economies*. New York: Oxford University Press Inc.
25. Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
26. Esping-Andersen, Gøsta. 1996. After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy. In *Welfare States in Transition. V National Adaptations in Global Economies*, ur. Gøsta Esping-Andersen, 1–31. London: Sage.

27. Estevez-Abe, Margerita in Tanja Hetley. 2010. Women's Work, Family Income and Public Policy. Dostopno prek: <http://www.lisproject.org/conference/papers/estevez-abe-et-al.pdf> (25. november 2010).
28. Eurostat. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat> (15. januar 2016).
29. Fenger, H. J. Menno. 2007. Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating post-communist countries in a welfare regime typology. *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences* 3 (2): 1–30.
30. Ferge, Zsuzsa. 2001. Welfare and »Ill-Fare« Systems in Central-Eastern Europe. V *Globalization and European Welfare States, Challenges and Change*, ur. Sykes Robert, Bruno Palier, Pauline M. Prior in Jo Campling, 127-152. Hampshire, New York: Palgrave.
31. Ferrarini, Tommy in Kenneth Nelson. 2003. Taxation of social insurance and redistribution: a comparative analysis of ten welfare states. *Journal of European Social Policy* 13 (1): 21–33.
32. Ferrera, Maurizio. 1996. The "Southern" Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy* 6 (1): 17–37.
33. Filipovič, Maša in Tatjana Rakar. 2008. Nestrpnost in sistemi blaginje. *Družboslovne razprave* 24 (57): 21–43.
34. Furman Jason in Joseph E. Stiglitz. 1998. Economic Consequences of Income Inequality. *Proceedings*, 221–263.
35. Fortin, M. Nicole in Thomas Lemieux. 1997. Institutional Changes and Rising Wage Inequality: Is there a Linkage? *The Journal of Economic Perspective* 11 (2): 75–96.
36. Gottschalk, Peter in Timothy M. Smeeding. 1997. Cross-National Comparison of Earnings and Income Inequality. *Journal of Economic Literature* 35: 633–687.
37. Green, A. David. 2007. Where Have All the Sociologists Gone? An Economist's Perspective. *The American Behavioral Scientist* 50 (5): 737–747.
38. Jasso, Guillermina in Kotz, Samuel. 2007. *Two types of inequality: inequality between persons and inequality between subgroups*. Dostopno prek: <http://repec.iza.org/dp2749.pdf> (27. november 2015).
39. Kaltenthaler, Karl, Ceccoli Stephen in Ronald Gelleny. 2008. Attitudes toward Eliminating Income Inequality in Europe. *European Union Politics* 9 (2): 217–241.
40. Kaldor, Nicholas. 1957. Alternative Theories of Distribution. *Review of Economic Studies* 23: 83–100.

41. Kenworthy, Lane. 2007. Inequality and Sociology. *American Behavioral Scientist* 50 (5): 584–602.
42. Kjærsgård, Andreas Pihl. 2013. *The Three Sides of the Equality-Coin*. Dostopno prek: http://vbn.aau.dk/files/100658784/Kj_rsg_rd_stream11.pdf (22. januar 2016).
43. Kleinman, Mark. 2002. *A European Welfare State? European Social Policy in Context*. New York. Palgrave.
44. Kolarič, Zinka, Anja Kopač in Tatjana Rakar. 2009. The Slovene welfare system: gradual reform instead of shock treatment. V *The Handbook of European Welfare Systems*, ur. Klaus Schubert, Simon Hegelich in Ursula Bazant, 444–461. New York: Routhledge.
45. Kolarič, Zinka, Andreja Črnak Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: FDV.
46. Korpi, Walter in Joakim Palme. 1998. The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality and Poverty in the Western Countries. *American Sociological Review*, 63 (5): 661–687.
47. Kuznets, Simon. 1955. Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45 (1): 1–28.
48. Lah, Lenart Milan. 2008. Neenakost razdelitve dohodka in gospodarska razvitost v EU. Dipl. delo. Univerza v Ljubljani: *Ekonomska fakulteta*.
49. Lah, Lenart in Irena Svetin. 2011. *Zakaj se plače zaposlenih oseb v Sloveniji razlikujejo?* Dostopno prek: http://www.stat.si/StatisticniDnevi/Docs/Radenci2011/Svetin_Lah-Zakaj%20se%20pla%C4%8De%20zaposlenih%20v%20Sloveniji%20razlikujejo-prispevek.pdf (15. september 2015).
50. Leibfried, Stephan. 1992. Towards a European welfare state? On Integrating Poverty Regimes into the European Community. V *Social Policy in a Changing Europe*, ur. Zsuzsa Ferge in Jon Eivind Kolberg. Frankfurt am Main, Campus Verlag: Westview press.
51. LIS. Dostopno prek: <http://www.lisdatacenter.org/> (15. januar 2016).
52. Lübker, Malte. 2004. Globalization and Perceptions of Social Inequality. *International Labour Review* 143 (1-2): 91–128.
53. Maître, Bertrand, Brian Nolan in Christopher T. Whelan. 2005. Welfare regimes and household income packaging in the European Union. *Journal of European Social Policy* 15 (2): 157–171.

54. Mandič, Srna. 2012. Spreminjanje sistema blaginje v postsocialističnih državah in primer Slovenije. *Teorija in praksa* 49 (4-5): 611–625.
55. Mandič, Srna. 2008. Režimi blaginje in vprašanje razvrščanja držav v skupine v razžirjeni EU. *Družboslovne razprave* 57 (24): 7–20.
56. Marshall, T. H. 1950. *Citizenship and Social Class*. Oxford: Oxford University Press.
57. Mencinger, Jože. 2000. *Deset let pozneje tranzicija – uspeh, polom ali nekje vmes?* Dostopno prek: <http://www.pf.uni-lj.si/media/mencinger.joze.desetlet.rtf> (20. maj 2011).
58. Myles, John. 2003. Where Have All the Sociologists Gone? Explaining Economic Inequality. *Canadian Journal of Sociology* 28 (4): 551–559.
59. Novak, Mojca. 1999. Razvoj slovenske državne blaginje v evropski perspektivi. *Družboslovne razprave* 30-31 (15): 157–175.
60. OECD. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/> (2. februar 2016).
61. OECD. 2011. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. OECD Publishing.
62. Offe, Claus in Susanne Fuchs. 2007. *Welfare State Formation in the Enlarged European Union – Patterns of Reform in the Post-Communist New Member States*. Dostopno prek: <http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2013/4233/pdf/14.pdf> (25. januar 2016).
63. Pasinetti, Luigi. 1962. Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the Rate of Economic Growth. *Review of Economic Studies* 29: 267–279.
64. Piketty, Thomas. 2014. *Capital in the twenty-first century*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
65. Ragin, Charles. 2007. *Družboslovno raziskovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
66. Reuveny, Rafael in Quan Li. 2003. Economic openness, Democracy, and Income Inequality. *Comparative Political Studies* 36 (5): 575–601.
67. Rys, Vladimir. 2001. Transition countries of central Europe entering the European Union: Some social protection issues. *International Social Security Review* 54 (2-3): 177–189.
68. Saint-Arnaud, Sebastien in Paul Bernard. 2003. Convergence or Resilience? A Hierarchical Cluster Analysis of the Welfare Regimes in Advanced Countries. *Current Sociology*. 51 (5): 499–527.

69. Siebert, Horst. 1998. *Commentary: Economic Consequences of Income Inequality*. Dostopno prek: <https://www.kansascityfed.org/publicat/sympos/1998/S98siebert.pdf> (23. oktober 2015).
70. Siaroff, Alan. 1994. Work, Welfare and Gender Equality: a New Typology, in D. Sainsbury (ed.) *Gendering Welfare States*, pp. 82–100. London: Sage.
71. Sorensen, B. Aage. 1996. The structural basis of social inequality. *The American Journal of Sociology* 101 (5): 1333–1365.
72. Solow, M. Robert. 1960. Income Inequality Since the War. V *Postwar Economic Trends in the United States*, ur. Ralph.E. Freeman , Harper, New York, 91–138.
73. Stanculescu, Manuela Sofia in Tine Stanovnik. 2009. *Activity, Incomes and Social Welfare – A Comparison across Four New EU Member States*. Vienna. Ashgate Publishing Limited.
74. Stanovnik, Tine. 2004. *Javne Finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
75. Wilkinson Richard in Kate Pickett. 2011. *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. New York: Bloomsbury press.